

Dagen derpå

*En eksplorativ studie av bakrus
blant unge voksne*

Eivind Grip Fjær

Masteroppgave i sosiologi
ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

17. oktober 2011

Dagen derpå

En eksplorativ studie av bakrus blant unge voksne

Eivind Grip Fjær

What a subject! And, in very truth, for once, a “strangely neglected” one. Oh, I know you can hardly open a newspaper or magazine without coming across a set of instructions – most of them unoriginal, some of them quite unhelpful and one or two of them actually harmful – on how to cure this virtually pandemic ailment. But such discussions concentrate exclusively on physical manifestations, as if one were treating a mere illness. They omit altogether the psychological, moral, emotional, spiritual aspects: all that vast, vague, awful, shimmering metaphysical superstructure that makes the hangover a (fortunately) unique route to self-knowledge and self-realization.

(Amis 2008:79)

© Eivind Grip Fjær

2011

Dagen derpå: En eksplorativ studie av bakrus blant unge voksne

Eivind Grip Fjær

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

IV

Sammendrag

Bakgrunn: Bakrus er en utbredt og hyppig erfaring blant unge som drikker. Likevel er bakrus lite studert. Enkelte forskere forstår bakrus som en straff, mens funn fra andre studier tyder på at fysisk ubehagelige konsekvenser av drikking ikke nødvendigvis oppfattes som negativt i en festkontekst, og at de kan bli tema for historiefortelling mellom venner. Studien har som teoretisk utgangspunkt at festen er en overskridende praksis med en temporal, tredelt struktur som tilbyr unge voksne muligheter de ikke finner andre steder, og at deltakerne tilpasser seg festpraksisen gjennom utviklingen av en festhabitus.

Mål: Studien har som mål å utforske hvordan unge voksne erfarer og på ulike måter forholder seg til bakrus, med spesielt fokus på aktive aspekter og med festpraksisen som kontekst.

Metode: Studien har et eksplorerende utgangspunkt og baseres på datamateriale fra ti kvalitative, semistrukturerte intervjuer gjort i Oslo våren og sommeren 2010, av fem kvinner og fem menn i alderen 18-23.

Første analysekapittel fokuserer på informantenes tilpasning til de fysiske aspektene ved bakrus. Informantene forklarte og forstod bakruserfaringene sine på ulike måter som hang sammen med flere ulike lindringsteknikker som de utviklet. De vurderte bakruserfaringene som generelt uproblematisk, og tilpasset kriteriene for vurderingen for å få dette til; noen bakruser var ikke fysisk vonde, men de som var det var likevel uproblematisk fordi de var “verdt det”. Konsentrasjonen av festing til dager før fridager kan forstås som en kollektiv koordinering av festpraksisen med andre praksiser hvor dagen derpå i praksis er en del av festen. Til sammen viser dette at informantene tilpasset seg på en omfattende og aktiv måte til bakrusen, noe som gjør det enklere å feste oftere.

Andre analysekapittel tar for seg noen sosiale aspekter ved bakrus. Etter en fest overnattet informantene ofte hos venner og tilbrakte den påfølgende morgenen sammen med dem. Sammen spiste de frokost, hadde bakrus sammen, og fortalte historier om kvelden før. Historiefortellingen innebar at de informerte hverandre om

hva som hadde hendt kvelden før, at de ble enige om en felles forståelse av hendelsene kvelden før, og var et interaksjonsritual som kunne transformere negative følelser til positive og festens hendelser til symboler på festfellesskapet. Videre kunne venner også erte hverandre for overskridelser på festen eller for å ha bakrus. Ertingen var en måte å praktisere intimitet på, hvor den som ble ertet ble implisitt tilgitt for overskridelsene og samtidig fikk anerkjennelse for sitt bidrag til å gjøre festen minneverdig. Informantene måtte også ta hensyn til at bakrus kunne ha positive eller negative betydninger i interaksjonen med andre, og tilpasset informasjonskontrollen og selvpresentasjonen deretter. Til sammen viser dette at festfellesskapet kunne vedvare dagen derpå og sammen håndtere potensielt problematiske sider ved bakrusen.

Tredje analysekapittel tar for seg de negative emosjonelle reaksjonene dagen derpå som informantene kalte “fylleangst”. Fylleangsten innebærer en bekymring for om en overskridelse på festen vil gå ut over ens sosiale identitet. Følelsen forsterkes ved at en ikke befinner seg i situasjonen hvor overskridelsen fant sted og hvor en normalt ville kunnet dempet en potensiell konflikt. Festens normoverskridende struktur gjør det i kombinasjon med rusen lettere å ta sjanser og bryte normer, og samtidig vanskeligere å tolke om en handling var en overskridelse festen gav fritak for eller ikke.

Konklusjonene er at unge voksne på en omfattende og systematisk måte *tilpasser* seg bakrusen for å muliggjøre videre deltakelse i festen, og at denne tilpasningen kan forstås som en del av utviklingen av en festhabitus. Videre kan dagen derpå forstås som en *avslutning på festen*, hvor deltakerne i festen sammen og individuelt returnerer til hverdagen gjennom å tolke festens hendelser, arbeide med følelser og bygge opp kroppen igjen fra dens nedbrutte tilstand. Analysen av fylleangst viser at fordi festen setter følelser og identiteter på spill har den også en mørkere bakside som er emosjonelt antitetisk til den fellesskapsfølelsen fester ideelt kan skape og deltakerne håper å oppnå.

Forord

Det hadde ikke blitt noe av dette prosjektet uten en første oppmuntring. Derfor vil jeg først takke Jon Ivar Elstad for at han trodde på prosjektet når han veiledet meg på bacheloroppgaven jeg skrev om bakrus høsten 2008.

Takk til veilederen min Janne Scheffels, som var tålmodig med at jeg sjelden var i Oslo, som har lest flere kaotiske utkast uten å miste troen, og som har hatt tid til å diskutere lenge av gangen. Takk også til min biveileder Willy Pedersen for mange gode råd. Takk til begge for at de alltid sa det de mente.

Takk til U.S.-Norway Fulbright Foundation for Educational Exchange fordi de gav meg muligheten til å tilbringe et år ved University of California, Berkeley for å forberede meg bedre til å skrive denne oppgaven. Takk til Peter Nygaard som inviterte meg til å holde seminar om oppgaven på PIRE sitt Prevention Research Center i Berkeley. Takk til medstudentene mine Alina Polyalkova og Ana Viralleal ved skriveseminaret på Berkeley for tilbakemelding på en veldig tidlig analyse av datamaterialet til denne oppgaven. Takk til deltakerne på helsesosiologiarbeidsgruppa på den nordiske sosiologkongressen i Oslo i august 2011 for nyttige kommentarer og oppmuntring. Takk til Sigurd Ziegler for mange lange samtaler og for korrekturlesing.

Jeg har pratet med veldig mange om dette prosjektet, og vil takke *alle* som har vist interesse, gitt meg tips, støtte, og tro på at det er viktig å produsere kunnskap om bakrus. Jeg vil gjerne nevne Dag Album, Sine Halkjelsvik Bjordal, Jason Ferguson, Gina Marie Ferrero, Klara Furuberg, Hedda Haakestad, Wolfgang Hottner, Linn Elise Jakhelln, Freeden Oeur, Susanna Osborn og Ingeborg Rossow.

Takk til mine foreldre som alltid har støttet meg, uten unntak for denne studien, og til Sasi som tok ansvar for at jeg ikke skulle jobbe for lenge av gangen.

Takk også til alle de som hjalp meg med å finne informanter og som jeg av anonymitetshensyn ikke kan navngi her. Jeg er likevel aller mest takknemlig ovenfor informantene, som avså tid til å bli intervjuet, og som så velvillig delte sine erfaringer – jeg skulle gjerne analysert og sitert så mye mer av det dere sa. Jeg håper denne studien kan vise seg relevant også for dere.

Oslo, 11. oktober 2011

Eivind Grip Fjær

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	V
FORORD	VII
1. INNLEDNING OG PROBLEMSTILLING	1
1.1 PROBLEMSTILLING	2
2. TIDLIGERE FORSKNING OG TEORETISK UTGANGSPUNKT.....	3
2.1 HVOR VANLIG ER BAKRUS?	3
2.2 ER BAKRUS VIRKELIG EN STRAFF?	5
2.3 AKTØRPERSPEKTIVER PÅ BAKRUS	6
2.3.1 Vurdering.....	6
2.3.2 Historiefortelling og selvpresentasjon.....	7
2.3.3 Negative emosjonelle erfaringer.....	7
2.4 TEORETISK RAMMEVERK.....	8
2.4.1 Festen som en overskridende praksis	8
2.4.2 Festhabitus: Tilpasning til festpraksisen	11
AVSLUTNING	13
3. DATA OG METODE.....	15
3.1 VALG AV TILNÆRMING OG METODE.....	15
3.1.1 En eksplorativ studie.....	15
3.1.2 Metodevalg og dataform	16
3.2 DATAGENERERING	16
3.2.1 Intervjuguide.....	17
3.2.2 Utvalg.....	18
3.2.3 Rapportering.....	20
3.2.4 Rekruttering	20
3.2.5 Gjennomføring av intervjuer	21
3.2.6 Transkribering	23
3.3 ANALYSE OG FRAMSTILLING	24
3.3.1 Pålitelighet.....	24
3.3.2 Koding.....	25
3.3.3 Memoer	27
3.3.4 Skriveprosessen.....	27
3.3.5 Ethiske hensyn i analyse og framstilling.....	28
4. VONDT, MEN VERDT DET: TILPASNING TIL KROPPSLIGE ASPEKTER VED BAKRUS	31
4.1 KATEGORISERINGEN AV DE KROPPSLIGE ASPEKTENE VED BAKRUS: FRA EN LETT HODEPINE TIL “Å GÅ PÅ EN SMELL”	31
4.2 FORKLARINGER PÅ OG FORSTÅELSER AV BAKRUS.....	33
4.3 LINDRINGSTEKNIKKER	36
4.3.1 “Å slappe av”	36
4.3.2 Rengjøringsteknikker	38
4.3.3 Å reparere.....	39
4.4 VURDERINGER AV BAKRUS	42
4.4.1 Den fysiske uproblematiske bakrusen.....	43
4.4.2 “Vondt, men verdt det”: Bakrus som offer.....	47
4.5 PRAKTISK KOORDINERING AV PRAKSISER.....	51
4.6 OMFATTENDE OG SYSTEMATISK TILPASNING TIL BAKRUS	53

5. Å HA DET JÆVLIG SAMMEN MED ANDRE: SOSIALE ASPEKTER VED BAKRUS	57
5.1 OVERNATTING OG FROKOSTSELSKAP.....	57
5.2 HISTORIEFORTELLING: INFORMASJON, DISKUSJON OG SYMBOLPRODUKSJON.....	58
5.3 ERTING: LEKEN TILGIVELSE OG ANERKJENNELSE	63
5.4 INFORMASJONSKONTROLL OG SELVPRESENTASJON	68
5.4.1 Å skjule bakrusen for foreldre og sjefer.....	68
5.4.2 Å vise at en deltok.....	70
5.4.3 Bakrus som tegn på (u)modenhet.....	72
5.5 FESTFELLESSKAPETS VARIGHET.....	73
6. FYLLEANGST: FØLELSEN AV Å HA FESTET FEIL	75
6.1 FYLLEANGSTENS KJENNETEGN	75
6.2 DET SITUASJONELLE SÆRTREKKET VED FYLLEANGST.....	79
6.3 SOSIALE OG KOGNITIVE TEKNIKKER FOR Å LINDRE OG UNNGÅ FYLLEANGST	82
6.4 FYLLEANGSTEN OG FESTEN.....	87
7. KONKLUSJON	89
7.1 TILPASNING TIL BAKRUS SOM EN DEL AV UTVIKLINGEN AV EN FESTHABITUS	89
7.2 DAGEN DERPÅ SOM AVSLUTNINGEN PÅ FESTEN	92
7.3 FYLLEANGSTEN SOM FESTENS BAKSIDE.....	95
7.4 VEIEN VIDERE.....	96
LITTERATURLISTE	98
VEDLEGG 1: INTERVJUGUIDE 21.6.2010	103
VEDLEGG 2: INFORMASJONSSKRIV OG SAMTYKKEERKLÆRING.....	106
VEDLEGG 3: UTDRAK FRA KODEBOK.....	107

1. Innledning og problemstilling

Det er søndag formiddag i Oslo. Dagen derpå. En ung mann våkner på sofaen til en venn. Han er sliten, det banker litt i bakhodet, men det er ikke verre enn ventet. Han har gjort dette før. Det er litt vondt, men verdt det.

Jeg vet jo at jeg kommer til å våkne og ikke være helt hundre prosent. Men det er ikke noe sånn jeg gruer meg til eller – verken gruer eller gleder meg til. Jeg tar det som det kommer. Jeg er ikke en person som vanligvis har bakrus da, det er den derre tørr i munnen og litt sliten. Så jeg har litt flaks på det området. Det er ikke noe sånt stort problem.

Han kommer seg opp og treffer vennene han festet med på kjøkkenet, de ler når de ser hverandre. Spør hverandre hvordan formen er, overdriver litt. De ordner seg frokost og prater om kvelden før.

Det er en sånn vanlig greie at man sier “Åh, ånei nå er jeg klein! Hvorfor gjorde jeg det jeg gjorde i går?” liksom. Det går i liksom “Husker du hva som skjedde?” og “Ja, ja, selvfølgelig” og “Ånei *det* skjedde og det skjedde” og [så] går jeg liksom gjennom dagen før da – det man husker. Og så sier man jo også litt “Ja, nå må jeg ta en tur på do” eller “Nå må vi ta det litt roligere”.

Et annet sted våkner en ung kvinne i sin egen seng. Hun kan ikke huske hva som skjedde kvelden før og blir liggende og tenke etter. Før hun kommer seg ut av senga har hun ringt en venninne for å høre etter. Av venninnen får hun høre at på et utested hadde hun veltet et glass vin rett i fanget på en fremmed dame og bare gått videre uten å bry seg noe om det. Venninnen ble stående igjen og måtte beklage og ordne opp. Hun blir nervøs.

“Ja, det er så typisk deg, at du gjør det”, så får du den i fleisen i tillegg, så blir det bare “Åh, herregud”. Da blir det bare skikkelig ille da, så man får sånn skikkelig *angst* av det! Og så tenker jeg *mest* kanskje på de som ikke kjenner meg så godt. De burde jo brydd meg minst, men jeg tenker sånn [at] siden at de ikke kjenner meg så godt da, så *tolererer* de ikke så godt det jeg har gjort heller. Jeg veit jo at de jeg kjenner skikkelig godt, de synes jo at jeg kanskje er plagsom i fylla, men de kjenner meg jo ellers.

Disse to historiene er typiske på litt ulike måter. Den første er en vanlig erfaring for mange, ofte flere helger på rad. Det er også mange som har lignende

erfaringer som kvinnen i den andre historien, og denne “fylleangsten” sitter gjerne i en stund, men til gjengjeld kommer den sjeldnere.

Flere spørsmål melder seg. Hvis bakrus er vondt, hvorfor drikker folk slik at de får bakrus om igjen og om igjen? Er alle bakruser like vonde? Er bakrus bare en beklagelig konsekvens av festinga? Hva gjør folk når de har bakrus? Hvorfor prater de så mye om festen like etterpå, når alle likevel var der? Hva er fylleangst?

1.1 Problemstilling

For å svare på disse og andre spørsmål, skal jeg i denne oppgaven utforske flere ulike aspekter av bakrus. Fordi det finnes lite forskning om bakrus allerede, er det viktig å formulere en vid problemstilling.

Hvordan erfarer unge voksne bakrus, og hvordan forholder de seg til den?

Med utgangspunkt i et aktørperspektiv på bakrus ønsker jeg å finne ut hvordan unge voksne kroppslig og emosjonelt *erfarer* bakrus, og hvordan de *forholder* seg til den. Er bakrus bare noe de “tar imot” eller forholder de seg også *aktivt* til den? Jeg vil fokusere på aktive aspekter og se om unge voksne i bakrus tar *praktiske hensyn*, *håndterer* (potensielle) problemer, har bestemte *bakrusaktiviteter*, og *tilpasser interaksjonen* med andre, og om de *tolker* og *omtolker* og slik tilpasser også sine *oppfatninger* om og *vurderinger* av bakrus.

Første del av problemstillingen må kontekstualiseres, og jeg vil derfor forsøke å forstå bakrusen i forhold til *festen*.

Hvordan relaterer måten unge voksne erfarer og forholder seg til bakrus på til festpraksisen?

Dette innebærer også å snu fokus fra individet over til festfelleskapets praktiske og normative organisering av bakrus og forsøke å forstå bakrus *relasjonelt*. Det er også viktig å studere bakrus i den *temporale* konteksten den inngår i. Bakrusen kommer *dagen derpå* og kan da være noe som det tas hensyn til under eller før festen, og bakrusens betydninger og aktiviteter i bakrus kan på ulike måter peke tilbake til festen. Denne kontekstualiseringen betyr også at flere interessante trekk ved bakrus ikke trenger ha et nødvendig forhold til bakrus som en biomedisinsk tilstand.

2. Tidligere forskning og teoretisk utgangspunkt

I dette kapitlet vil jeg gjøre fire ting. Først skal jeg vise at selv om bakrus er understudert så er det en veldig vanlig erfaring. Deretter vil jeg problematisere en utbredt oppfatning om at bakrus fungerer som straff. I tredje avsnitt vil jeg gå gjennom noen studier som viser at aktørenes perspektiv er avgjørende for en god forståelse av bakrus. Til slutt gjør jeg rede for de to mest sentrale teoretiske forutsetningene for studien: at festen er en overskridende praksis som utfolder seg over tid, og at deltakerne tilpasser seg til festpraksisen gjennom en forming av det Bourdieu kaller habitus.

2.1 Hvor vanlig er bakrus?

Det er bred konsensus blant bakrusforskere om at fenomenet er understudert (for eks. Piasecki, Sher, Slutske & Jackson 2005:223; Slutske, Piasecki & Hunt-Carter 2003:1442). En studie kommenterte nylig at “There is scarce systematic research regarding the prevalence of hangover in the general population, although it is assumed that such prevalence is very high” (Prat, Adan & Sánchez-Turet 2009:260).

Likevel er det utbredelse som er studert mest (i tillegg til medisinske aspekter), ofte som en del av en liste over “negative konsekvenser” av drikking. I mange studier er bakrus den *mest utbredte, negative konsekvensen* av å drikke (Hanson & Engs 1992:41; Leichliter, Meilman, Presley & Cashin 1998:260; Mallett, Lee, Neighbors, Larimer & Turrise 2006; Nyström 1992:717). I studentpopulasjoner har mellom 50 og 90% bakrus minst en gang i året (Leichliter et al. 1998:260; Nyström 1992:717; Slutske et al. 2003:1445; Wechsler, Davenport, Dowdall, Moeykens & Castillo 1994:1675), for generelle populasjoner er den oftest en del lavere (Harburg, Gunn, Gleiberman, DiFranceisco & Schork 1993:416-417; Plant, Plant & Mason 2002:29; Smith & Barnes 1983:254). I Norge har 37% av menn og 25% av kvinner erfart bakrus siste år – de laveste andelene i de fire største nordiske landene (Mäkelä et al. 2001:1585).

For de som drikker mye og ofte kan bakrus også erfares hyppig, og månedlige bakruser er ikke uvanlig (Kauhanen et al. 1997:311; Park & Grant 2005:759; Slutske et al. 2003:1445). Funn fra Danmark viser at hodepine som følge av bakrus er den

mest utbredte formen for hodepine blant dansker (Rasmussen & Olesen 1992). Bakrus er sannsynligvis også en vanlig konsekvens av det å drikke. I to studier basert på dagbøker førte 20 og 46% av alle drikkesituasjonene (inkludert de hvor bare en enhet ble inntatt) til bakrus (Piasecki, Slutske, Wood & Hunt-Carter 2010:165; Robertson 2010:28). Når en tar med i beregningen at en andel på opp mot 23% kan være resistente mot bakrus (Howland, Rohsenow & Edwards 2008), ser en fra utbredelsen at de som *kan* få bakrus som regel vil ha det før eller siden, mer eller mindre hyppig.

Bakrus er altså en vanlig erfaring på flere måter, men det betyr ikke at det er noe alle har ofte. Som studier av studenter viser, er bakrus spesielt vanlig blant unge (Leichliter et al. 1998:260; Nyström 1992:717; Slutske et al. 2003:1445; Wechsler et al. 1994:1675). Noe av forklaringen kan være at unge, også i Norge, har et høyere årsforbruk og drikker seg oftere beruset enn andre aldersgrupper (Horverak & Bye 2007:106, 108, 114). Det er en også en tydelig sammenheng mellom forbruksnivå og bakrusfrekvens (Mäkelä et al. 2001:1581; Smith & Barnes 1983:257; Wechsler et al. 1994:1675) og mellom hvor mye som drikkes ved en anledning og sannsynligheten for å få bakrus (Piasecki et al. 2010:165). Bakrus er mer utbredt og hyppig blant menn enn kvinner (Mäkelä et al. 2001:1585; Smith & Barnes 1983:255), men når det kontrolleres for drikkefrekvens og drukket mengde alkohol er kvinner sannsynligvis *mer* utsatt for å erfare bakrussymptomer (Robertson 2010:31; Slutske et al. 2003:1445-1446). Norge er preget av en “tørre” drikkekultur, med høyt forbruk ved spesielle anledninger heller enn hver dag til maten (Heath 2000: 1. kapittel; Horverak & Bye 2007:23, 146-148). Når drikkingen konsentreres til fredag og lørdag vil ventelig bakrus være vanligst på lørdag og søndag (Robertson 2010:47).

Bakrus er en kjent erfaring for majoriteten av de som drikker og er disponert for å få symptomene. Bakrus er ikke noe bare problemdrikkere erfarer, så selv om det umiddelbart kan virke som et kuriøst tema for en studie, så er ikke fenomenet ubetydelig eller marginalt. Hvor vanlig bakrus er speiles ikke i verken norsk eller internasjonal rusmiddelforskning.¹

---

¹ Klasseforskjeller i bakrus og bakrus på jobb er ikke sentralt i denne studien. Med hensyn til klasseforskjeller har to relevante studier hhv. ikke signifikante forskjeller og bakrus og beruselse slått sammen til én variabel (Frone, 2006:152; Van Oers et al., 1999:84). Bakrus på jobb utgjør en liten andel av bakrustilfellene og jeg skal bare så vidt innom temaet (se for eks. Ames, Grube, & Moore 1997; Frone 2006; Gjerde et al. 2010; Grimsmo & Rossow 1997).

2.2 Er bakrus virkelig en straff?

Mange studier kategoriserer bakrus som en negativ konsekvens av å drikke, noe som tilsynelatende baseres på en antakelse om at *bakrus er udelt ubehagelig* (for eks. Nyström 1992; Park & Grant 2005; Wechsler et al. 1994). Antakelsen kan kanskje synes for selvfølgelig til å stille spørsmål ved, for de færreste kommenterer denne kategoriseringen. Denne antakelsen er videre grunnlag for en beslektet antakelse om at *bakrus fungerer som straff for drikking*. Medisinere har brukt ideen om en straffeffekt som argument mot å utvikle medisiner mot bakrus (Swift & Davidson 1998:55). En av disse kan være anestesilegen som i en leder om bakrus i BMJ mente at “a penalty for consumption is in our interests” (Calder 1997:2; se også Foss 2001).

Antakelsen om en straffeffekt har også blitt brukt som grunnlag for en av de veldig få teoriene som finnes om bakrus, presentert i en artikkel av Span og Earleywine (1999). De foreslår to alternative modeller for forholdet mellom alkoholmisbruk og bakrus, som begge tar utgangspunkt i at bakrus er en straff, men at i den ene *unngår* sønner av alkoholikere bakrus ved å drikke mer alkohol – ofte kalt “å reparere” (Span & Earleywine 1999:121). Sønner av alkoholikere viser seg å ha flere bakruser enn andre,² men det som er viktig her er at oppfattelsen om at bakrus fungerer som en straff for drikking er et *premiss* for hele teorien.

Span og Earleywines studie deler et viktig problem med flere andre studier. Straffepremisset leder flere forskere til å forklare sammenhengen mellom alkoholproblemer i familien og bakrus som en konsekvens av en *mangel*. En studie støtter seg på straffepremisset når de sier at sønner av alkoholikere kanskje bare “require a longer process of trial and error to detect relations between their behavior and its *punishing consequences*” (Piasecki et al. 2005:232, min kursivering). Senere spekulerer de også i om ikke bakrus er “simply a marker for impaired punishment learning” (Piasecki et al. 2005:233). Når dataene ikke stemmer med det de mener er intuitivt (Piasecki et al. 2005:233) mener forskerne altså at det er *respondentene* det må være noe galt med. De er ikke alene om denne oppfatningen. En studie forsøker å forklare at ungdom erfarer bakrus slik:

---

² Studien til Span og Earleywine *har ikke data på reparering*, og derfor tester de ikke hele modellen. Dette er et svakt punkt i studien, selv om reparering, som en mulig håndteringsteknikk, har en åpenbar relevans for en grundig studie av bakrus.

[I]t should be recognized that people (including teenagers) *do not always make rational and/or fully thought out decisions or act in their own best interests*. People do not have perfect knowledge about the implications of their actions and this *reduces the rationality* of their decisions (Pavis, Cunningham-Burley & Amos 1997:320, min kursivering).

Det er sannsynlig at respondenter misoppfatter sjansen for å erfare enkelte negative konsekvenser, eller overvurderer sine evner til å unngå dem (Lee, Geisner, Patrick & Neighbors 2010; Mallett et al. 2006). Det betyr likevel ikke at unge voksne ikke er klare over at bakrus er en mulig konsekvens eller til og med forventer å få bakrus dagen derpå. At noen respondenter mangler det som modellen forutsetter forklarer lite.

Antakelsen om en straffeffekt kan kanskje virke for selvfølgelig til å stille spørsmål ved, for ingen av de som støtter den tar hensyn til at “no conclusive evidence shows that hangover effectively deters alcohol consumption” (Pittler, Verster & Ernst 2005:1517). Videre er jo bakrus noe veldig mange av de som drikker erfarer. Hvordan kan opp mot 90% av de som drikker ha bakrus i løpet av et år, og opp mot 30% månedlig (Park & Grant 2005; Slutske et al. 2003; Wechsler et al. 1994), om det samtidig er så ubehagelig at alle rasjonelle aktører bør unngå det? Slik straffepremisset er brukt i disse studiene bidrar det også til å opprettholde oppfatningen av folk med alkoholproblemer som en særegen gruppe mennesker, mens det sannsynligvis er riktigst å snakke om gradforskjeller (Skog 1985:88). De viktigste argumentene mot straffepremisset finnes likevel, slik jeg ser det, i studier av *aktørperspektivet* på konsekvenser av å drikke.

2.3 Aktørperspektiver på bakrus

2.3.1 Vurdering

For å finne ut om bakrus er en straff kan det være en god idé å spørre de som har bakrus om hva de synes om erfaringen. En studie av studenter som ba respondentene vurdere erfaringer med alkohol fant at hele 25% vurderte bakrus som positivt, 28% var nøytrale og under halvparten, 47%, vurderte erfaringen som negativ (Mallett, Bachrach & Turrisi 2008:1377; se også Lee et al. 2010:343). Bakrus er altså ikke entydig negativt, og vi kan heller ikke anta at alle som vurderer bakrus som negativt forstår erfaringen som en straff. Hva ligger bak en vurdering av bakrus? Noen hint vi finne i de kvalitative studiene som har registrert at sykdomslignende reaksjoner på alkohol – ofte i drikkesituasjonen – får positive betydninger på ungdomsfester. En

studie rapporterer at blant 15/16 år gamle gutter var “‘feeling ill’, ‘vomiting’, ‘getting belly ache’ and ‘getting hung-over’ (...) seen as ‘the thing to do’” (Harnett, Thom, Herring & Kelly 2000:68). Guttene så disse erfaringene som nødvendige i utviklingen mot å bli voksen (Harnett et al. 2000:66, 74). En annen studie finner at “a significant minority (...) regarded events such as illness or memory loss as an accepted part of the night’s fun, and found it amusing to ‘piece the evening together’ with their friends afterwards” (Engineer, Phillips, Thompson & Nicholls 2003:11). En av deres kvinnelige informanter forteller at “If I am drunk and sick then I know I have enjoyed myself” (Engineer et al. 2003:12; se også Gundelach & Järvinen 2006:65-66; Warwick, Chase, Spencer, Ingold & Aggleton 2009:24-25). Slike vurderinger har sannsynligvis sammenheng med at festingen deres er en *overskridende praksis*, noe jeg skal komme tilbake til i neste delkapittel.

2.3.2 Historiefortelling og selvpresentasjon

Disse negative konsekvensene av drikkinga kan også få en verdi ut over drikkesituasjonen. En måte dette kan skje på er at de sykdomslignende erfaringene blir grunnlag for historiefortelling om drikking og festing (Griffin, Bengry-Howell, Hackley, Mistral & Szmigin 2009; Tutenges & Rod 2009; Workman 2001). Historier om ekstreme eller overraskende ting som hendte på en fest er underholdende og bekrefter festfellesskapet (Griffin et al. 2009:470). Innen en slik festpraksis kan det å fortelle om en bakrus da markere at man har faktisk deltatt på fester (Daykin et al. 2009:108, 109). Hvis noe kan markere tilhørighet er det fordi det også kan markere avstand, og en studie fant at historier om å bli dårlig i fylla blir brukt til å posisjonere seg innad i en gruppe, hvor modenhet og det å kunne vise til erfaringer som er assosiert med et høyere alderstrinn blir viktig for å oppnå sosial status (Gundelach & Järvinen 2006:72-75; se også Harnett et al. 2000; Plant 2001:131). Disse studiene viser oss at gjennom en assosiasjon med festen og det potensielt sterke fellesskapet som skapes der, er det mulig at også bakrus (og ikke bare å spy) som erfaring, og spesielt *formidlet* erfaring, får betydninger som går langt utover de rent kroppslige og umiddelbart smertefulle opplevelsene.

2.3.3 Negative emosjonelle erfaringer

Bakrus er heller ikke bare positivt. Ikke minst kan det oppstå problemer på fest som mange *angrer* seg på etterpå (Kahler, Strong & Read 2005:1184; Mäkelä et al. 2001:1585). Et vanlig norsk ord for en slik reaksjon er “fylleangst”. Det er så vidt jeg

vet ikke forsket spesielt på fylleangst, selv om enkelte har skilt mellom fysisk og psykisk bakrus (Amis 2008:79-85; Bruun 1959:26). Slike negative erfaringer fra en fest sitter utvilsomt sterkest i *dagen derpå*, og historiefortelling kan da brukes for å “kollektivt göra det till en hanterlig erfarenhet, som inte känslomässigt behöver domineras av upplevelser av skam, skuld och misslyckande” (Norell & Törnqvist 1995:111). At festdeltakerne vil forsøke å bli enige om en felles forståelse av hva som har hendt på festen, betyr at en dag med bakrus kan innebære *sosiale aktiviteter* som forholder seg til det som hendt på festen (Lalander 1998:214).

2.4 Teoretisk rammeverk

For å forstå bakrus i et bredere perspektiv og uten straffepremisset som utgangspunkt, er det viktig å forstå den i den sammenhengen den oppstår og håndteres i. Det meste av drikkingen blant unge i Norge foregår sammen med andre (Horverak & Bye 2007:155). Da er det avgjørende å ha både en forståelse av festing som praksis, og et begrep som kan brukes til å analysere forholdet mellom deltakerne og festpraksisen.

2.4.1 Festen som en overskridende praksis

De kontrære evalueringene – at hukommelsestap eller å spy kan være positive erfaringer – passer godt med den formen for overskridende praksiser som er beskrevet med ord som liminalitet, transgresjon, terskelfase og *time out* (Lalander 1998:36-37; MacAndrew & Edgerton 1969:89-90; W. Pedersen 1992; Turner 1969, 1977; van Gennep 1999). Slike praksiser skaper temporale lommer hvor “normer suspenderes” og de involverte kan eller bør overskride grenser de ellers må eller bør holde seg innenfor (W. Pedersen 1992:100; van Gennep 1999:84).

Unge mennesker er på vei fra barndom til voksenliv – de befinner seg i en overgangsfase. De er i en løsrivelsesprosess fra foreldrenes og skolens kontroll over livene deres, de må både markere avstand fra foreldrenes rett til å bestemme over dem økonomisk, kroppslig, moralsk, kulturelt osv., og de må posisjonere seg forhold til jevnaldrende og utforske nye former for relasjoner. Overskridende praksiser som tilbyr frihet og muligheter er derfor viktig i den statusendrende prosessen unge går igjennom, selv om den enkelte festen i seg selv ikke er en overgangsrite (Gundelach & Järvinen 2006:52-53; Harnett et al. 2000; W. Pedersen 1992).

Festene ungdom skaper og deltar på kan forstås som en slik *muliggjørende* praksis fordi en del overskridelser kan *unnskyldes* innen festens rammer (Lalander 1998:37; MacAndrew & Edgerton 1969:89-90; Room 2001). *Sosiale* grenser for

hvem man kan interagere med, og hvordan, overskrides slik at en flørt med en fremmed kan være mulig eller forventet, en kan utfordre statushierarkier, eller grensene for ens sosiale identitet kan krysses ved for eksempel å drikke selv om man ikke har lov. Grenser for hva man kan foreta seg med *kroppen* overskrides, slik at man kan drikke seg beruset og opptre tilsvarende, danse, pynte seg, kle av seg og spy. *Temporale* og *romlige* grenser overskrides slik at en er våken midt på natta og en oppholder seg på andre (ute)steder eller gjør noe annet på et vanlig sted, som å drikke i en park. Grensene for hva slags *risiko* en er villig til å ta kan flyttes, og flyttes ofte når en overskrider de andre grensene, noe som gir en mulighet til (noe paradoksalt) å demonstrere *kontroll* i møte med fare (Bruun 1959:50; Lalander 1998:41).

Festen har en temporal struktur som kan analytisk deles opp i tre faser, likt en overgangsrite: En adskillelsesfase (vorspielet hvor en i fellesskap forbereder seg på normendringen) en terskelfase/liminalfase/*time out*-fase (hvor normene overskrides) og til slutt en integrasjonsfase hvor deltakerne “blir ført tilbake til normalsamfunnet” og igjen forventes å følge vanlige normer (Sande 2000:342; van Gennep 1999:26, 66-67, 128). Alkohol har en sentral posisjon i festpraksisen (Griffin et al. 2009:458; Heath 2000: 1. kapittel; Measham & Brain 2005). Det er også i hovedsak på fester at unge mennesker drikker og kan drikke *mye*, slik at en forståelse av unges forhold til alkohol må forstås i forhold til festpraksisen (Horverak & Bye 2007:146-148).

Fester er både normativt og temporalt avgrenset fra *hverdagen* (Gusfield 1996: 4. kapittel; Turner 1969:127). Praksisen innebærer jo nettopp at fellesskapet bryter med hverdagen – en får fri fra den sosiale ordenen man vanligvis er underlagt og de sanksjonene man møter om man bryter med den (Gundelach & Järvinen 2006:52-53; MacAndrew & Edgerton 1969: 5. kapittel). Denne motsetningen er mulig ved at det er strenge rammer for *når* en *time out* kan oppstå. I Norge foregår fester primært i helger, ved høytider og i ferier (W. Pedersen 1992:104). En del forskere har hatt noe å si om alkoholens rolle i overgangen fra hverdag til fest (Gundelach & Järvinen 2006:60; Gusfield 1996: 4. kapittel; Lalander 1998:139; E. Pedersen & LaBrie 2007). Alkohol kan symbolisere overgangen fra hverdag til fest (Gusfield 1996:64-67) og beruselse kan symbolisere det samme (MacAndrew & Edgerton 1969:170).

Forskere har som har anvendt Turner og van Genneps teorier på ungdomsfester har fokusert på drikkesituasjonen som en liminalfase (Gundelach & Järvinen 2006:51-54; Lalander 1998:36-38; W. Pedersen 1992). Alkohol *brukes* til å skape, spre og forme situasjoner hvor grenser overskrides. En kan derfor kalle alkohol

for en liminalitetsteknologi. Kroppens reaksjoner på alkohol kan være *en del av* alt det som bidrar til å *gjøre* den sosiale situasjonen til en liminal fase. Ikke minst kan alkoholrusen bidra til en fellesskapsfølelse gjennom *nedbrytningen* av deltakerne “to a homogeneous social matter” (Turner 1969:96; 1977:37, 47). Rus er i festpraksisen ikke en rent individuell, kroppslig erfaring; en er sammen om å krysse grensen inn i rusen (W. Pedersen 1992:105). I festen inkluderes individet i et større fellesskap gjennom ritualisert interaksjon (Gundelach & Järvinen 2006:62-65; Sande 2000:347). Deltakerne samles, hører på musikk, danser, skåler, kjøper runder, leker drikkeleker – en er på samme sted, koordinerer handlingene, har felles fokus og felles sinnsstemning (Collins 2004:52, 62). Ritualiseringen skaper fellesskap og trygghet og kan anses som selve meningen med festen (Lalander 1998:120-147; W. Pedersen 1992:104-105; Turner 1969:96). I denne konteksten kan tilsynelatende negative hendelser få positive betydninger. Normoverskridende hendelser både *produserer* en festsituasjon og *forsikrer* alle om at det er en fest – de *er* overskridende og *tegn på* overskridelse (Gundelach & Järvinen 2006:65-67). Slik gir rusmidler og ruserfaringer “mange ungdommer en forvisning om å ha forlatt barndommens verden” (W. Pedersen 1992:106). Samtidig blir de farene som er knyttet til festen som overskridende praksis også betinget av dette fellesskapet, siden det kan unnskyldes og lede en inn i overskridelser en kanskje ellers ikke ville gjort, som når en blir *for* full av en drikkelek. Alkoholens i seg selv skaper ikke festen, fordi hvordan man kan oppføre seg i beruset tilstand er en “essentially *learned* affair” (MacAndrew & Edgerton 1969:88). Det er ikke slik at under en *time out* er *alt* lov. Det er enkelte moralske normer et samfunn ikke gir fritak fra selv i liminalfaser – handlinger som ikke unnskyldes. Det er dette MacAndrew og Edgerton kaller “the within-limits clause” (MacAndrew & Edgerton 1969:67). Samtidig er ikke alltid grensene klare – “ofte er det uklart hvilke normer og regler som gjelder” (W. Pedersen 1992:100). Hvis en fest skal bli nettopp det *bør* noen grenser overskrides, samtidig som det er bare bestemte grenser som *kan* krysses uten sanksjonering, og det må gjøres på riktig måte og i riktig grad. På fest finnes det altså et rom av muligheter og farer mellom “vardagens ordning” og samfunnets urokkelige moralske normer (Lalander 1998:36). Overskridelse er festens regel, og det er regler for festens overskridelser.³

---

³ Dette er en forenkling, ikke minst fordi det innen like situasjoner vil gjelde ulike normer for ulike personer innen en gruppe. Jeg kommer ikke til å fokusere på roledifferensiering på fest (Bruun 1959).

Overgangen fra festen tilbake til hverdagen er til gjengjeld understudert. I tillegg til de som ble nevnt i forrige delkapittel (spesielt Lalander 1998:214-215; Norell & Törnqvist 1995:110-111), har Gusfield tolket kaffe som et tegn på at helga er over og arbeidsuka begynner (Gusfield 1996:69). En studie har funnet at konsentrasjonen av drikking rundt fredag og lørdag følges av en tilsvarende konsentrasjon av bakrus på lørdag og søndag (Robertson 2010:47). Ut over dette er bakrusens rolle i overgangen fra festen til hverdagen – som i van Genneps skjema vil tilsvare integrasjonsfasen (Turner 1977:37; van Gennep 1999) – tilsynelatende oversett.

2.4.2 Festhabitus: Tilpasning til festpraksisen

Festing kan forstås som en *praksis*. Normendringen under festen gir mange ungdommer muligheter de ikke finner andre steder, og festpraksisen er derfor noe ungdommer oppsøker (Pape 1996:86). Praksisen opprettholdes da fordi stadig nye personer deltar (Bourdieu 1999:159). Men det å feste er ikke noe en umiddelbart kan uten å ha lært det (MacAndrew & Edgerton 1969:88). Ungdoms *tilpasning* til festpraksisen kan tolkes ved hjelp av Bourdieus *habitus*begrep (Bourdieu 1990: 3. kapittel; 1999: 4. kapittel; Bourdieu & Wacquant 1992:115-140).⁴

Tilpasninger som habitusbegrepet er ment å fange opp innebærer en omfattende inkorporering av *praktiske* disposisjoner (Bourdieu 1990:53-54). Denne praktiske sansen gjør personer “i stand til å mestre verden ved å gi den en tilpasset respons” (Bourdieu 1999:148). Tilpasningen innebærer endringer i *kroppen* som disponerer en for både *handlinger* og *emosjonelle reaksjoner* (Bourdieu 1999:144, 147), noe som innebærer en forming av ønsker og smak (Bourdieu & Wacquant 1992:130). Å lære seg å feste innebærer da at en lærer seg hvordan en skal danse, flørte, drikke osv., men også at en lærer seg å sette pris på å delta (Harnett et al. 2000:68-69; Lalander 1998:206-210; Østergaard 2009:36-39). Disposisjonene *strukturerer* også omverdenen gjennom “anvendbare prinsipper for oppfatning og inndeling” (Bourdieu 1999:145), en aktiv “kognitiv konstruksjon” som gjør at omverdenen og de praksisene man deltar i kan framstå som meningsfulle (Bourdieu & Wacquant 1992:127). På festen kan dette handle om å oppfatte de viktige forskjellene mellom ulike typer fester, hvilke betydninger ulike typer alkohol og typer

---

⁴ Bourdieu snakker heller om “felt” og “praktisk sans” enn “praksis”, men hans kapitalbegrep, som er så viktig i teorien om felt, er uviktig i denne oppgaven. Jeg velger derfor å snakke om en *festpraksis*.

rusopplevelser har, og hvilke av disse som passer for en selv til hvilke anledninger (Harnett et al. 2000; Lalander 1998:305-312). Habitus er slik “systemene av mønstre for *oppfattelse, vurdering og handling* [som] gjør det mulig å utføre handlinger styrt av praktisk kunnskap” (Bourdieu 1999:144, min kursivering).

Denne tilpasningen av individuelle disposisjoner er *relasjonell* fordi den ikke bare innebærer en tilpasning til praksiser, men til den sosiale *posisjonen* individer har (Bourdieu 1999:140, 144, 153). Folk deltar i praksiser som det ut fra den posisjonen de har i samfunnet virker naturlig å delta i, og som åpner muligheter for dem, selv om dette kan skyldes like mye strukturelle begrensninger på deres handlinger som reelle muligheter (Bourdieu 1990:54). At individer tilpasser seg praksiser slik gjør det mulig å forstå at de handler strategisk uten at det nødvendigvis ligger noe bevisst valg bak dette (Bourdieu 1999:144). Slik gjør begrepet det mulig å unngå å måtte velge mellom å forstå praksiser på den ene siden som en aggregert effekt av singulære, rasjonelt kalkulerende individer, og på den andre siden som ren determinisme (Bourdieu 1999:142). Ungdommer deltar heller ikke på fester fordi de har kalkulert seg fram til at de kan finne eller styrke viktige sosiale bånd i alkoholrus, men fordi de tilpasser seg posisjonen de har i samfunnet, hvor festpraksisen tilbyr et rom med muligheter de ikke får andre steder (Lalander 1998:27; W. Pedersen 1992).

Den omfattende tilpasningen av hele individet til sosiale praksiser innebærer også en *investering av kroppen* i praksisen, og en *eksponering* som gjør at en også kan gjøre feil og bli såret, fysisk eller emosjonelt (Bourdieu 1999:146). Å gå inn i rusen er å sette kroppen sin på spill for å delta på festen, og det kreves mye prøving og feiling før en kan feste på de måtene som oppfattes som riktig (Plant 2001; Østergaard 2009). Men den som har en habitus som er tilpasset praksisen kan til gjengjeld erfare verden som forståelig, meningsfull og “føle seg hjemme i verden fordi verden også er i ham i form av en habitus” (Bourdieu 1999:149). Den kompetente festdeltakeren ser ikke festen fra utsiden, som et overskridende, ekstremt og farlig ritual, men føler seg nærmere vennene, ser flere muligheter for å få kontakt med en mulig kjæreste, og kan nyte alkoholrusen uten å skamme seg eller bli nervøs for konsekvensene (Gundelach & Järvinen 2006:62-65, 154-155; Østergaard 2009).

Habitus er ikke en samling adspredte og vilkårlige inntrykk, men “et system av generative skjema” (Bourdieu 1990:55) som “gjør det mulig å hele tiden tilpasse seg til delvis modifiserte kontekster” (Bourdieu 1999:145). Habitus gjør en sensitiv for mulighetene som ligger i situasjoner en havner i, og setter en samtidig i stand til

stadig å “generate and organize practices objectively adapted to their outcomes without presupposing a conscious aiming at ends” (Bourdieu 1990:53; Wacquant 1992:26). De som har lært seg å feste kan delta i, organisere og forme festene, de er aktive deltakere som føler de mestrer festen og finner det meningsfullt å delta.

Praksiser er slik steder hvor individets disposisjoner og sosiale strukturer møtes, betinger og påvirker hverandre (Bourdieu 1990:52; 1999:157). På den ene siden har praksisen en struktur som “betingelseløst tvinger fram sine egne mål og normer” (Bourdieu 1999:157). Når deltakerne tilpasser seg festpraksisen, ved for eksempel å skjønne hvor full man skal være på bestemte tidspunkt på kvelden, hvordan man skal danse, hvordan man skal tilnærme seg andre, kan festen slik “be collectively orchestrated without being the product of the organizing action of a conductor” (Bourdieu 1990:53). Samtidig er det viktig å understreke dobbeltheten i habitusbegrepet som skal fange opp hvordan verden både er skrevet inn i individet og hvordan individet handler i og konstruerer omverdenen. Praksiser finnes ikke uavhengig av deltakere. Det er nettopp ungdoms investering og deltakelse som skaper de konkrete festene, og festpraksisen har en varighet kun gjennom deltakernes “oppfattelser, vurderinger og handlinger”. Samtidig kan festen transformeres og nye varianter improviseres fram bare fordi deltakerne er tilpasset, fordi de mestrer praksisen og kan praktisk skape nye typer fester som samtidig er deler av en festpraksis de mestrer og finner meningsfull. En slik omfattende forming av disposisjoner hvor praksisen skrives inn i kroppen og muliggjør en meningsfull, aktiv deltakelse betyr at “the individual, and even the personal, the subjective, is social, collective” (Bourdieu & Wacquant 1992:126). Ungdom tilpasser seg altså til festpraksisen på en omfattende og systematisk måte som kan forstås som en utvikling av en *festhabitus*.

Avslutning

I dette kapitlet har jeg gitt en oversikt over tidligere forskning på bakrus, og vist at bakrus er utbredt, men likevel understudert. Videre har enkelte forskere antatt, uten empirisk støtte, at bakrus er en straff, noe som har ledet dem til en unødvendig typologisering av respondentene sine. Studier som har tatt utgangspunkt i et aktørperspektiv på festing viser at det er godt mulig at bakrus har betydninger som er sterkt assosiert med de positive sidene ved festing, i tillegg til at bakrus kan møtes av aktiv håndtering. Til slutt har jeg gjort rede for oppgavens teoretiske utgangspunkt,

som er at bakrus må forstås i konteksten av en omfattende og systematisk *tilpasning til festen som en overskridende praksis som har en temporal utfoldelse*. Mer spesialiserte teorier gjennomgås på de stedene i oppgaven de er relevante.

3. Data og metode

The peculiar difficulty of sociology, then, is to produce a precise science of an imprecise, fuzzy, wooly reality.

(Wacquant 1992:23)

I dette kapittelet skal jeg gjøre rede for den praktiske gjennomføringen av studien, først med hensyn til valg av metode, så hvordan dataene ble generert, og til slutt om analysen og framstillingen av funnene. Etske hensyn blir tatt opp underveis.

3.1 Valg av tilnærming og metode

3.1.1 En eksplorativ studie

Siden det finnes lite forskning på bakrus måtte denne oppgaven ha et design som gjorde det mulig å plukke opp og beskrive mange nyanser og variasjoner i erfaringer, forståelser, aktiviteter osv. som det på forhånd var vanskelig å vite noe om. Fordi studien *utforsker* mange ulike sider ved bakrus er det riktig å kalle den en *eksplorerende* studie. Dette innebærer at det er nødvendig å gå ut bredt for deretter å analysere og presentere de funnene som framstår som viktigst og mest relevant. Da er det ikke gitt hva som blir relevant, men det må nødvendigvis diskrimineres og velges ut. Heller enn å tegne et kart over bakrus kan studien peke ut en retning for hvordan bakrus bør forstås vitenskapelig.

Siden dette er en utforskende studie med utgangspunkt i aktørens perspektiv på bakrus, bør den heller ikke ha et så strengt begrep om hva den studerer at aktørens oppfatninger kan falle utenfor. Derfor er det ikke hensiktsmessig å overta en medisinsk definisjon av bakrus, og kun ta utgangspunkt i tilfeller av bakrus som med sikkerhet skyldes alkohol (og ikke bare, for eksempel, for lite søvn). Om en person *oppfatter* tilstanden han/hun er i som en bakrus vil vedkommende også, ifølge Thomas-teoremet, handle *som* det var bakrus (Thomas & Thomas 1928:572). Mitt begrep om bakrus her tilsvarer derfor summen av de tilfellene informantene betegner som tilfeller av bakrus. Det blir da senere viktig å bryte med aktørens oppfatninger, for ikke å overta deres begreper og forklaringer som om de var vitenskapelige (Bourdieu, Chamboredon, Passeron & Kraus 1991:13-18).

3.1.2 Metodevalg og dataform

Metodevalget bør følge av problemstillingen (Corbin & Strauss 2008:12), og for en eksplorerende studie som søker å fange opp både nyanser og bredden i bakruserfaringer og aktiviteter, passer det best å anvende *kvalitative* metoder.

Ulike kvalitative metoder ble vurdert tidlig i prosessen. En etnografi kunne ved hjelp av observasjonsdata i kombinasjon med intervjudata forholdt seg kritisk til informantenes egne oppfatninger, vurderinger osv. Jeg vurdere å observere bakrus på en musikkfestivalcamp, kombinert med intervjuer, men dette ville begrenset studien til potensielt marginale tilfeller. Gitt prosjektets rammer ble en etnografisk tilnærming også vurdert som for omfattende, spesielt med hensyn til tiden det kunne ta å få innpass.⁵

Det ble tidlig klart at den mest passende metoden for datagenerering ville være individuelle intervjuer. De fleste gode grunnene til å gjøre kvalitative intervjustudier som Weiss lister opp gjelder også her: Vi ønsker detaljerte beskrivelser av prosesser vi vanskelig kan ha tilgang til ellers, i et helhetlig perspektiv som fanger opp også hvordan innholdet praksisen forstås av aktørene og som kan vise til relevante variabler og hypoteser for framtidig forskning (Weiss 1994:9-11). Individuelle intervjuer var også praktisk, gitt rammene for studien, *blant annet* fordi jeg kunne ta det opp i senere intervjuer om noen informanter tok opp noe spesielt interessant, jeg kunne forbedre intervjuteknikken underveis, om jeg gjorde noe feil i et intervju ville det ha liten påvirkning på dataene som helhet, det var ikke kritisk å oppnå et bestemt antall informanter og de enkelte informantene behøvde ikke koordineres eller tilhøre samme sosiale gruppe.

3.2 Datagenerering

Å velge metode var relativt enkelt, og utfordringen lå i å bruke den optimalt til å generere pålitelige og rike data på en etisk forsvarlig måte.

---

⁵ Andre dataformer har sine fordeler, og ble vurdert (men ble valgt bort fordi): Gruppeintervjuer (lite data på negative erfaringer og krevende koordinering), gruppeintervjuer med individuelle oppfølgingsintervju (mye data og arbeid med generering, eventuelt veldig få informanter), dagbøker (lite kontroll med hvilke tema som tas opp, potensielt lange rekruttering- og innsamlingsperioder), internettdiskusjoner (ingen kontroll med tema som tas opp og veldig lite data per individ), å få informanter til å fylle ut AUDIT-skjemaet i kombinasjon med andre dataformer (kvalitative metoder er lite egnet for å kontrollere for bakgrunnsvariabler, spesielt når det er få enheter. Kunne gitt et falskt inntrykk av styrke i funnene).

3.2.1 Intervjuguide

Intervjuguiden var et verktøy for å generere et datagrunnlag som kunne brukes til å svare på problemstillingen. Den var en slags detaljert og praktisk oversettelse av dette vide spørsmålet. Denne oversettelsen måtte ta flere hensyn.

Siden jeg ikke kunne gjøre noen observasjoner var det viktig å få data om *konkrete hendelser* – og ikke bare generelle betraktninger eller holdninger – for å styrke troverdigheten til dataene. Dette innebar å spørre om konkrete bakruker som ble evaluert ulikt, konkrete episoder med ulike bestemte relasjoner, konkrete episoder i utviklingen av bakrus osv.

Informanter kan være påvirkelige og som folk flest forsøke å framstå noen lunde konsistent (Becker 1998:58-59). Guiden ble derfor strukturert med en økende grad av (potensiell) sensitivitet og økende grad av vurderinger, for slik å først bygge noe tillit og ikke la potensielt sensitive temaer (foreldre, hvor viktig drikking oppfattes, osv.) eller erfaringer påvirke humøret og svarene senere i intervjuet. For eksempel begynte jeg intervjuet med å be dem fortelle om den siste gangen de hadde bakrus, noe som åpnet for at informanten kunne vurdere denne erfaringen uten å ha blitt bedt om det. Lenger ut i intervjuet spurte jeg om ulike vurderinger og mer sensitive tema, med mindre informant selv tok de opp først.

Et svar på et spørsmål er i kvalitative intervju ikke bare dét, fordi svarene kan ha mer preg av å være små fortellinger, og slik brukes som data til å vise mye annet enn det intervjueren har spurt om. For å unngå enkle svar om en og en ting, var spørsmålene i intervjuguiden formulert åpent nok til at det var sannsynlig at svarene ble rikere på observasjoner, evalueringer, digresjoner osv. Spørsmålene ble likevel ofte noe omformulert så de passet bedre inn i sammenhengen og bar mer preg av oppfølgingsspørsmål, og ble ofte ikke en gang fullført fordi informant bare begynte å fortelle. Forholdet mellom intervjuguiden og gjennomføringen var slik pragmatisk.

Den endelige guiden (vedlegg 1) ble detaljert, men jeg var alltid klar over at jeg ikke kom til å spørre om alle punktene. Det var flere grunner til å beholde en detaljert guide, men spesielt var jeg før de første intervjuene usikker på min egen teknikk og hvordan et intervju ville forløpe; jeg syntes jeg trengte flere punkter å ta utgangspunkt i om informant brukte kort tid på de første spørsmålene (noe som av og til viste seg å stemme) og når informantene hoppet tematisk kunne jeg se over guiden som en sjekklister for om hovedpunktene var tilstrekkelig dekt.

3.2.2 Utvalg

Jeg valgte å gjøre ti intervjuer. Tidsbegrensningen tatt i betraktning er dette et passende tall, selv om et større utvalg hadde åpnet for å inkludere noen spesielle tilfeller. Siden studien er den første dedikerte sosiologiske utforskningen av bakrus, er det ikke nødvendigvis noe feil i å overse en del mer marginale tilfeller til fordel for en beskrivelse og analyse av det som framstår som hovedtendensene. Som i enhver kvalitativ studie er det kvaliteten på dataene mer enn antallet enheter, generaliserbarheten og styrken i funnene som er viktig. Selv et dobbelt så stort utvalg kunne endret lite i så måte. Likevel er det et poeng å kunne fange opp variasjoner og nyanser og ikke risikere å framstille informantene som mer homogene eller prosessene som mye enklere enn de virkelig er. Det er også viktig med en viss variasjon i utvalget for å se om analysen holder på tvers av variasjoner som ikke skal ha noe å si for de prosessene som analyseres. Det ble altså forsøkt å unngå et homogent utvalg på den ene siden og en samling marginale tilfeller på den andre. Selv om behandlingen av dataene er tidkrevende skulle jeg i etterkant gjerne hatt muligheten til å utvide utvalget med noen spesielle tilfeller, som bakrusresistente (Howland et al. 2008), med informanter som har spesielle problemer knyttet til bakrus, med informanter fra flere ulike grupper som unge foreldre, etniske minoriteter, spesielt religiøse og lignende.⁶ Om resultatene fra denne studien forstås som de er ment – som kontinuum og ikke kategorier/typologier, aktiviteter og ikke holdninger eller personlighetstyper – skal det være mulig å anvende disse på andre grupper enn de som er representert i utvalget. Det var spesielt tre forhold det ble tatt hensyn til i utvalget: alder, kjønn og klasse.

Studien skulle fokusere på bakrus blant unge voksne. Aldersspennet var først satt til 18-21 år, men ble av hensyn til tilgjengelige informanter utvidet opp til 23 år (flere eldre, potensielle informanter ble ikke vurdert). Aldersfordelingen ble til slutt 18, 18, 18, 20, 20, 22, 22, 22, 23, 23, med en gjennomsnittsalder i på 20,6 år. Det drikkes i denne aldersgruppa mye i gjennomsnitt og per drikkesituasjon (Horverak & Bye 2007:99, 106-108). Det kan altså forventes å være mer normalt i denne aldersgruppen enn i andre å delta i en festpraksis hvor en drikker så mye at en får

---

⁶ Av pragmatiske hensyn var alle bosatt i Oslo, men to var innflyttere fra en annen landsdel, og en fra et tettsted. Alle hadde i hovedsak tilknytning til en urban drikkekultur. Det er vanskelig å si hva som derfor er tapt i materialet, men sannsynlig at det er enkelte forskjeller (Horverak & Bye 2007:89, 99).

bakrus. Dette betyr at innen denne gruppen er sjansen mindre for at de som har bakrus (populasjonen) er marginale tilfeller også hva angår fest- og drikkepraksis for øvrig, og derfor er også sjansen for å rekruttere (til utvalget) slike marginale tilfeller mindre. En kunne for eksempel mistenke at de som erfarer bakrus når de er førti med større sannsynlighet har alkoholproblemer enn en tjuetåring som erfarer bakrus, og at dette alkoholproblemet har sammenheng med andre forhold som til sammen gjør at dette hypotetiske tilfellet er marginalt. En studie med større aldersspenn ville måtte ta hensyn til et større repertoar av grunner til å drikke så mye at en får bakrus, og studien ville blitt mer omfattende og komplisert enn rammene for denne oppgaven tillot.

Jeg fant ingen god grunn til å intervju bare ett kjønn, så jeg intervjuet fem av hvert. Forskjellene i drikkemønster betyr at vi kunne få større variasjon i dataene siden det allerede er kjent at alkohol brukes og oppfattes ulikt avhengig av kjønn (Horverak & Bye 2007:134-135; W. Pedersen 2006:77-79). Å fokusere på ett kjønn kunne gi mer pålitelige data, men siden utvalget likevel er lite ville det hatt lite å si.

Det var ingen overbevisende teoretiske grunner til å anta at klasse skulle bli sentralt i analysen av bakrus, men klassetilhørighet kan ha mye å si for hvordan man drikker (Heath 2000:83; Horverak & Bye 2007:100), så for å unngå et for homogent utvalg ønsket jeg å få en viss spredning i det med hensyn til klassebakgrunn. Det viste seg imidlertid vanskelig å rekruttere noen som passet til hva jeg oppfattet som en klassetilhørighet lavere enn middelklassen. Etter å ha rekruttert flere som tok høyere utdanning eller som ut fra typen videregående utdanning kunne ventes å ta det snart, ble det viktig å rekruttere noen som ikke hadde dette eller andre klare tegn på middelklassetilhørighet. Jeg fikk rekruttert en informant fra Oslo øst, angivelig oppvokst i et arbeiderklasse miljø og uten høyere utdanning, men det viste seg i løpet av intervjuet at vedkommende sannsynligvis var den i utvalget med mest penger og de dyreste vanene. En annen informant hadde også vokst opp på Oslo øst, igjen i et arbeiderklasseområde, og foreldrene hadde hatt lite penger, men det var fordi de betalte ned på studielån. Enda en informant så ut til å gjennomføre en form for klassereise. Senere rekrutterte jeg en mann som så ut til å ha mange typiske arbeiderklasses trekk, som lagerjobb, oppvokst på Oslo øst og kun videregående utdanning. Men hvordan skulle denne informanten være mitt alibi når "klasse" viste seg å være så vagt og vanskelig å rekruttere på grunnlag av? Hvordan kunne jeg vite at vedkommende ikke var utypisk for sin "klasse" på mange andre måter, og kanskje spesielt når det kom til drikking og bakrus? Det var ingen god grunn til å detaljert

kartlegge klassebakgrunnen til informantene, og det er uansett ikke hensiktsmessig å skulle “kontrollere” for klasse i en studie av dette omfanget. Klasse kommer derfor ikke til å være sentralt i analysen. Det er likevel viktig å påpeke at utvalget ikke er klassemessig homogent.

3.2.3 Rapportering

Jeg søkte Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) om tilråding til å gjennomføre prosjektet, og fikk det 26. februar 2010. Det var med hensyn til kravene herfra informasjon- og samtykkeskjemaet ble utformet og kontaktinformasjon og skjemaene oppbevart nedlåst på Universitetet i Oslo. Løftene mine står i skjemaet (vedlegg 2), og de er blitt overholdt. Etske hensyn ut over dette gjennomgås under.

3.2.4 Rekruttering

Rekrutteringen er den praktiske gjennomføringen av utvalget. Jeg forhørte meg med mange som jeg traff ved ulike anledninger for å undersøke om de kunne rekruttere informanter for meg, eller kjente noen som kunne. Mange var positive, og i flere tilfeller ble jeg henvist til noen andre igjen som kunne hjelpe meg med rekrutteringen. Fordi jeg fikk kontakt med flere av de som skulle hjelpe meg med rekrutteringen via telefon, er det flere av disse mellomleddene jeg aldri har truffet. Flere av de andre mellomleddene har jeg mer eller mindre kun hilst på. Derfor består utvalget av en del personer jeg ellers hadde hatt vanskelig for å komme i kontakt med. Kun i et tilfelle, hvor en informant rekrutterte samboeren sin, brukte jeg snøballmetoden. En annen fordel med å bruke slike mellomledd var at jeg kunne nevne noen kjennetegn ved informantene – kjønn, alder, høyere utdanning, oppvokst på Oslo øst osv. – og så kunne de sette meg i kontakt med mulige informanter som de mente passet. Som oftest ba jeg mellomleddene ringe informantene først for å høre om det var greit at jeg tok kontakt, slik at de også fungerte som døråpner.

Jeg ringte så til de telefonnumrene jeg hadde fått, med en viss formening om hvem de potensielle informantene var. Jeg forklarte hva studien dreide seg om, at det var forsket lite på bakrus, at det var frivillig å delta, og at jeg ikke ville fortelle noen om det – ikke en gang mellomleddet – hvis de deltok. De fleste jeg ringte var positive til prosjektet, og ville gjerne stille, men et par hadde ikke anledning. Enkelte telefonnummer brukte jeg ikke fordi jeg fikk mange fra samme mellomledd. Til de som var positive sendte jeg informasjonsskrivet per epost og avtalte å ringe dem noen dager senere. Det var viktig å vise dem informasjonsskrivet før intervjuet for at de

skulle vite at prosjektet var seriøst, ha en fornemmelse av hva de deltok i og ikke minst være klare over de etiske hensynene rundt anonymitet og frivillighet. Når jeg ringte dem opp avtalte vi en kafé i Oslo sentrum å møtes på. Ved to tilfeller møtte ikke informanten opp. I det ene tilfellet ble intervjuet gjort ei uke senere. I det andre fikk jeg ikke kontakt med vedkommende, og sendte da en tekstmelding om at det var uproblematisk. Før alle intervjuene gikk vi igjennom informasjonsskrivet, selv om informanten hadde lest det fra før, og alle informantene gav sitt samtykke ved å signere.

3.2.5 Gjennomføring av intervjuer

Alle informantene som stilte var hyggelige og interesserte i å hjelpe. Før intervjuet og underveis spurte jeg om de ville ha noe å drikke. Dette var den eneste kompensasjonen som ble gitt. Under intervjuet svarte de på spørsmålene uten noen påfallende skepsis mot meg og det var ingen konfrontasjoner eller diskusjoner. Intervjuene var preget av mye fnising og latter, og flere informanter kom med en god del vittige kommentarer og formuleringer. Alle intervjuene skilte seg fra de andre på forskjellige måter, noe som igjen påvirket hva slags data studien er basert på. I det følgende skal jeg kommentere noen vesentlige trekk ved intervjusituasjonen som formet dataene.

Jeg ønsket at informantene skulle svare i form av fortellinger hvor de selv kunne dra inn det de oppfattet som viktig. Spørsmålene ble formulert åpent og jeg la opp til detaljerte beskrivelser for eksempel med å holde på lange pauser etter de hadde svart først og sa en del “ok”, “mhm” og “ja?” underveis. Det var likevel stor variasjon mellom informantene med hensyn til hvor mye de snakket under intervjuet. Et par informanter snakket lenge og med mange tematiske overganger uten at jeg stilte spørsmål, mens andre syntes det ofte holdt med en setning og ventet på neste spørsmål, uten å gi den fortellingen jeg av og til eksplisitt spurte om. Flere oppfølgingsspørsmål var da nødvendig for å få dekket hvert tema godt nok. I de fleste intervjuene kunne beskrivelsene bli lengre på enkelte av svarene, eller etter vi hadde pratet en stund. De mer tilbakeholdne informantene kom med få digresjoner, tenkte lite høyt og var tilsynelatende strengere med informasjonskontrollen.

I alle intervjuene var det tydelig at det før eller siden skulle komme et nytt spørsmål, og at det slik var jeg som kontrollerte retningen på intervjuet. Denne spørsmål og svar-formen var vanskelig å komme rundt. Det er en tydelig

turtakningsstruktur i intervjuer som enkelte av informantene kan ha forsøkt å følge strengere enn det jeg ønsket, og som jeg ikke alltid klarte å bryte ved å holde på pauser for å vise at det fortsatt var deres tur eller si “ja?”, og lignende, for å gi dem den igjen (Sacks, Schegloff & Jefferson 1974). Jeg forsøkte i enkelte intervjuer å bruke notatbok, fordi det i et tidlig intervju syntes å få informanten til å fortelle mer. I de senere intervjuene virket dette heller mot sin hensikt, og informanten kunne slutte å snakke når jeg tok et notat, som om det var et tegn på at jeg hadde fått det jeg ville ha. I et intervju forsøkte jeg å få mindre avmålte svar fra en ganske distansert informant ved å skyte inn et par personlige kommentarer om noe som var relevant, men som ikke dreide seg om bakrus, i et forsøk på å få informanten til å se intervjuet mer som en samtale, men dette hadde liten effekt. Noen informanter så flere ganger ned på intervjuguiden som lå foran meg, som om de var oppmerksomme på at den kontrollerte gangen i intervjuet, og jeg kontrollerte den. De gangene skjøv jeg ofte intervjuguiden fra meg og brukte den mindre. Uansett hva som er årsaken til denne variasjonen mellom intervjuene, varierer følgelig rikheten i dataene, hvilke tema som ble dekt og detaljer som kom fram, hvor mange koder som ble brukt per intervju og hvor mye det blir sitert fra intervjuene. Et par intervju synes å ha gitt forholdsvis oppstykkede og avmålte fortellinger, og er derfor mindre egnet som sitatmateriale, selv om de stemmer med den overordnede analysen og slik styrker påliteligheten til konklusjonene jeg trekker.

At noen uttaler seg litt vagt er likevel ikke ubrukelig som data. Mange av informantene hadde en tendens til å generalisere utsagnene ved å gå over til å snakke om “man”, “en” eller “du”, eller begynne setninger med å si at “det hender at...”. Ofte fulgte jeg da opp med spørsmål om mer konkrete hendelser, selv om dette ikke nødvendigvis gav et mer konkret svar. Denne måten å snakke på kan indikere at de forsøker å vise at det ligger en allmenn, sunn fornuft til grunn for valgene, og at bakrus er vanlig, og gir slik data på noe mer enn det informantene tilsynelatende snakker om.

Når det kom til historier om seksuelle erfaringer så fikk jeg kvantitativt og kvalitativt forskjellige data fra mennene og kvinnene – av ulike årsaker. I noen av intervjuene med mennene framstod jeg nok som for kjedelig og uerfaren. Når noen av mennene fortalte om ekstreme konsekvenser av drikking, episoder med *one-night stands* eller det de kalte “mobbing”, måtte jeg vise interesse og til tider overraskelse, og kunne ikke fortelle om egne erfaringer slik en venn ville gjort, og heller ikke si at

dette ikke var nytt forskningsmessig. Intervjusituasjonen var en ganske annen enn de situasjonene hvor informantene ellers ville fortalt slike historier. Motsatt fortalte kun en kvinne, noe tilbakeholdent, om noe som kunne tolkes som en *one-night stand*. Det er ikke usannsynlig at andre av kvinnene hadde lignende historier, men her påvirket nok ulike forventninger til (representasjonen av) seksuell aktivitet hva jeg til slutt fikk data om. Det er ikke overraskende at unge kvinner ikke ville dele slike erfaringer med meg like lett som mennene gjorde, men det var heller ikke åpenbart for meg i intervjuperioden at dette kunne bli en viktig del av datamaterialet. Forholdet mellom seksuelle erfaringer og bakrus, fylleangst og erting er slik ikke så godt dekt i intervjuene for begge kjønnene som jeg skulle ønske.

Aldersforskjellen mellom meg og de yngste informantene har sannsynligvis påvirket intervjusituasjonen. At jeg hadde en tilknytning til universitetet kan også ha gitt noen av informantene en følelse av distanse eller nærhet. Men det er ikke tydelig hvordan dette formet dataene jeg fikk. Siden det er mange forhold som spiller inn her – personlighetstrekk, erfaringer med tema, kjønn, klasse, osv. – er det like vanskelig å skulle skille de ulike faktorenes betydning fra hverandre her som i analysen.

Sett under ett var intervjuene også en prosess. Etter intervjuene gikk jeg alltid gjennom dem for meg selv for å merke meg tema som var interessante eller problemer med intervjuteknikken. Temaene “fylleangst” og “reparering” kom opp i de tidlige intervjuene og fikk egne punkter i intervjuguiden. Jeg ble også mer sensitiv for aktiviteten “mobbing” underveis. Bruken av notatbok varierte og måtte tilpasses for hvert intervju. Ut fra transkripsjonene kan jeg også se at jeg ble flinkere i å stille konkrete spørsmål og plukke opp markører i informantenes svar. Det siste intervjuet var jeg først lite fornøyd med fordi det var kort og tilsynelatende gav meg lite nytt, men det viste seg i løpet av analysen å være rikt på interessante beskrivelser og er et av de jeg siterer mest fra. Dette kan skyldes bedre timing, tålmodighet og spørsmålsformulering, men naturligvis ikke meg alene.

3.2.6 Transkribering

Alle intervjuene ble tatt opp på diktafon og transkribert med HyperTRANSCRIBE. Av tidshensyn ble de fleste intervjuene transkribert uten markering av pauser, forlengede vokaler, stamming osv. Ufullstendige setninger, fyll-fraser og fyll-lyder er en viktig del av data og ble tatt med. Enkelte informanter kunne svare nesten utelukkende i ufullstendige setninger som stadig ble omformulert og perforert med

stikkord. Dette er ikke sitatvennlige data, men ikke mindre viktig i analysen da de også kan uttrykke ambivalens eller haltende refleksjon. Enkelte av intervjuene ble tatt opp på steder som viste seg å være, eller bli i løpet av intervjuet, spesielt bråkete. Dette hadde overraskende lite å si for kvaliteten på opptakene, men det var umulig å unngå at enkelte ord ble uklare og at notatene ikke kunne hjelpe til med å fylle dem ut.

3.3 Analyse og framstilling

3.3.1 Pålitelighet

Som eksplorativ studie har studien fyldige og systematiske *beskrivelser* som et viktig mål. Med dette følger problemet at intervjuene ikke nødvendigvis alltid dekker de samme punktene i like stor grad – uten at dette har noen enkel eller i det hele tatt relevant forklaring. I store deler av materialet kan det ligge hint om at aktiviteter, vurderinger osv. som noen informanter beskriver fyldig er utbredte. Dette følger av studiens eksplorerende utgangspunkt, fordi det under hele prosessen har vært ønskelig å få kunnskap om relevante perspektiver, detaljer osv. Når noe viser seg å være relevant i det sjette intervjuet, sier det seg selv at ikke alle informantene har blitt spurt mer detaljert om dette. Derfor er ikke, og kan ikke, styrken i funnene være sentralt i en eksplorativ studie. Videre er sammenligninger med hensyn til bakgrunnsvariabler (som kjønn, klasse og alder) nesten umulig og i de fleste tilfeller ikke verdt spekulere i.⁷ Gitt alt annet som kan beskrives og analyseres ville det også vært bortkastet plass. Det er viktig å gjøre det klart at styrke, hypotesetesting og sammenligning på grunnlag av bakgrunnsvariabler er ikke denne studiens anliggende. Den kan heller leses som en forberedelse og oppfordring til slike studier.

Ved å sammenligne ulike deler av dataene har det likevel vært mulig å på flere måter styrke funnenes pålitelighet. Når det har vært mulig har ikke bare analysen bestått i å påstå at min beskrivelse (basert på dataene) stemmer med teorien, men også å “teste” analysen ved å se om den holder i tilfeller hvor enkelte omstendigheter skifter. Å finne variasjon i omstendigheter for å se om den aktuelle mekanismen, prosessen, oppfatningen osv. kan finnes igjen også når omstendighetene varierer er en enkel måte å “teste” en del av analysen med andre deler av data (Weiss 1994:159-

---

⁷ For eksempel snakket kvinnene mer om fylleangst enn mennene, uten at jeg har overbevisende grunner til å tro at dette skyldes en spesiell kjønnsforskjell. Selv om jeg da siterer kvinnene mest på fylleangst, er det mer konservativt å ikke påstå at det er en kjønnsforskjell enn at det er det.

160). Dette styrker troverdigheten til analysen. Selv om det ikke er noen sterk test viser det at analysen er konsistent med flere deler av dataene, eller at teorien er forsøkt “kvalifisert”. En annen beslektet analyseteknikk som drar inn ulike deler av dataene, handler om å forstå de valgene informantene tar og de påstandene de kommer med ut fra hvilket handlingsrom de opererer i – hvilke alternativer de har. Flere ganger viser det seg da at der er flere forhold som er med på å produsere det samme sosiale fenomenet, og at det da kan være vanskelig for enkeltindivider å handle annerledes. Enda en viktig grunn til å dra inn ulike deler av dataene i analysen er at i alle kvalitative intervjustudier har informantene sine egne oppfatninger om kausale prosesser og avgjørende faktorer, og det er disse som kommer til syne i dataene. Det er da viktig å ikke ukritisk overta informantenes versjon av hendelsene (Bourdieu et al. 1991:13-18). Derfor sjekker jeg opp påstandene mot andre deler av data, om andre informanter sier det samme og om delene av fortellingene er koherente med hverandre. Påliteligheten styrkes også av at analysen innebærer å vurdere det informantene sier opp mot det vi allerede vet om hvordan mennesker tenker, handler og føler. Fordi jeg ikke kan bruke plass på å konstruere en egen sosialontologi for denne oppgaven, er denne påståtte koherensen med tidligere forskning samtidig også implisitt en del av argumentasjonen om at funnene henger sammen og faktisk kan studeres som “bakrus” og “dagen derpå”, og at oppgaven da ikke bare er en serie usammenhengende funn. Det er samtidig viktig å påpeke at jeg ikke har forsøkt å bringe funnene i overensstemmelse med noen bestemt ontologi eller teori. Selv om Bourdieus teorier har vært viktige, drar jeg gjennom hele oppgaven på mange ulike teorier, ikke minst fordi jeg mener at teoriene hver for seg har en tendens til å bli for reduksjonistiske (alt er kapital, alt er ritualer, alt er symboler, alt er tekst osv.).

3.3.2 Koding

Datamaterialet måtte organiseres slik at eventuelle indre sammenhenger mellom delene og forholdet til en større sammenheng med festpraksisen ble synlig. Jeg kom fram til at det var best å kode hele materialet elektronisk med analyseprogrammet HyperRESEARCH. Studien skulle jo være eksplorerende, og bare matriser og manuell annotering var jeg redd ville lede til for stor reduksjon *før* skriveprosessen og/eller for mye arbeid med å gå gjennom materialet om igjen under skriveprosessen.

Jeg begynte utviklingen av kodeboken med først å sette opp en kort liste med koder, basert på intervjuguiden og tema jeg hadde fått interesse for under

transkriberingen. Med denne listen prøvekodet jeg halvparten av intervjuene manuelt og utvidet kodelista underveis. En kodebok kan ikke bare være en ustrukturert samling deskriptive koder, men må ha en logisk og strukturerende ide som utgangspunkt (Miles & Huberman 1994:62). Det strukturerende prinsippet ble at bakrus tolkes som en del av en praksis som utfolder seg over tid og i stadig interaksjon med andre, hvor deltakelsen i denne praksisen læres og utvikles, og erfaringene informantene gjør seg under veis håndteres, vurderes og fortolkes. Kodene ble oppdelt i fem grupper: koder for interessante begreper/språkbruk, organiserende koder (som personer informanten snakket om og bestemte spørsmål det ble svart på), koder for utvikling og læring, evaluerende og normative koder og til slutt koder for festpraksisen. De to siste kodegruppene var de største og viktigste. Gruppen med koder for festpraksisen var videre strukturert temporalt, med planlegging før en drakk, drikking, søvn og det å våkne, fysiske og psykiske forklaringer og lindringsteknikker, interaksjon og aktiviteter – alle med ulike former for hensyn til bakrus. Alle kodene hadde en forgreingsstruktur hvor kodene ble mer detaljerte jo lenger de kom ut fra “stammen”. For eksempel er koden for lindringsteknikken å drikke vann (“TPK-Kropp-Lindring-Teknikk-Vann”) i samme gruppe (TPK: “temporal-praksis-koder”) og på samme stamme (Kropp) som den for årsaksforklaringer av kroppslige ubehag (“TPK-Kropp-Årsak-Ubehag”). Kodeboka har 246 koder og med beskrivelsene av kodene ville den som vedlegg tatt 11 sider. Jeg gjengir derfor bare en liten (ganske tilfeldig) del av den (vedlegg 3).

Oppdelingen i grupper og plasseringen av de ulike stammene kan alltid diskuteres, men strukturen var et tolkningsinstrument – ikke en typologi – som viste seg å være spesielt praktisk. Den første kodingen med denne kodeboken viste at detaljene i kodene ofte manglet, men det var på grunn av den strenge strukturen enkelt å lage nye koder med nye forgreininger. Ut over i denne prosessen ble enkelte koder ble også omgjort, slått sammen eller slettet for å opprettholde en konsistent kodebok uten overlapping. En skal ikke bare legge til eller slette koder underveis i en koding, fordi en da ikke har kodet alle intervjuer med samme sett koder (Miles & Huberman 1994:65). Flere av intervjuene som ble brukt til å utvikle kodeboka ble gjennomgått med oppdatert kodebok, men etter hvert ble det klart at jeg kjente dataene så godt at det var mer fruktbart å begynne å analysere og skrive enn å jobbe mer med kodingen. Analyseprogrammet var et hendig verktøy i skriveprosessen for raskt å få oversikt over utbredelse av fenomener, lage matriser og finne sitater. Den tok likevel ikke

fullstendig over for hukommelsen, og enkelte passasjer ble tolket flere ganger og sett i nye sammenhenger etter at de hadde vært kodet.

3.3.3 Memoer

Underveis i prosessen har det dukket opp mange tanker om alt fra detaljer i datamaterialet til begrunnelser for metoden. Ofte har de hatt form av et slags forsvar mot en hypotetisk, veldig kritisk leser. Men når det ikke var noe ordentlig dokument denne leseren kunne lese, var det heller ikke noe sted jeg kunne utvikle, nyansere og forsvare planlagte analytiske poenger. Derfor var det i begynnelsen hendig å skrive memoer (Miles & Huberman 1994:72-75). Disse er korte tekster med ett klart poeng, og en tittel som gjør det tydelig hva den handler om. Hensikten var bare delvis å beholde ideene til senere. Mye endres underveis, og den viktigste funksjonen med memoene var å holde refleksjonen omkring hele prosessen og analysen gående og ikke sensurere meg selv bare fordi jeg ikke hadde kommet så langt at jeg skrev på analysen. De fleste av memoene ble heller ikke brukt i den endelige oppgaven. Fra januar til og med juni 2011 ble det skrevet cirka hundre slike memoer. Cirka halvparten dreide seg om metoden og resten om mer analytiske poenger.

3.3.4 Skriveprosessen

Skriveprosessen er i seg selv en viktig del av analyseprosessen (Weiss 1994:152; Mills 1959:222). Gjennomgangen av dataene på utkikk etter passende sitater, eller forsøkene på å finne presise analytiske formuleringer og kommentarer av sitater, har ført til at jeg har oppdaget nyanser og sammenhenger som ikke har vært tydelige før. Analysen skal også henge sammen i framstillingsformen. Sammensetningen av delene til en logisk helhet, vurderinger av alt fra om ett avsnitt bør flyttes over det andre til om delkapitlene bør rokkeres om, har også synliggjort sammenhenger og forskjeller mellom delene av analysen som ikke var tydelige før.

Det er også i skriveprosessen det har blitt tydelig hvilke av de begrepene som syntes relevante før skrivingen som faktisk blir sentrale i analysen og hvilke som kan utelates. For både å gjøre teksten forståelig og analysen oversiktlig, har jeg forsøkt å bruke så få analytiske eller teoretisk ladede begreper som mulig. For eksempel snakker jeg om “overskridelser” og “*time out*”, og unngår å bruke “liminalitet”, “transgresjon”, og “antistruktur” i analysekapitlene. Jeg har også et pragmatisk forhold til teori og bruken av begreper. Teori er ikke noe poeng i seg selv, og i denne oppgaven skal den bare *gjøre synlig* de sentrale tendensene i materialet som analysen

avdekker og enkelte av de implikasjonene jeg mener de har (dette etymologiske poenget gjøres bla. i Bourdieu 1985:735). Derfor, og av plasshensyn, kommer jeg heller ikke til å diskutere forholdet mellom alle de teoriene jeg anvender.

3.3.5 Etske hensyn i analyse og framstilling

Flere viktige valg i analysen og framstillingen av den, har også etiske begrunnelser. Jeg ønsket ikke å framstille informantene verken i anonymiserte profiler eller idealtyper, siden jeg var ute etter å forstå det som står i problemstillingen, og ikke å kategorisere folk (Becker 1998:44-46). Erfaringene, forståelsene, aktivitetene osv. analyseres som nettopp dét og presenteres deretter. Jeg har valgt å ikke gi informantene fiktive navn eller oppgi alder, bare oppgi informantens kjønn ved sitatene, ettersom det synes å være en av de viktigste "bakgrunnsvariablene". Det blir da også veldig vanskelig å gjenkjenne den enkelte informanten gjennom studien ettersom sitatene ofte er tatt ut av gjenkjennbare kontekster og intervjuet. Hvis konteksten i intervjuet er viktig blir dette kommentert. På denne måten er det alltid et fokus på erfaringene, aktivitetene, betydningene osv., framfor informantene som personer. Slik legger jeg heller ikke opp til at leseren skal se etter sammenhenger, for eksempel mellom uttalelser fra samme (idealtypiske) informant, som ikke er der. Å unngå slik spekulasjon i sammenhenger er også en av grunnene til at jeg ikke har oppgitt aldre, fordi det kunne se ut som jeg har basert mer av analysen på en informant enn jeg har gjort, ettersom det var flere par av informanter med samme alder og kjønn. Det vil heller ikke bli oppgitt noen typologi hvor de ulike informantene kan plasseres inn. Selv om enkelte informanter kunne tendere mot å delta mer i bestemte aktiviteter eller erfare bakrus på bestemte måter er ikke en organisering av informantene på grunnlag av dette noe poeng i seg selv. Disse valgene i analysen og presentasjonen unngår slik å produsere teoretisk ufunderte sammenhenger. Analysen føres ikke inn i enkle reduksjoner eller prediksjoner basert på få faktorer eller bestemte trekk ved en idealtipe. Jeg anser et slikt fokus på variasjoner innen erfaringer, forståelser, aktiviteter osv. i stedet for mellom personer som mer fokusert og som etisk viktig, ettersom det ikke er min oppgave å kategorisere og rangere (faktisk eller tilsynelatende) informantene.

En mer konkret grunn til at jeg ikke konstruerer idealtyper eller typologier er at jeg ble intervjuet på riksdekkende radio om fylleangst før jeg hadde gjort intervjuene, i et program flere av informantene eller deres venner godt kan tenkes å

høre på (og baserte svarene blant annet på Pape & Rossow 2007). Ingen av informantene nevnte dette radiointervjuet, eller sa noe som tydet på det, men om det skulle bli noen lignende interesse for prosjektet også etterpå kan det være belastende for en informant å oppleve å framstilles som *det* typiske tilfellet av noe i en typologi. Flere informanter ba også om å få se den endelige oppgaven, så det er ikke usannsynlig at en slik gjenkjennelse av seg selv i en idealtipe kunne skjedd.

Dette blir mer problematisk når enkeltinformanter blir viktige kilder på ett område. Grunnen til dette er ikke nødvendigvis at de er de eneste med de aktuelle erfaringene. Temaet kan komme opp på et godt tidspunkt i intervjuet hvor de ikke er slitne eller ser meg an, det er noe de har snakket med andre om eller noe de har tenkt på, de har nylig hatt en erfaring hvor dette aspektet er viktig osv. Det noen informanter sier kan derfor være enkelt å sitere på bekostning av kortere kommentarer og delsetninger fra andre intervjuer. Utfordringen i disse situasjonene har ligget i å finne sitater fra så mange andre intervjuer som mulig. Det har vært viktig å ikke basere analysen og presentasjonen av dataene for mye på enkeltintervju, og under skriveprosessen har jeg ofte limt inn tre relevante sitater i teksten og utelatt noen korte kommentarer, der det til slutt har blitt ett sitat. Deretter har jeg vært påpasselig med ikke å beholde sitater bare fra samme informant i den samme passasjen. I andre tilfeller er det bare en informant som har snakket om et område, men det han/hun sier er koherent med analysen av alle intervjuene, og er derfor viktig å sitere likevel. For å gi leseren et inntrykk av disse valgene, uten å late som om det handler om en kvantifisering av styrken i funnene, nevner jeg ofte om det er snakk om “enkelte”, “de fleste” eller “en” av informantene.

Ut over dette er sitatene fra dataene også anonymisert ved å bytte ut personnavn, stedsnavn, navn på yrker og lignende. Sitatene er også redigert for å fjerne stamming, unødvendige gjentakelser, ufullstendige setninger som ikke synes viktige, når informantene ber om å høre spørsmålet igjen og lignende. Jeg har ikke markert disse redigeringene, men jeg har markert med [klammer] når jeg har lagt til ord for å gjøre sitatet lettere å lese eller fordi noen ord har vært for utydelige på opptaket. Noen få steder har jeg også slått sammen sitater fra to ulike deler i intervjuet som handler om det samme. Dette handler også – etisk – om å framstille informantene velvillig, og la det vesentlige i det de sier komme fram. Understrekinger i sitater fulgt av en bokstav i parentes kommenteres spesielt i teksten hvor denne bokstaven dukker opp. *Kursivering*er markerer informantenes vektlegging. Informantene kunne

gjøre til stemmen for å markere en ironisk avstand til det de sa eller at det er typisk å si det de sa. De siterte også andre eller kunne late som de gjorde det. Dette er markert med “hermetegn” og betyr altså ikke nødvendigvis at informantene ikke mener det som står der, eller at noen andre faktisk har sagt det.

4. Vondt, men verdt det: Tilpasning til kroppslige aspekter ved bakrus

Stort sett så er det bare sånn at “Det her må jeg komme meg gjennom”. Jeg tenker ikke at jeg skal prøve å unngå det. Jeg begrenser ikke alkoholinntaket for å unngå det, fordi jeg stort sett føler at jeg håndterer det greit.

Mannlig informant om bakrus

En bakrus kan gjøre vondt, men den kommer sjelden som en overraskelse. Hvordan oppfattes bakrusen? Hvordan håndteres den? Er det bare vondt og vanskelig? I dette kapitlet skal jeg fokusere på hvordan informantene tilpasset seg de fysiske aspektene ved bakrus, hvordan de tolket og forklarte bakrusen, utviklet lindringsteknikker, og hvordan de tilpasset måten de vurderte bakrusen på. Dette kan forstås som en omfattende og systematisk tilpasning til bakrusen som muliggjør mer festing med mindre problemer.

4.1 Kategoriseringen av de kroppslige aspektene ved bakrus: fra en lett hodepine til “å gå på en smell”

De fysiske tegnene på bakrus ble nevnt tidlig i intervjuene. Informantene snakket om å få hodepine og skjelvinger, og å bli slitne, tørste og kvalme.⁸ Bakrusen kan kjennes i hele kroppen. Som en kvinne sa: “Det er mest bare hele følelsen av at kroppen er litt mørbanka”. Likevel er ikke bakrusen nødvendigvis veldig smertefull. Ofte beskrev informantene den siste eller den typiske bakrusen som ganske lett.

M: Da jeg våknet så følte jeg meg egentlig helt fin. Men jeg kjenner at jeg var *sliten*, fysisk sliten, og veldig sulten. Men utover det så var det egentlig ikke noe, det var ikke noe sånn kvalme i noen særlig grad, var en *lett* hodepine, og litt sliten, men ellers så var det ikke noe, noe sånn stor, store vansker.

~ ~ ~

K: Jeg var bare sånn veldig sliten, når jeg drikker så hender [det] nesten aldri at jeg blir dårlig, sånn som mange beskriver at man liksom føler seg kvalm hvis man kaster opp, nei jeg blir

---

⁸ Informantenes beskrivelser strider ikke mot symptomatologiene i medisinske studier (Prat, Adan, & Sánchez-Turet 2009; Wiese, Shlipak, & Browner 2000).

nesten aldri det. Jeg kan ha litt vondt i hodet og litt dårlig matlyst, føler meg litt uggen i magen på en måte, men ikke sånn at [jeg] kaster opp eller noe sånn.

Når informantene hadde slike bakruser ble de litt slitne, kjente det litt i hodet, og var kanskje litt tørste, men det var ikke verre enn det de syntes de kunne tåle, og de følte seg i stand til å gjøre mye av det de bestemte seg for. Som vi skal se seinere kunne en slik bakrus til og med oppfattes som *behagelig*.

At enkelte kunne beskrive den typiske bakrusen sin som *lett* var mulig fordi disse erfaringene ble sammenlignet med langt verre bakruserfaringer. Jeg spurte dem om spesielt ille bakruser eller “katastrofer”, og noen bakruser var spesielt vonde nettopp fordi de var for *fysisk* ubehagelige. Bakrusen var da smertefull, med bankende hodepine og kvalme; kroppen var så slapp at de ikke kunne gjøre mye, og til dels mistet de kontrollen over den, som når de spydde og skalv. I tillegg hadde de da ofte problemer med å huske deler av kvelden før.

M: Det var en gang i russetiden. Jeg hadde drukket øl og vin kvelden før, og da var jeg veldig, veldig kvalm dagen etterpå. Da hadde jeg fri dagen etterpå heldigvis, det var på en søndag. Det ble lite lesning den søndagen for å si det sånn. (ler) Da hadde jeg overnattet hos noen, men da holdt jeg sengen halve dagen omtrent og prøvde å drikke litt vann. Men det var vanskelig å spise, det var vanskelig å drikke og jeg ble veldig fort kvalm med en gang jeg reiste meg opp. Til jeg da omsider hadde klart å få i meg litt vann og følte meg litt bedre og da fikk jeg stått opp og kjøpt meg noe mat og sånn.

Uttrykket “å gå på en smell” dukker opp i flere informanters beskrivelser av mislykkede erfaringer med drikking som ledet til vonde bakruserfaringer. Dette var drikke- og bakruserfaringer de helst ville unngå, og innebar ofte “fylleangst” (se 6. kapittel). Uttrykket viser at informantene kategoriserer bakruserfaringene. På den ene siden skiller begrepet spesielt ille bakruserfaringer fra de andre bakruserfaringene – den vanlige, implisitt uproblematisk bakrusen. Spesielt ille bakruser er slik en egen kategori bakruserfaringer også for informantene. På den andre siden ble uttrykket også brukt til å normalisere erfaringene. “Å gå på en smell” ble sett som et uunngåelig trinn i utviklingen av en drikkekompetanse. Som en kvinne sa om sine tidlige bakruserfaringer “så gikk det ikke så pent en gang, men alle møter vel den første smellen en eller gang på en eller annen måte”. En mann snakket om at han hadde gått på en smell, og spurte retorisk: “Det er vel noe av det å leve det?”. Han syntes også

han måtte tåle andres erting av han dagen derpå fordi “du må gå på en smell [nå og da]”. Det er altså normalt å gå på en smell – nå og da.

Spekteret fra lett til “å gå på en smell” var i praksis ytterpunktene for erfaringene av bakrus. Denne kategoriseringen som informantene (også) gjorde av bakruserfaringene viser oss også at bakrus ikke bare er noe man *har* men også noe som aktivt *forstås*.

4.2 Forklaringer på og forståelser av bakrus

De kroppslige reaksjonene informantene beskrev tolket de i sammenheng med drikkingen, festen kvelden før og kroppens tilstand når og etter det ble drukket. I tillegg til at “det henger tett sammen med et betydelig inntak av alkohol dagen før”, som en mann sa, hadde informantene flere forklaringer på hva som forårsaket bakrus eller ulike former for bakrus. Årsaksforklaringene innebar ofte dehydrering, manglende søvn, å drikke på tom mage, at de ikke tålte spesielle typer alkohol og at å drikke ulike typer alkohol på samme kveld kunne forårsake en spesielt dårlig bakrus.

K: Når du har drukket sprit så har du mye mer vondt i hodet. [Det] er mye lavere under taket hvis jeg har blanda forskjellige sorter med alkohol. Spesielt vin og sprit funker veldig dårlig sammen.

~ ~ ~

K: Altså som regel så sover man ikke nok dagen etterpå og du er tørst og du har kanskje ikke spist ordentlig og du mangler liksom noen av de grunnleggende tingene som man har i en ukedag da.

I tillegg til disse mer konkrete årsaksforklaringene, har informantene flere bredere forståelser av bakruserfaringen som en fysisk tilstand. Disse er distinkte, men ikke gjensidig utelukkende. Årsaksforklaringene kan da støtte disse bredere forståelsene. En slik forståelse av bakrus er at *kroppen er blitt nedbrutt* av festinga.

I: Sist gang – når var det?

M: Det var jo søndag da (Ier). Har hatt guttetur i helgen så da... Da lå vi rett ut som slakt da. Jeg pleier vel egentlig å – hva skal vi si – våkne opp og gå i fosterstilling i sofaen. Det er vel stort sett det man gjør når man er fyllesjuk da?

Informanten spiller på de samme metaforene om død og fødsel som typisk blir brukt om personer som befinner seg i en liminaltilstand (Turner 1977:37; van Gennep

1999:27). Det er tilsynelatende alkoholen som bryter ned kroppen, for eksempel ved å dehydrere den, og bakrusen er erfaringen av denne nedbrutte (mangel)tilstanden. Spesielle typer mat og drikke kan bidra til å “bygge kroppen opp igjen”.

M: Før russetida så var det en sånn undersøkelse i [et] sånn ungdomsblad [om] hva som var det beste for bakrus. Det var der jeg henta “Drikk mye væske og spis mye fett, mye fett og karbohydrater”. Bygge opp kroppen igjen.

I: Og det har du liksom fulgt opp eller?

M: Ja! Føler jeg har tatt det, tatt det videre.

I: Det hjelper?

M: Ja. (ler) Det gjør faktisk det.

Forståelsen av bakrus som en nedbrutt kropp hang sammen med en forståelse av at *kroppen er utslitt* eller tappet for energi, og at en derfor må samle eller ta opp i seg krefter igjen. Dette slektskapet mellom de to forståelsene blir tydelig under, i gjennomgangen av “å slappe av” som lindringsteknikk. En annen slik forståelse er at bakrus er en form for *urenhhet*, noe som blir tydelig under, i gjennomgangen av vasking som lindringsteknikk (for noen tilsvarende oppfatninger av hva helse er, se Blaxter 2001). Disse bredere forståelsene er både knyttet til *erfaringen* av bakrus og til *praktiske hensyn*. Å for eksempel forstå bakrus som urenhhet handler mye om *å føle seg skitten* når en har bakrus, og om *å vaske seg*.

Sitatet over, av mannen som husket å ha lest om bakrus i et ungdomsblad, viser også at årsaksforklaringene er noe de *lærer*, og at de slik har gjennomgått en *utvikling* med hensyn til årsaksforklaringene og de bredere forståelsene av bakrus. Informantene har lært dette av egen erfaring, av å snakke med venner og gjennom andre kanaler.

I: Føler du at du har lært noe om drikking siden du begynte?

M: Ja, det tror jeg. Har lært hvor mye jeg tåler, ting man ikke bør gjøre. Jeg har lært at jeg ikke bør blande ulike typer alkohol på en kveld (A) og så er det den regelen om at man ikke skal drikke vin før øl, eller øl før vin... Og så det å drikke vann før man legger seg kan hjelpe, og [å] prøve å få spist litt underveis og sanne ting. Det er sanne ting som jeg har lært først

etter at jeg har blitt... Jeg visste jo selvfølgelig veldig lite om disse tingene før jeg begynte selv.

I: Du begynte å drikke og så lærte du det etter hvert liksom?

M: Ja.

Bare linjen (A) viser oss at tre ting. Informanten (i) har en eksplisitt kunnskap om bakrus i form av en enkel årsaksforklaring, (ii) at denne er lært og (iii) at den er praktisk. Det siste punktet gjelder generelt; kunnskapen om hva som kan gjøre en bakrus ille har en veldig *praktisk* eller *teknisk* karakter. Årsaksforklaringene nevnes i intervjuene når de prater om hvordan en skal unngå de verste bakrusene, og hadde antakeligvis ikke blitt lært om de ikke var praktiske. Flere av informantene husker enkelte episoder som ble erfart som veldig problematiske, og hvor den årsaksforklaringen de brukte for å forstå *hvorfor* det ble så ille har formet drikkevanene deres. Denne blandingen av årsaksforklaring og praktisk læring er tydelig i det følgende sitatet. Episoden informanten forteller om viser seg senere i intervjuet å være den verste bakruserfaringen hun kunne huske.

K: Det går jo greit på en måte et par ganger. Og så tenker man at "Jeg får til dette" og så (ler) gikk det ikke så pent en gang. Men alle møter vel den første smellen en eller annen gang.

I: Ja så du har liksom lært noe?

K: Ja. Ikke drikk sprit. (ler) Jeg synes det var så ubehagelig at jeg faktisk tenkte at det her skal jeg aldri... Altså man tenker jo alltid det "Det her skal jeg aldri gjøre igjen", men [jeg har] faktisk ikke gjort det igjen siden. Jeg har ikke drukket meg full på sprit siden det.

At hun hadde drukket seg full på sprit stod sentralt i hennes forklaring av hvorfor det gikk så galt, og førte til en streng regel om ikke å drikke seg full på sprit igjen. Erfaringene av de fysiske aspektene ved bakrus følges altså av årsaksforklaringer og bredere forståelser som har gjennomgått et utvikling. Forklaringene av hva som forårsaker en (ille) bakrus er sterkt knyttet opp til hva kunnskapen (kan) brukes til, og har slik en praktisk karakter, og gikk parallelt med utviklingen av en serie med lindringsteknikker.

4.3 Lindringsteknikker

Informantene forholdt seg ikke passive til bakruserfaringene, selv om de ofte kunne føle seg slitne. Forklaringene og forståelsene av bakrusen gjennomgått over kan i seg selv ses som aktiviteter, men informantene hadde også *teknikker* (som utviklet seg til vaner) for å lindre eller forkorte bakrusen. Teknikkene de brukte for å håndtere kroppslige erfaringer i bakrus er ganske enkle, og som oftest vil veldig vanlige aktiviteter som å spise, drikke, ta en hvil, eller vaske seg endre betydning i konteksten av bakrus fra å være en hverdagslig aktivitet til å bli en teknikk for å føle seg bedre og ta vare på kroppen. Teknikkene hang sammen med forklaringene og forståelsene av bakrus. Informantene drakk vann fordi de mente de var dehydrerte, de tok av og til smertestillende mot hodepine, spiste mat for å “bygge opp kroppen”, “slappet av” fordi de følte seg slappe, eller vasket seg eller huset fordi de følte seg skitne. Når kroppen forstås som nedbrutt eller tappet (for energi), er det da viktig å *innta* det kroppen mangler.

M: Min primære måte å håndtere det på er å spise sånn at jeg har litt å spise hele dagen sånn at jeg holder meg gående på det.

~ ~ ~

M: Jeg drakk jo mye, fikk i meg mye [vann]. Det jeg pleier å prøve å huske på er å drikke i hvert fall en halvliter med vann før jeg legger meg. Så er det jo da å hydrere så fort man våkner da. Kjøpte jeg meg en cola på vei til jobb som jeg drakk opp ganske fort.

4.3.1 “Å slappe av”

Det er da også viktig å *bruke tid* til å få tilbake eller la kroppen bygge opp igjen det som er tapt eller ødelagt. Det vanligste og tydeligste symptomet på bakrus som informantene nevner er å føle seg sliten, og bakrusdager blir derfor ofte brukt til å “gjøre ingenting”, “ta det med ro” eller “slappe av”.

M: ... ellers prøvde jeg vel egentlig å gjøre minst mulig. Sitte hjemme og lese aviser og høre på radio og slappe av. Så jeg gjorde ikke noe. Gjorde minst mulig egentlig.

“Å slappe av” er et samlebegrep for forskjellige aktiviteter: Prate og spise frokost med venner, se på TV, spille videospill, ligge på sofaen, høre på musikk eller lese. Mye av dette er aktiviteter de også gjør når de ikke har bakrus. Bakrus fører tilsynelatende ikke til noen radikal endring i hva slags aktiviteter informantene deltar i, selv om de

kanskje gjør det på en litt annen, slappere eller tregere måte. Det er altså ikke snakk om å være inaktiv, selv om det kan bety at en er ineffektiv.

M: Det går vanligvis fint når jeg har bakrus, men hvis jeg skal ut og spille fotball eller volleyball eller noe sånn så svekker jo det prestasjonene mine litt da. Føler at jeg ikke klarer å ta i like mye, at det blir liksom, litt sånn kvalme som oppstår da hvis man *tar i* for mye. Ellers så er det [en] vanlig dag liksom. Eneste som svekker meg er hvis jeg skal være aktiv ganske lenge.

Det “å slappe av” er ikke er en enkel teknikk med ett formål, men kan variere fra å være *nødvendig* fordi en ikke får til å gjøre noe annet, til å være mer en *unnskyldning* til ikke å gjøre det en ellers ville gjort. Denne kvinnen var for slapp til å gjøre det hun hadde planlagt, så løsningen ble å justere ned forventningen til hva hun kunne.

K: [Jeg blir] bare sånn slapp i hele kroppen liksom. Åh, jeg orket ikke å gjøre noen ting, så [det er en] veldig dårlig følelse egentlig da. [Jeg] ser på meg som en ganske aktiv person ellers så jeg liker ikke å være sånn slapp da. Da får jeg på en måte dårlig samvittighet – eller dårlig samvittighet er egentlig feil ord. [Jeg] føler meg dårlig psykisk også fordi at jeg ikke får gjort noen ting og bare er nytteløs en hel dag. Hvis jeg har bakrus kan [jeg] synes at det er veldig greit å rydde liksom (ler) for det har sikkert litt med at jeg føler at jeg får gjort noe også, uten at det er sånn veldig krevende mentalt. Ofte når man er sånn sliten er [det] vanskelig å konsentrere seg [så] det er ikke noen vits i å prøve å lese, eller studere noe.

At kroppen er slapp er altså ikke nødvendigvis noe stort problem, fordi “å ta det med ro” i tillegg til å gjøre ting tregere eller med mindre konsentrasjon også innebærer en justering av forventningene. Denne mulige tillatelsen til å være slapp og å nedjustere forventningene åpner også for at en kan *unnskyld* seg selv til å ta seg fri fra, i hvert fall sine egne, krav til effektivitet.

M: Det skal så lite til [på fridager] før at jeg føler at jeg kaster bort dagen min. Så hvis jeg ikke er ute av huset innen klokka tre – som jeg så og si *aldri* er – så blir jeg veldig rastløs og føler at jeg bare kaster bort dagen. Mens hvis jeg har en bakrus så tenker jeg “Ja, jeg har en bakrus [så] jeg kan ikke gjøre noe uansett”. [Det] blir liksom en slags unnskyldning til bare å holde seg inne.

Det er ikke en motsetning mellom “å slappe av” som en lindringsteknikk og som en unnskyldning. Unnskyldningen fungerer jo bare som unnskyldning fordi det ville være akseptabelt “å slappe av” om en virkelig var dårlig, og at en bare kan tøye denne

unnskyldningen i de tilfellene hvor en *kanskje* kunne gjort noe annet. Så det kan være vanskelig å bestemme i konkrete tilfeller hvor mye av en persons “slappe av”-aktiviteter som fungerer som en lindringsteknikk og hvor mye som skyldes at hun unnskylder sin egen ineffektivitet. Som vi skal se under (avsnitt 4.4.2) henger denne unnskyldningen sammen med det enkelte opplever som en *behagelig* bakrus, og noen kan da ha *insentiver* til å føle seg slapp og ineffektiv. Ikke alle av informantene så bakrusen som en særlig god unnskyldning, og den gjaldt uansett bare på fridager, for ingen så det som greit å være borte fra jobb på grunn av en bakrus.

4.3.2 Rengjøringsteknikker

Forståelsen av bakrusen som en nedbrytning av kroppen ble møtt med teknikker som innebar ineffektivitet og for mange av informantene å ha i seg mat og drikke som en av dem kalte “dritt” (potetgull, kebab, frossenpizza, brus osv.). Oppbygningen av kroppen innebærer det flere informanter oppfattet som *skitne* aktiviteter.

I: Hva gjør dere da?

K: [Vi] bare *slacker* rett og slett. Ligger på sofaen og er ekle. Spiser mat og ser på TV (ler).

I: Hva spiser dere da?

K: Nei, det er så mye dritt ass. Det er liksom alt fra brødkive med syltetøy til potetgull eller sånne ting. Potetgull er en slager altså (ler).

På denne måten skiller forståelsen av bakrus som en nedbrutt kropp seg fra forståelsen av bakrus som *urenhet*. En kvinne forteller om at når hun våkner opp i en russebuss med vennene sine så “føler [du] deg litt mer sånn skitten enn vanlig også”.

Informantene fortalte også at de i løpet av bakrusen ville forsøke å lindre den ved å pusse tennene, dusje, bade, skifte klær eller til og med vaske huset.

K: Det er av og til jeg *rengjør*, for jeg føler meg så *skitten* fra utgangspunktet av, så derfor så blir det litt sånn [at det] hjelper å *vaske*. Og da har [jeg] sånn storrengjøring, og så dusjer jeg etterpå. [Det] er også godt, da føler jeg meg bedre.

Deltakere i enkelte overskridende praksiser tradisjonelt vil ses som skitne (Turner 1977:37; van Gennep 1999:71, 79), så forståelsen av bakrus som urenhet kan tolkes som et uttrykk for at festen er over eller avsluttes. I praksis er det motsetningen

mellom de skitne “oppbyggende” lindringsteknikkene og rengjøringen derfor bare et spørsmål om rekkefølgen teknikkene anvendes i. Denne kvinnen ville først være “pleiende” og gå rundt i “komfortable” klær hun kunne skitne til, for så å dusje (rekkefølgen i aktivitetene ble klargjort andre steder i intervjuet).

K: Så jeg må bare spise en god frokost og gå meg en tur liksom, og legge meg *tidlig*, ta en dusj og litt sånn der da. [Jeg] må være litt “pleiende” for meg selv. Når jeg er hjemme og er daffete da så går jeg i strømpebukse med en stor t-skjorte over. Da bruker jeg å gå [sånn], for [det er] så komfortabelt. Jeg har på meg gjerne klær som jeg ikke er redd for da! For at jeg *griser* som regel og sånn.

Å vaske seg er en måte å sette i gang avslutningen av festen, samtidig som kroppens reduserte tilstand og andre, skitne lindringsteknikker forhindrer at denne avslutningen kan skje umiddelbart.

M: Da er det gjerne sånn at jeg våkner med de klærne jeg var ute med, og da er det litt sånn “Åkj! Jeg gleder meg til skifte! Skal bli godt å få av seg klærne, ta seg en dusj og pusse tenner!”

4.3.3 Å reparere

Lindringsteknikkene som er beskrevet hittil har som implisitt mål at den fyllesyke skal bli frisk, og foretas med en visshet om at kroppen er i en prosess mot en (ren) normaltilstand. De kan ha mye til felles med de lindringsteknikkene en møter influensa eller andre relativt lette sykdommer med. Dette skiller dem fra lindringsteknikken som innebærer å drikke mer alkohol – som oftest kalt “å reparere”. Denne teknikken er mer særegen for bakrus, og er kun palliativ, ettersom poenget ikke er å hjelpe kroppen tilbake til en (ren) normaltilstand, men kun å fjerne smertene ved bakrus ved å utsette den. Slik har den sammenheng med en forståelse av bakrus som *kroppslig smerte*, og med en kroppslig smerte som *begrenser* ens aktiviteter. Den er da lindringsteknikken for de som ikke har, eller vil ta seg, tid til å gjennomgå prosessen med å bygge opp kroppen igjen.

Tre menn og to kvinner hadde benyttet seg av denne teknikken. Mennene reparerte nå og da, mens kvinnene ikke ville definere det de hadde gjort som reparering fordi det kun hadde foregått på festival eller spesielle utenlandsferier som synes å ha fungert mer som lange, sammenhengende fester. Alle som sa de hadde

reparert, forklarte at reparering var noe de bare gjorde når de uansett skulle drikke mer samme dag.

I: Har det hendt at du har reparert noen gang? Å drikke når du våkner [- for å fjerne...?]

K: -] Åja! Sånn ja! Nei, det har jeg ikke gjort noen gang, nei. Det har jeg ikke gjort altså. [- Det har jeg bare gjort når jeg

I: -] Jeg har pratet med noen som har gjort det ser du.-

K: -Jeg har bare gjort det når jeg har vært på festival, men det er jo mer sånn naturlig for da drikker man jo over lengre tid.

Reparering er, ifølge informantene, en teknikk som brukes under spesielle omstendigheter hvor de ikke har tid til å ha og håndtere bakrus ut fra forståelsen av at kroppen må bygges opp igjen. En annen kvinne fortalte:

K: Det har jo vært noe sånn når vi har vært på noen festivaler for noen år siden, at det blir litt sånn at man begynner å drikke kanskje sånn utpå tidlig ettermiddagen igjen dagen etter. Men jeg vil ikke kalle det reparering for det er sånn [at] da begynner man på en måte på en ny fest eller [man] har ikke drukket med tanken om å gjøre bakrusen bedre.

I dette sitatet forsøker informanten å distanserer seg fra aktiviteten ved å omdefinere begrepet om å reparere slik at hennes aktiviteter faller utenfor. Sammen med forklaringen om planen om å drikke viser denne distanseringen at “reparering” er en aktivitet med negative moralske konnotasjoner. Informantene la ofte vekt på å ha kontroll over drikkingen, og sannsynligvis handler de negative konnotasjonene om at reparering kan tolkes som et tegn på avhengighet og ukontrollert drikking (Heath 2000:14). Dette kommer i tillegg til at reparering strider mot de normative implikasjonene av forståelsen av bakrusen som en nedbrytning av kroppen som innebærer en helsemessig forpliktelse til å bygge kroppen opp igjen. Det er nettopp for å unngå en moralsk dom i deres disfavør at de omdefinerer og forklarer.

M: Den første ølen går ikke lett ned, for å si det sånn. Øl er bare det minst fristende for min del. Selv om det hender jo at jeg presser i meg en for å bare få det til å forsvinne litt. Reparere litt, som det heter. Men det utsetter det vel egentlig bare.

I: Går du ut da eller?

M: Nei da tar jeg en [øl] fra kjøleskapet og presser den i meg hjemme. For det er jo fortsatt tidlig på dagen og akkurat da har jeg ikke lyst til å drikke noe mer enn det jeg må for å føle meg bedre.

I: Og det hjelper?

M: Ja. Det vil jeg si. Det hjelper. I hvert fall en stund. Men det er jo stort sett alltid på dager hvor jeg har tenkt å drikke på kvelden uansett så. Så da blir det kanskje litt sammenhengende den første ølen, versus de du tar noen timer senere.

At det er imperativt å drikke er bare forståelig som en forpliktelse til å drikke på fest, noe som da er en forpliktelse ovenfor festfellesskapet. Forklaringen om planen om å drikke ligner slik på nøytraliseringsteknikken Sykes and David Matza har kalt “appeal to higher loyalties”, hvor en her er mer lojal mot festfellesskapet enn normene om helse og kontroll som slik kan midlertidig suspenderes (Sykes & Matza 1957:669). Poenget dreier seg ikke om de *faktisk* har slike tvingende sosiale forpliktelser, eller om disse forpliktelsene er den egentlige grunnen til at de velger å reparere, men at de sosiale forpliktelsene *fungerer som en unnskyldning* for repareringen – at de ved å vise til forpliktelsen ovenfor festfellesskapet kan reparere “without serious damage to [their] self image” (Sykes & Matza 1957:667).

Nøytraliseringen av repareringsteknikken viser at lindringsteknikkene *vurderes* i forhold til normer om hva som er kontrollerte drikkevaner, og at denne vurderingen igjen tilpasses til situasjonen teknikken anvendes i. Denne tilpasningen viser oss også at informantene kan bevege seg inn i et moralsk grenseland de ikke vil se dem selv i. De lo ikke når de snakket om reparering. Reparering assosieres med langt større problemer enn en dags hodepine, kvalme og slapphet. Lindringsteknikken både innebærer og muliggjør et høyt forbruk, og er assosiert med alkoholproblemer (Upmark, Hemmingsson, Romelsjö, Lundberg & Allebeck 1997:23).

Lindringsteknikkene hadde også gått gjennom en utvikling, i likhet med og sammen med forklaringene og forståelsene av bakrus. Tolkninger, kunnskap og praksis utviklet seg sammen, tilsynelatende fordi denne læringsprosessen har et praktisk mål om å oppnå en mindre ubehagelig bakrus.

M: Kanskje spesielt dette med at jeg har lært at jeg må spise, jeg må ikke være sulten og bakfull – det er en dårlig kombinasjon for meg. Det er noe jeg liksom har lært meg til. Når jeg drikker så drikker jeg sikkert mer vann sammen med alkoholen enn det jeg gjorde tidligere.

Tolkningene av en vond erfaring kunne lede til endringer i drikkemåten eller lindringsteknikker, men de kunne også lære av andre. Slik sitatet av informantene som hadde lært lindringsteknikker av å lese et ungdomsblad viste, var ble teknikkene også utvekslet i form av kunnskap.

I: Syntes du det var vanskelig å håndtere bakrus først eller?

K: Ja, jeg syntes det var guffent liksom. Vi snakket mye sammen om “Hva gjør du?” og “Hvordan blir du bedre?” liksom.

Informantene tolket erfaringene med forklaringer og forståelser som hadde et praktisk fokus, de utviklet lindringsteknikker for å håndtere smertene og tilpasset disse til en moral om drikking.

4.4 Vurderinger av bakrus

Jeg spurte informantene om de syntes at bakrus generelt var et problem eller noe som plaget dem, og det var dette spørsmålet som gav mest like svar. Åtte av informantene sa tydelig “nei”.

K: Nei, egentlig ikke. Det er slitsomt på en eller annen måte fordi du fungerer ikke optimalt, men det er ikke noe *problematisk* sånn sett at du ikke *fungerer* da – det gjør du, men litt redusert.

De aller fleste av informantene erfarte og oppfattet at de kroppslige symptomene ved *bakrus generelt ikke var særlig problematisk*. Selv de som hadde en del ubehagelige erfaringer med bakrus mente at bakrus ikke var noe som plaget dem. Denne brede enigheten i vurderingene skyldes at de baserte seg på to forskjellige typer begrunnelse som samsvarer med måten de delte opp bakruserfaringene i fysisk lette bakruser og “å gå på en smell”. De fleste informantene vurderte bakrus som uproblematisk fordi det stort sett ikke var særlig smertefullt. Denne vurderingen er ganske lett å gjøre, for hva skulle være problemet om det ikke var noe særlig til smerte inne i bildet? Når det kom til ubehagelige bakruser så brukte informantene andre kriterier for å vurdere dem, og

så heller disse bakrusene i sammenheng med festen kvelden før og mente bakrusen likevel var uproblematisk fordi den var *verdt det*.

Samme informant kunne oppgi begge grunner til at bakrus ikke var problematisk, og det er viktig å ikke se denne todelingen som en oppdeling av informantene, men av deres vurdering av erfaringene sine. Til forskjell fra andre steder i intervjuene, hvor jeg spurte om konkrete episoder, spurte jeg altså om en generell vurdering av bakrus. Mens informantene andre steder gjerne kunne generalisere, ville de helst svare på dette generelle spørsmålet med forbehold og nyanseringer.

I: Bakrus – er det *generelt* noe som plager deg eller?

M: Nei, ikke på generell basis. Sånn de gangene det er ekstra ubehagelig så plager det meg, men det er jo der og da.

Slike nyanseringer eller forbehold (“som oftest”, “som regel” osv.) dukker ofte opp når informantene skulle vurdere bakruserfaringene sine. Variasjonen i bakruserfaringer som de enkelte informantene fortalte om viser at det er riktigere å snakke om bakruserfaringer enn å snakke om hvordan enkeltpersoner erfarer bakrus generelt. Selv de som nylig hadde hatt ubehagelige opplevelser med bakrus – som at de kastet opp eller ikke husket hva de hadde gjort – mente bakrus var uproblematisk fordi det stort sett ikke var så vondt. De grunnene informantene oppgav om hvorfor bakrus var uproblematisk kan derfor forstås som kulturelt tilgjengelige tolkningsmåter som de kan bruke avhengig av den bestemte bakrusen de erfarer (Swidler 1986). Likevel la noen informanter mer vekt på den ene grunnen enn den andre. De yngste informantene, kvinnene og de som hadde mer moderate drikkevaner la mer vekt på at de hadde milde bakruser. De mannlige informantene som drakk mye og som erfarte fysisk ubehagelige bakruser hyppigere la mer vekt på at bakrusen var “verdt det”. I de to neste punktene skal jeg se nærmere på hva som kan ligge bak disse to måtene å vurdere en bakrus på.

4.4.1 Den fysiske uproblematisk bakrusen

Det er flere mulige forklaringer på hvorfor bakrus ikke ble oppfattet som fysisk ubehagelig. Informantene foreslo flere slike, men disse kan ikke overtas ukritisk (Bourdieu et al. 1991:13-18). En gjennomgang av noen mulige forklaringer kan vise

at grunnene til at en informant anser bakrus som uproblematisk kan være mye mer komplekse enn det informantene er klar over.

Informantene brukte ulike lindringsteknikker og hadde tro på at de virket. Det er nærliggende å tenke at årsaken til at enkelte bakruser var lette var at *teknikkene fungerte*.

I: Sånn generelt er bakrus noe som plager deg?

K: Nei, det er det egentlig ikke. Du lærer noen triks etter hvert, sånn som å drikke mye vann når du kommer hjem. Så man tar liksom noen forhåndsregler. Så jeg er ikke mye plaget av det. Jeg er ofte ganske sliten i kroppen, men som regel er jeg ganske klar i hodet dagen etterpå. Så det er ikke noe veldig som jeg tenker på mens jeg drikker at “Åh gud, nå må jeg våkne med den [hodepinen] i morgen”. Det er ikke noe vanlig problem i helgene.

At denne grunnen kan være *årsaken* til at bakrus ikke ble opplevd som så ille støttes av at i de tilfellene hvor en lindringsteknikk ble forhindret kunne bakrusen oppleves som verre.

I: Var det sånn at du spydde dagen etterpå og sånn eller?

M: Ja, det har skjedd. Både i løpet av kvelden og dagen etterpå. [På folkehøyskolen] var det litt sånn at da *kunne* alkoholinntaket bli litt større enn det jeg kanskje er vant med hjemmefra da, og da hadde jeg nok episoder hvor jeg både spydde samme kvelden og dagen etterpå. Men jeg tror det skyldtes litt at vi hadde kantine på skolen og jeg hadde ikke samme tilgangen til mat sånn at jeg kunne ikke spise hele dagen. Sånn at da kunne jeg ikke håndtere den på samme måte som jeg ville.

At de fysiske aspektene ved bakrus er lette fordi teknikkene virker så bra er en forklaring som minner om medisinske helbredelsesnarrativ: X ble syk, gikk til legen, fikk en medisin og ble frisk. Men det er ikke sikkert at teknikkene *faktisk* fungerte selv om informantene trodde de gjorde det. For *alle* informantene hadde tro på at de hadde lindringsteknikker som til en viss grad virket – også de som ofte hadde fysisk ubehagelige bakruser. Teknikkene kan ha hatt en effekt, men det er ikke sikkert det var de alene som sørget for at bakrusen ofte kunne være lett.

En annen forklaring har vi allerede vært inne på. Som vi så over kunne det “å slappe av” variere fra å være *nødvendig* i en bakrus til å være en *unnskyldning til å være ineffektiv* i en annen. Denne unnskyldningen kunne av enkelte dras så langt at to

informanter hevdet de kunne ha fysisk *behagelige* bakruser. Bakrusen kunne altså som kontekst muliggjøre *unnskyldninger for en type aktiviteter som er fysisk behagelig*.

K: Altså man koser seg litt sånn der i vondten. Jeg er aldri syk ellers, så man blir litt sånn, da er det lov til å på en måte klage litt da, eller ha det litt sånn vondt, men likevel litt sånn, ja. Jeg veit ikke helt hvordan jeg skal si, hvordan jeg liksom skal forklare... At det er godt, men det er på en eller annen måte... Du har lov til å slappe av da, du vet at hvis jeg setter meg ned og leser pensum så får jeg ikke noe ut av det, for eksempel. Dagen blir på en måte satt av til å restituere (ler) [på] en helt annen måte. Og da, tar du deg kanskje friheten til å slappe mer av enn du ellers ville gjort.

Bakrusen gir da en form for *time out*. Bakrusdagen blir til en fridag også fra moralske krav om hva man skal bruke fritiden til. En kan ligge på sofaen og spise “dritt” og bare “være daffete” og “nytteløs en hel dag” uten at dette trenger gi en dårlig samvittighet. Bakrusdager hvor en “slapper av” mer fordi det er *behagelig* enn fordi det fysiske ubehaget tvinger en til det får slik en slags *egenverdi*. Informantene som hadde fysisk behagelige bakruser var klare over at dette strider mot den tilsynelatende gjengse oppfatningen om at bakrus kun er smertefullt, og hadde vanskelig for å forklare akkurat hva det var som gjorde en bakrus behagelig.

M: Jeg føler meg som regel sliten og litt sånn ør på en noen ganger nesten litt behagelig måte faktisk. Man blir litt *daff* på en måte.

I: Du synes det kan være behagelig å ha bakrus altså?

M: På en slags måte noen ganger ja. Hvis jeg har holdt meg til bare øl hele kvelden, og så overnattet [hos] noen og våkner opp dagen etterpå og går og kjøper meg en kaffe på en kafé og går rundt i byen og – ja da kan det nok på et eller annet merkelig vis være litt behagelig. Jeg føler meg veldig *rolig* tror jeg. At det liksom ikke er noe som er stressende eller masete. Det at det kan være behagelig noen ganger er det eneste jeg har tenkt på at jeg har en annen opplevelse av enn de fleste andre. Man hører jo som regel om det som noe veldig negativt. Det at jeg har opplevd det som *behagelig* eller *greit* har jeg tenkt på kanskje er noe som er unormalt.

Det er også mulig at bakrusen var blitt *normalisert*. Flere informanter nevnte at bakrus hadde blitt en vanlig erfaring for dem etter hvert som de hadde blitt eldre. Bakrus kan da ha blitt “avmystifisert” – en del av hverdags erfaringene (Bourdieu

1999:149). Gjentatte bakruserfaringer kan da ha lært informantene at de kan vente at bakrusen vil slippe taket om noen timer eller en dag, og utviklingen av lindringsteknikker kan da ha hjulpet til med å gjøre bakrusen uproblematisk ved at en har et repertoar med bakrusvaner tilgjengelig. Uavhengig av om teknikkene har en biokjemisk effekt så påvirker de da erfaringen av bakrus ved å gjøre den vanlig og ufarlig. Til dette hører det med at bakrus ble oppfattet som normalt og trivielt. Ofte snakket informantene om “du” og “man” selv om de fortalte om egne, konkrete erfaringer, tilsynelatende som en indirekte måte å si at det er noe vanlig og allment med erfaringene. En kvinne sa at “Det er jo alltid noen som er i bakrus liksom”. En mann sa at bakrus “er liksom en del av hverdagen til en tjue år gammel gutt som drar ut med venner. Det er ikke noe jeg tenker på”.

En enkel, biomedisinsk forklaring på hvorfor mange bakruserfaringer ikke var så vonde er at informantene *drikker så lite at de ikke ville fått noen vond bakrus uansett hva de gjorde*. Det hendte selvsagt at de drakk uten å bli fulle, men når de dro på fest drakk de aller fleste i utvalget som regel ganske mye. For å ta ett eksempel hadde denne kvinnen fortalt at hun bare ble sliten og tørr i munnen når hun hadde bakrus.

K: Nei. Jeg drikker ikke så mye. Men jeg *tåler* veldig lite da. Det er de som drikker tolv øl på en kveld. Hadde jeg drukket tolv øl på en kveld så hadde jeg ikke vært her i dag, holdt jeg på si (ler).

I: Hvor mye drikker du da sånn cirka?

K: Oi, det er veldig, et sted mellom fire og åtte øl kanskje. Det holder for meg, nesten flaut å si det, men det får bare være (ler).

I: Hva er det som er flaut med det?

K: Nei det er så *lite* på en eller annen måte – at det går *fort* [å bli full].

Hun var fysisk liten, så at bakrusen var lett og uproblematisk fordi hun drakk lite er ikke sannsynlig. Seks/sju glass for en kvinne er ofte ansett som grensen for å *binge*-drikke (Szmigin et al. 2008:360), så selv om det er sannsynlig at drikkevaner spiller en *betydelig* rolle, kan eksemplet vise at det ikke er moderate drikkevaner som ligger bak alle de fysisk lette bakruserfaringene.

Det kan altså være flere grunner som bidrar til å gjøre at bakrus ikke erfares som fysisk ubehagelig, og slik bidra til en generell vurdering av bakrus som uproblematisk.⁹ Hvis bakrus fungerer som unnskyldning for ineffektivitet eller er normalisert så handler dette om at *oppfatninger* tilpasses festpraksisen, og ikke bare om at kroppen ikke reagerer så kraftig på alkohol. Videre vil erfaringen av bakrus som mild eller behagelig også hindre oppfatninger om at bakrus er en *straff* for drikking.

4.4.2 “Vondt, men verdt det”: Bakrus som offer

At de hadde fysisk lette bakruser var ikke bare noe informantene *sa* for å framstå som kompetente. Kategoriseringen deres av lette bakruser og “å gå på en smell” viser at noen bakruser faktisk var vonde. Men bakrusen kan være uproblematisk selv om den er fysisk vond. Informantene sa da at bakrusen var uproblematisk fordi festen hadde vært så bra at bakrusen var *verdt det*.

M: De få gangene det er skikkelig slitsomt så, kan du si, veies det opp av å ha vært sosial og hatt det morsomt kvelden før. Så i den forstand ser jeg ikke på det som noe stort problem, nei.

At det var mulig å få en fysisk ubehagelig bakrus etter å ha drukket var noe informantene visste av egen erfaring og tok med i beregningen når de festet, enten det påvirket drikkingen eller ikke. Å forstå bakrusen som en akseptabel kostnad innebærer å utvide rammen for vurderingen av erfaringen fra den umiddelbare fysiske smerten til grunnene for å feste. Den vonde bakrusen har ingen egenverdi, men informantene påstår at de har en så stor interesse i festen, at de er villige til å risikere eller forvente å få vonde bakruser likevel. De endrer med andre ord kriteriene for vurderingene om hvorvidt bakrus er uproblematisk og tilpasser kriteriene til erfaringene.

At bakrusen er en akseptabel kostnad synes å være en viktigere begrunnelse for hvorfor bakrus var uproblematisk for de som drakk mest og hadde fysisk ubehagelige bakruser oftere. Selv om begrunnelsen ikke utelukker bruken av lindringsteknikker *under* bakrus, kan en slik forståelse av bakrus som en kostnad

---

⁹ Jeg kan ikke si på grunnlag av datamaterialet om noen av informantene hadde utviklet alkoholtoleranse.

bidra til at en drikker mye for *deretter* å ta hensyn til bakrusen. Denne mannen var en av de som klarest gav uttrykk for at bakrusen var “verdt det”.

M: Stort sett så er det bare sånn at “Det her må jeg komme meg gjennom”. Jeg tenker ikke at jeg skal prøve å unngå det. Jeg begrenser ikke alkoholinntaket *for* å unngå det, fordi jeg stort sett føler at jeg håndterer det greit.

Det er likevel viktig å påpeke at *alle* informantene hadde hatt erfaringer med fysisk ubehagelige bakruser og flere enn de som drakk aller mest mente en vond bakrus ofte var verdt det. Denne kvinnen hadde erfart få fysiske plager i det siste, men husket godt hvordan bakruserfaringene hadde vært for et par år siden, da hun begynte å drikke.

K: Ja jeg husker jeg syntes det var skikkelig ekkelt. Det var som å være syk liksom. Som influensa. Ikke noe ålreit. Men så hadde du hatt det veldig gøy dagen før ikke sant, så du tenkte at det er overkommelig. Ja, på festen så var det veldig gøy.

Om en *bestemt* bakrus er verdt kan imidlertid avhenge av *når* du spør. Et par informanter kommenterte at en kunne *i* bakrus love seg selv å aldri drikke igjen, men at når den er over så endrer en mening.

I: Er bakrus noe som plager deg noe særlig eller er det?

M: Nei, egentlig ikke. Har vel blitt såpas vandt til å være fyllesyk. Men så klart, noen dager så ligger du der og bare sier at “*Aldri* igjen”, men alle vet jo at den ryker neste fredag uansett.

Med hensyn til enkelterfaringer kan en altså si at det er en tredeling, mellom de bakrusene som er verdt det *i* bakrus, de som ikke er verdt det *i* bakrusen, men som er det *etter* den slipper taket, og de som ikke er det, verken *i* eller *etter* bakrusen. Jeg kan ikke si noe presist om andeler, men det var tilsynelatende få bakruser som falt i den siste kategorien “ikke verdt det verken da eller nå”.

Hva lags kostnad er en bakrus? De gangene en bakrus var fysisk ubehagelig var det *smerten* ved bakrusen som var verdt det. Bakrus er *vondt, men verdt det*.

M: *Det er sjeldent jeg tenker at det ikke var verdt det*. “Ja, det er ubehagelig, men kvelden før [er] jo gjerne bra”, sånn at selv om det er vondt og kleint og ekkelt akkurat der og da så er det nok veldig sjeldent jeg føler at det ikke var verdt det. Det hender jo, men kanskje maks et par

ganger i året. Jeg har innfunnet meg med at det er det som skjer når jeg velger å drikke. Det hender jo at hvis det var en dårlig kveld og hvis man føler seg spesielt bakfull, så tenker man at “det her var ikke verdt det”. Men sånn stort sett så tenker jeg ikke det.

For de som hadde vonde bakruser relativt hyppig kunne ikke smertene på søndag ses som noe flyktig og ufarlig, og kostnaden skiftet fra en midlertidig smerte til bredere helsemessige hensyn. Vurderingen av bakrusen som en akseptabel kostnad innebar at også langtidseffektene av alkoholen på kroppen var akseptabel. Alkohol er *skadelig, men verdt det*.

M: [Man] kommer mye lettere i kontakt med folk. Jeg trur ikke det er noen direkte dårlig ting, egentlig, at på alle fester man drar på så er det alkohol. Du har jo folk som drar den for langt, men sånn å drikke alkohol hver gang man er på fest – jeg synes ikke det i seg selv er noen dårlig ting. Fordi ja, du får kanskje dårligere helse, men hva er godt av helse hvis du ikke har noe sosialt liv, liksom. Jeg sier ikke at man ikke kan ha det sosialt utenom når man er på fylla, men fester og [å] treffe nye mennesker og sånn – jeg synes det er en viktig del da. Jeg vet egentlig ikke hva livet mitt ville vært uten alkohol. Det høres skikkelig ille ut men jeg vet faktisk ikke. Så jeg er villig til å gjøre det byttet da, god helse mot å kunne drikke.

Så langt var det få informanter som måtte gå for å begrunne hvorfor de anså bakrus som uproblematisk. Og få av informantene dro derfor eksplisitt inn denne bredere rammen om helse for å snakke om sine valg, og jeg spurte heller ikke noen om langtidseffekter på kroppen. Tilsynelatende var det få som både behøvde å gå så langt og som var *villige* til å gå så langt.

M: Men *før* så drakk du mer enn det du gjorde nå. Det er mere kontrollert nå som du blir eldre. Føler man tåler mer og man tar litt alkoholen med måte da. Etter russetida så endrer nok de fleste seg for da kjenner man at kroppen *tåler* ikke så veldig mye av det, sånn hver eneste helg – å gå ut og drikke liksom. Jeg kjenner jo folk som gjør det ennå da – sånn går ut hver eneste helg, som holder seg aktive – men de er ikke så *faste i fisken!*

Slik informantene distanserte seg fra de negative moralske assosiasjonene knyttet til reparering som lindringsteknikk, ser det ut som informantene også her kom til en grense de fleste av dem ikke ville krysse. Smertefulle bakruser kan gjøre en klar over at det finnes skadelige og stigmatiserte måter å drikke på. Det finnes et grenseland mellom den ufarlige, kortvarige smerten mange er villige til å holde ut for en god fest, og langtidsvirkninger av alkohol som de færreste vil ta (eller innse at de faktisk tar).

Noen stikker bare innom dette grenselandet i sommerferien, et par av informantene befant seg der mer permanent.

Forståelsen av bakrusen som en kostnad må også forstås i sammenheng med festpraksisen. For informantenes økonomistiske ordbruk trenger ikke handle om at de er underlagt en enkel rasjonelt valg-logikk. Den oppfattede nødvendigheten av å drikke og oppfordringen til hverandre om å drikke på fest, skyldes i hvert fall delvis at om ingen drakk, eller alle drakk lite, ville festen blitt en helt annen (Bruun 1959:46-47). Drikkingen handler derfor ikke om at det er et individ som bare slenger seg på en fest som ville vært uendret om hun ikke deltok. Festene informantene beskrev var avhengige av at alle deltok, og at alle drakk for å delta. Det bli da uriktig å redusere investeringen av kroppen i festen til ren egeninteresse. Om de drikker for å delta, og deltakelsen er det som skaper festen, er det mer presist å si at bakrusen, når den er “verdt det”, ikke bare er en *kostnad*, men også et *offer*. Individet som holder ut en fysisk ubehagelig bakrus er da et individ som ofrer kroppen for festfellesskapet. Som vi skal se i neste kapittel kan bakrusen også fungere som *tegn på* et slikt offer i interaksjonen med andre, og slik inngå i en utveksling av følelser (Hochschild 1979:568-569).

Størrelsen på offeret avhenger av hva slags rolle man har i festfellesskapet og festpraksisen. En av informantene så seg selv og vennene som noen som “skapte liv” på fester, og fortalte at de “flere ganger [får] høre det at folk synes det morsomt å være rundt” dem på fester. Han gav klart uttrykk for at han likte å feste, men også for at han så seg som en som *skapte* festen. En annen informant hadde en venn som pleide å gjøre sitt for å dra i gang festen, og som en gang nesten ofret alt.

M: Det er en [venn] som tar den *helt* ut. Det er bare så morsomt å se på. Og han bryr seg ikke [om] hva som har skjedd liksom, han lever livet. Men [en gang] så våkna han på sykehuset. [Han hadde vært på en fest med] gratis drikke, eller sånn ti kroner eller noe sånn. Og hadde dem en drikk som kalles “Killer”. Og han drakk sånn *tre* stykker av de, og et par shots. Så var det ingen som skjønnte hvor han ble av da. Så var det noen som fant han i trappa, og det er ganske sykt da, han hadde ikke *puls*. Så han hadde vært klinisk død i to minutter. Men han overlevde da og (ler litt) da hadde han bakrus kan jeg innrømme. Men det var helt sykt når jeg hørte om den historien. Men han er en av de få personene jeg kjenner som tar den *helt* ut da. Ja, det går ikke an å forklare. Det er bare morsomt å se på. Han når et sånn stadie – han har en sånn godfylla og så tar han en drikk til så bare blir han helt gal. Det er bare morsomt å (ler litt) være ved siden av.

Rollen en har i festfellesskapet kan altså avgjøre hvilken kostand det er man tar, og denne rollen er bestemt av situasjonen og de en omgås med, og er ikke nødvendigvis noe man velger selv.

Forståelsen av bakrusen som en kostand eller et offer viser oss også at det ligger nærmest som et premiss for vurderingene av bakruserfaringene at den skal være tålelig og uproblematisk. Når jeg spurte informantene om grunner for å drikke (eller å la være) hadde de reflektert overraskende lite over det. De syntes å anta at det *ikke skulle* være noe galt i å drikke slik de gjorde, og var ikke på utkikk etter problemer heller. Det er vanskelig å se at informantene på noen måte forstod bakrus som en straff for drikking. Om en bakrus var vond handlet det bare om å utvide rammen for vurderingen. Hvor vonde bakruser de tåler, og hvor ofte de tåler dem, handler om hvor mye de er villige til bokstavelig talt å gi av seg selv for en god fest, og *ikke* om hva de får igjen for å gjøre noe galt. Å kunne opprettholde en så stabil vurdering gjennom et så vidt spekter av situasjoner og erfaringer krever at de er både aktive og kreative i måtene de vurderer og oppfatter bakrus på.

4.5 Praktisk koordinering av praksiser

Tilpasningen til bakrus foregår også på et annet nivå. Tilpasningen til de fysiske aspektene ved bakrus er betinget av at informantene har anledning og ikke minst *tid* til å håndtere bakrusen. Om de hadde bakrus på jobb mistet de mye av denne anledningen.¹⁰ Dette var imidlertid unntaket; de fleste dager derpå er også fridager. Dette mønsteret, med økende drikking fra mandag mot lørdag, og med en dags *lag* på bakrusen er også funnet i en amerikansk studie (Robertson 2010:47).

Dette kan ikke forstås som en aggregert effekt av at de fleste tar egne valg om ikke å drikke før en arbeidsdag. Festene, hvor drikkingen som leder til bakrus foregår, er konsentrert om fredager, lørdager og før andre *fridager*. Flere kommenterte også at de drakk oftere i ferier – i ett tilfelle i en måned i strekk, i et annet i over en uke.

---

¹⁰ Det var stor variasjon mellom informantene i hvor ofte de hadde bakrus på jobb – fra aldri via at det hadde hendt til nå og da. De anså en bakrus på jobb som uheldig, men de færreste så det som noe nederlag og grunn til å skamme seg. Det eventuelle problemet var til dels at bakrusen gikk ut over effektiviteten og spesielt at den kunne innebære en sikkerhetsrisiko. Dette var spesielt tydelig i det tilfellet hvor en informant hadde to jobber – i et omsorgsyrke og som raftinginstruktør. Risikoen ble vurdert som lav i omsorgsyrket, og han kunne drikke kvelden før jobb, men vurdert som høy når han var ansvarlig instruktør, og følgelig drakk han aldri dagen før et instruktøroppdrag.

Denne konsentrasjonen om helgene er et trekk ved det norske drikkemønsteret generelt (Horverak & Bye 2007:33, 146-148), og kommer forut for hver enkelt deltakers valg om å delta. Tross enkelte bakruser på jobb har dette mønsteret vist seg varig og robust. Om man vil delta på en fest så er det altså i de fleste tilfeller fredag og lørdag man må være innstilt på å feste.

M: Det blir det å snakke om “Skal vi drikke i kveld da?”. Det er vel mer omtrent sånn “Du skal ut idag og?” “Ja, det skal jeg”. (1er) Eller du får det dumme svaret “Er det ikke fredag?”.

Denne koordineringen av festpraksisen med arbeid eller skole, med en fridag imellom skyldes at denne fridagen trengs for å komme seg etter festen. Dagen er “satt av til å restituere” som en informant sa. Dette betyr at *bakrus er en integrert del av festpraksisen i den praktiske, temporale koordineringen av festen med andre praksiser*. Grunnen til at dette er et robust temporalt mønster i koordineringen av praksisene kan være at det er “practical, in the sense of convenient” (Bourdieu 1990:86). Fordi dette mønsteret ikke kan forstås som en statistisk aggregering av individuelle valg og erfaringer er det ikke noen nødvendig konsekvens av at etter hver fest så får deltakere *faktisk* bakrus. Dette åpner igjen for at deltakerne kan “slappe av” selv om bakrusen deres ikke er så ubehagelig at en slik “restitusjonsdag” er nødvendig. Når forventningen om bakrus er en del av festpraksisen er det samtidig ikke en god nok unnskyldning i å si at en ikke vil drikke (mye) fordi en ikke vil få bakrus, fordi det nettopp vil være en dag tilgjengelig til å komme seg. Konsentrasjonen av fester om helgene bidrar slik til mobilisering til dem.

Informantene tilpasset seg festenes konsentrasjon i helgene på mer enn bare en praktisk måte. Utviklingen av et samsvar mellom habitus og praksis vil i følge Bourdieu også innebære en emosjonell tilpasning, hvor en bla. føler lyst til å gjøre det som en pga. objektive sosiale strukturer er begrenset til å gjøre (Bourdieu 1984:244). Ingen av informantene gav uttrykk for at de kunne føle lyst til å få bakrus, men de kunne ofte ha lyst til å *drikke*. I lys av den objektive, praktiske, temporale koordineringen av festpraksisen med andre praksiser er det da interessant å se *når* de har lyst til å drikke. Lysten kom ofte når de hadde anledning, og dette var da nettopp *før fridager*. Flere informanter fortalte at de drakk oftere i ferier.

I: Hva gjør du en helgedag hvor du ikke har drukket dagen før?

M: Nei det er sjeldent, det *er* så sjeldent. Jeg tror nesten jeg ikke kan huske forrige gang jeg *ikke* drakk både fredag og lørdag. Nå var det jo fri på torsdag, og fri på mandag, men det eneste det gjorde var bare at jeg drakk seks dager på rad.

En kvinne klaget over at hun ikke kunne bli full så ofte som hun ville, og ikke fordi noen moral hindret henne, men nettopp fordi studier og helgearbeid som inkluderte mye bilkjøring gav henne for få *anledninger* til å ha bakrus. Selv om informantene ikke hadde lyst på en bakrus, hadde de *lyst til å drikke når de hadde tilgjengelig en dag derpå*. Lysten til å drikke er altså knyttet opp til koordineringen av festpraksisen med andre praksiser, hvor fridagen er lagt inn som en bakrusdag, og uttrykk for en kroppslig tilpasning til festpraksisen.

4.6 Omfattende og systematisk tilpasning til bakrus

Informantene tilpasset seg på en omfattende måte til de fysiske aspektene ved bakrus. De hadde et repertoar av forståelser, forklaringer, teknikker, alternative normer osv. som var med på å bestemme hvilke drikkesituasjoner eller festpraksiser de deltok i, og som gjorde det mulig å tilpasse seg til dem, men også å aktivt forme og organisere konkrete fester på en kompetent og selvfølgelig måte. Tilpasningen er *systematisk* fordi de ulike elementene som er analysert over påvirker hverandre på en forsterkende måte slik at mulige fysiske ubehag i minst mulig grad hindrer deltakelse i, og en mer omfattende tilpasning til, en festpraksis. Tilpasningen kan altså sies å innebære en utvikling av habitus – “systemene av mønstre for *oppfattelse, vurdering, og handling*” (Bourdieu 1999:144, min kursivering). Denne praktiske, kognitive og kroppslige tilpasningsprosessen er tydelig eksemplifisert i det følgende sitatet.

I: Merker du noe med at bakrusen [i tillegg til rusen] har vært annerledes når du var yngre også?

K: Ja på en måte fordi at i hvert fall da jeg var yngre så har du ikke, du har på en måte ikke det samme begrepet om hva som – eller [en] følelse av hva som hjelper for deg hvis du føler deg dårlig. Du har på en måte ikke det samme begrepet om hva du skal gjøre for å bli bedre. (A) Jeg husker første gang jeg våknet etter å ha vært full. Det var kjempemerkelig og kroppen fungerte liksom ikke helt og det var som å ha influensa husker jeg [at] jeg syntes første gangen. (B) Men etter hvert så har jeg – så venner du deg på en måte mer og mer til det. (C) De gangene du er for full så tror jeg det er mer vondt i hodet enn jeg har i kroppen. Alt er mye tyngre å gjøre (D) og da trenger du på en måte kvelden også ikke bare formiddagen for å komme deg. (E)

Informanten forteller at når hun begynte å drikke visste hun ikke hvordan hun skulle *handle* fordi hun manglet teknikker (A) og at hun manglet en enkel måte å *forstå* erfaringen på, og måtte ty til kjente erfaringer for å tolke bakrusen (B), men at hun over tid kunne *vurdere* de fysiske symptomene riktigere ettersom hun hadde vent seg til det (C) og nå er i stand til å *oppfatte* de vesentlige forholdene med en konkret bakrus (D) og vet hvordan hun skal *handle* deretter (E). Dette er historien om å lære seg å praktisk håndtere bakrus, som igjen er en del av en mer omfattende historie om å lære seg å delta i en festpraksis – å utvikle en *festhabitus*.

Hvor omfattende denne tilpasningen er viser seg også i hvordan informantene forholdt seg til det at de var tilpasset. At de også forholdt seg til tilpasningen kom til uttrykk gjennom informantenes oppfatninger om kontroll og ansvar. Flere informanter brukte begrepet “kontroll” når de snakket om drikkingen sin. Oftest ble oppfatningen om at de hadde kontroll uttrykt som at de “kjente grensene sine”. Bakrusen er en av de mange forholdene som inngår i denne utforskningen av de individuelle grensene – som er den omfattende tilpasningen til drikking og festing.

K: Jeg kjenner mer mine egne grenser [nå enn før]. Jeg kjenner for meg selv at hvis “Ok, hvis jeg drikker noe mer nå da blir jeg mer berusa” og da veit jeg også at sannsynligvis så blir jeg mer dårlig i morgen.

Oppfatningen om at de har kontroll viser at *de erfarer at de er tilpasset*. De erfarer at det er et samsvar mellom habitus og praksis – at de har en festhabitus (Bourdieu 1984:255-256; 1999:154). Det neste sitatet kan vise at disse uttrykkene for at de hadde kontroll ikke bare dreide seg om selvpresentasjon, men at det var en oppfatning som påvirket hvordan de forstod de enkelte bakruserfaringene.

K: Det husker jeg [at] jeg var ganske overrasket over at jeg hadde så mye bakrus, for jeg føler at jeg kjenner grensene mine ganske mye i forhold til hvor mye jeg drikker og hvor dårlig jeg blir. Men akkurat da hadde jeg blitt mye dårligere enn jeg trudde jeg skulle bli. Etterpå så følte jeg kanskje at jeg var litt forkjølet også – at det liksom bidro til at jeg ble mer dårlig enn jeg hadde forventa.

Kvinnen ble overrasket fordi den fysisk ubehagelige bakrusen ikke stemte med hennes oppfatning av seg selv som kompetent. En mulig tolkning av forklaringen om at det kunne ha vært en forkjølelse som gjorde at bakrusen ble verre (ikke ulikt måten flere informanter mente at mangel på søvn påvirket styrken på bakrusen) er at hun

hadde kommet til et punkt i tilpasningen til festpraksisen der hendelser som stred imot oppfatningen av henne selv som kompetent kunne tolkes som unntak og som forårsaket av andre forhold utenfor hennes kontroll.

Informantenes oppfatninger om kompetanse kan ses i sammenheng med deres oppfatninger om ansvar for egen bakrus. At de uttrykte at alle har et *individuell* ansvar for bakrusen peker mot et premiss om at det også er moralsk nødvendig å tilpasse seg bakrusen.

M: Nei, det er jo en konsekvens man må ta når man først går ut og drikker litt. Så det er ikke noe sånn stort problem akkurat. Det er ikke noe du gleder deg til eller noe du gruer deg til. Tar det som det kommer!

Informantene tok selv opp individuelt ansvar i flere ulike sammenhenger, som blant annet bedømmelsen av om hvorvidt en kunne klage over en bakrus, om en kunne forvente sympati, hvorvidt bakrus var et problem og om en måtte tåle andres ertende kommentarer. Vektleggingen av individuelt ansvar innebærer en moralsk forventning om at de selv og andre skal tilpasse seg (“ha kontroll”, “kjenne grenser”), dvs. utvikle den kompetansen som trengs for å håndtere bakrus. Eventuelle smerter er da “noe du har påført deg selv”.

K: Jeg vil ofte kalle mye klaging [fra kolleger med bakrus] for sutring. Spesielt siden jeg tenker at det er noe du har påført deg selv, så er terskelen ganske lav for det.

Vektleggingen av det individuelle ansvaret for bakrusen kan forstås som uttrykk for universaliseringen av en festhabitus. Informantene har tilpasset seg bakrusen og er nå i en posisjon hvor de kan hevde at alle har et ansvar for å være tilpasset. Å hevde at alle har et individuelt ansvar for bakrusene sine innebærer en posisjonering i forhold til andre som de oppfatter at befinner seg på tidligere stadier i utviklingen av en drikkekompetanse (Bourdieu 1984:44-50; 1999:73).

K: Det er litt tanken at man kan for det selv på en måte så man fortjener ikke sånn, eller sånn, jo litt sympati får man jo for det er ikke noe koselig, eller det er ikke noen bra følelse å ha bakrus, men det er jo liksom det at det er selvforskyldt.

Denne posisjoneringen kan igjen tolkes som en tilpasning til tilpasningen – en tilpasning til den posisjonen det å ha utviklet en festhabitus kan gi en, om en klarer å

etablere tilpasningen som grunnlag for distinksjoner (for et lignende argument se Gundelach & Järvinen 2006:74-76). Informantene hadde ikke bare tilpasset seg festpraksisen, men oppfattet at de var i en posisjon til å dra grenser mellom dem selv og andre deltakere (som for eksempel klagde over bakrusene sine).

Denne posisjoneringen på bakgrunn av tilpasningen inngår også i større rammer enn bare festpraksisen og i et videre nettverk av relasjoner enn bare mellom deltakerne i den. For at informantene hevdet at alle har et individuelt ansvar for bakrusen kan samtidig være en markering av distanse til andre, uønskede (diskursive eller sosiale) posisjoner. Om de bare hadde drukket av lojalitet til festfellesskapet ville de drukket fordi festfellesskapet tvang dem, og dette strider mot idealer om at en skal være spontan og bekymringsløs på fest (Gundelach & Järvinen 2006:52-53; Lalander 1998:144). Alkoholikere har også en stigmatisert posisjon, og å hevde at en har kontroll og tar individuelt ansvar for bakrusene sine kan også innebære en slags markering av avstand fra denne uønskede sosiale posisjonen.

Tilpasningen til bakrus innebærer altså en utvikling av et repertoar av forståelser, forklaringer, teknikker, osv. informantene kan anvende i de konkrete drikke- og festsituasjonene de havner i. Denne tilpasningen er en del av en omfattende og systematisk tilpasning til festpraksisen – en utvikling av en festhabitus som muliggjør deltakelse og aktiv forming av festen. Oppfatninger om kompetanse og ansvar viser at informantene erfarer at de er tilpasset og at de ser det som nødvendig å være det. De forholder seg altså til det at de er tilpasset og kan bruke det til å posisjonere seg sosialt.

5. Å ha det jævlig sammen med andre: Sosiale aspekter ved bakrus

Følelsen av dagen før sitter igjen i kroppen på en måte, men litt avhengig av hvem du er med da så overdriver du den eller du prøver å liksom skjule den.

Kvinnelig informant

På festen samles vennene og drikker, prater, danser, blir kjent med andre mennesker og bedre kjent med hverandre. Før eller siden slutter de å drikke og sovner i sin egen seng, på en sofa et sted og kanskje sammen med noen. Hva skjer med dette fellesskapet dagen derpå? Oppløses det når alle sovner? Hvordan forholder deltakerne seg til det som skjedde på festen? I dette kapitlet skal jeg fokusere på hva informantenes festfellesskap gjorde dagen derpå, hvordan de organiserte overnattinger, hvordan de fortalte historier om kvelden før, hvorfor de ertet hverandre og hvordan bakrusen ble tatt hensyn til i selvpresentasjonen. Sammen peker dette mot at festen og festfellesskapet har en varighet utover den kvelden og natta når det drikkes.

5.1 Overnatting og frokostselskap

Etter en kveld på byen eller en privatfest lå informantene ofte over til en venn, eller venner lå over til dem. Dette var praktisk på flere måter. De kunne gå hjem sammen, noe som var viktig for enkelte av kvinnene fordi de følte seg tryggere. De kunne også være ute lengre om de kunne ligge over til noen som bodde nærmere utestedet eller festen de var på, eller de kunne feste lengre om de lå over der festen var.

I: Er det sånn at dere pleier å ligge over til hverandre?

K: Pleier alltid å ende opp med noe. Jeg bor jo her i sentrum [og] det er jo veldig kort vei opp fra byen eller sånne ting også, så det pleier å være veldig greit. Isteden for [at] de som bor på Mortensrud og sånn skal ta nattbuss eller taxi hjem så pleier vi å overnatte en del hos hverandre. Jeg har i hvert fall tre venninner som det går litt på rundgang hvem vi sover hos. Men det er liksom ganske hyggelig om kvelden når man skal legge seg og du vet at du får følge hjem og du vet at alle kommer til et trygt sted da og at du kommer trygt hjem [selv] også.

Det er enkelte mindre behagelige sider ved å ikke våkne opp hjemme, slik som at sofaer er mindre behagelige å sove på, en må hjelpe til med å rydde opp etter festen,

og ikke minst har en mindre kontroll med hvilke lindringsteknikker en kan bruke. Når informantene våknet opp og var fysisk dårlige kunne imidlertid vennene også hjelpe til med å hente smertestillende eller vann.

M: De [andre] spiste frokost og hentet vann til meg, stort sett. De er veldig hjelpsomme. Jeg er heldig med å ha såpas hjelpsomme venner. De sa ingenting egentlig [om at jeg hadde spydd kvelden før, og var dårlig], som jeg kommer på. Bare spurte om det var noe jeg trengte eller noe de skulle hjelpe til med eller noe sånt.

Det var alt i alt sett som positivt å kunne våkne opp og tilbringe noen timer sammen med vennene. Å være sammen med vennene dagen derpå trengte ikke skille seg så mye fra måten de ellers var sammen på, og de kunne være sammen for mange av de samme grunnene som ellers. En kvinne oppsummerer alternativene, i et svar på hvor grensen går mellom en god og dårlig bakrus.

K: Hvor man våkner opp [har noe å si]. Om jeg våkner opp hjemme, eller om jeg våkner opp et sted hos noen jeg kjenner som man kan da lage frokost eller gjøre et eller annet hyggelig sammen [med] eller om jeg våkner opp et sted jeg ikke kjenner noen. Altså, hvis jeg våkner opp aleine, så “Ja, ja” det er helt greit på en måte, det er hyggelig å våkne opp sammen med folk, og så er det ikke så veldig gøy å våkne opp, ja (trekker pusten, kremter) borte sånn helt ikke kjenner noen.

Som en del av denne praktiske og “hyggelige” organiseringa av å komme seg til et sted de kunne sove, så ble gjerne overnattingsgjestene til frokost. Mens festfellesskapet kvelden før hadde samlet seg om drikke, samlet de seg nå om mat.

5.2 Historiefortelling: Informasjon, diskusjon og symbolproduksjon

Dagen derpå samlet de seg også om *historier*. En morgen med et frokostselskap etter en overnatting pratet vennegjengen om det de også ellers pratet om, men de kom alltid innom, gjerne før alt annet, “kvelden før”.

I: Hva vil dere liksom prate om på en sånn dag?

M: Nei det er mye rart. Det er så tilfeldig hva vi prater om. Vi pleier vanligvis å prate om kvelden før, hva som er skjedd og hva var gjort og “Det var kult” og “Nei, det var ikke så kult”. Hvis kvelden har vært bra så prater vi om hvor bra kvelden har vært og hvis den har vært dårlig så har vi prata om hva som var dårlig. Det er gjerne en sånn oppsummering av

kvelden før da, og så går det gjerne i litt sånn tilfeldige sånn – ting og tang. Ikke noen sånne store greier, litt sånn *venneprat* bare, tulling og tøysing og.

Å fortelle om historier på denne måten er “not mere recollections” (Tutenges & Rod 2009:356). Fortellingen innebar minst tre tett sammenvevde aktiviteter: informantene informerte de som ikke kunne huske hele kvelden før om hva som hadde hendt og hva de mente om det, de diskuterte og samkjørte historien om kvelden før, og ikke minst opplevdes historiefortellingen som en delt opplevelse som også gjorde festens hendelser om til historier om fellesskapet.

Det var vanlig at noen i gjengen ikke kunne huske alt som hadde hendt på festen, og grublingen over hvorvidt de hadde gjort noe galt eller ikke kunne føre til “fylleangst” (se neste kapittel). Informantene ville da konsultere vennene sine for å få vite hva de selv hadde gjort og hva vennene syntes om det. Poenget var å bli kvitt noe av usikkerheten og dermed følelsen av at man *kunne* ha gjort noe som ville gå ut over ens sosiale identitet. Dette var så viktig at om en ikke våknet i samme hus som vennene, sa ringte man dem for å høre. Gjenfortellingen av hva som hadde hendt kunne også være underholdende, spesielt for de som fortalte.

I: Så dere pratet om dagen før [denne gangen også]?

K: Ja, det blir som regel bare så man gjør det, liksom “Hva var det som skjedde?” (ler) Mye av det som går igjen. Og så er det også litt sånn [at] man husker som regel noen sånne bruddstykker fra dagen før og så fyller man hverandre litt ut da. [Vennene mine] hadde vært veldig sånn – når du snakker om noe så får de sånn “Åja! Såklart! Ja, det skjedde ja!” Eller så blir de veldig flau eller – det er en veldig spontan reaksjon da når du svarer, altså sier noe de har gjort eller dere gjorde. Så det går egentlig mest på det der å informere hverandre om hva du har gjort dagen før på en måte.

Men informasjonen og vurderingen gikk ikke bare en vei. Uklarheter om hva som hadde hendt på festen og hvordan man skulle forstå episodene fra kvelden før, gjorde at historien om festen ofte endte opp med å blir *fortalt i fellesskap*. Gjennom å skape et felles narrativ om kvelden før *koordinerte* de sine vurderinger av overskridende og uklare episoder. Festdeltakerne som var samlet bidro til, diskuterte og samkjørte fortellingen om kvelden før. Denne kvinnen kom rett fra en overnatting og frokostselskap til intervjuet:

I: Hva snakker dere om [på sånne morgener]?

K: De menneskene vi møtte, ting vi opplevde, hva som var rart og hva som var normalt og hva vi husker og... Det er ett eller annet med at når du er med andre mennesker som har drukket alkohol også så skjer det mye *rart* liksom. Du skjønner ikke helt hvorfor du er [med] på det, eller hvordan du havnet i dette! *Det* er ofte det vi snakker om da, hvordan greide vi det? (ler) For eksempel i går så møtte vi noen folk fra Stavanger som ble med oss *hjem*, og det er sånn, "Hvordan skjedde det?". Og så snakker vi om liksom "Men jeg sa det til han og henne og det og så..." og så kommer man på en måte fram til en enighet om hvordan vi greide å rote oss bort i det her (ler litt).

I: Hva ble dere enige om?

K: Vi ble enige om at, vi vet ikke helt (fniser). Det bare skjedde på en eller annen måte. Det... Nei det... Jeg vet faktisk ikke.

Overskridelsen dreide i dette tilfellet seg om at de hadde krysset grensene mellom festfellesskapet og fremmede – mellom distansert anerkjennelse av disse andre og spontan, tillitsfullt, vennskapelig kontakt. Fester åpner for slike overskridelser, men ikke uten noen risiko. Denne konkrete overskridelsen innebar en risiko siden de ikke kunne vite hva de kunne forvente fra de fremmede personene de inviterte med hjem. Å komme "fram til en enighet om hvordan vi greide å rote oss bort i det her" – selv om enigheten om *hvordan* det skjedde ikke ble nådd – dreier seg da samtidig om en felles vurdering av hvorvidt denne episoden var OK eller om de hadde gått over grensen for hva som var trygt og akseptabelt.

Lalander forstår festfellesskapet med utgangspunkt i Goffmans begrep om et "lag" (eng. *team*) når han skriver at "Träffarna [dagen etter en fest] kan ses som möten i de bakre regionerna där de förhandlar om hur de skall tolka det som skedde kvällen dessförinnan" (Lalander 1998:214). Deltakerne har så å si kastet seg ut i det når de blir med på festen. Ikke bare gir de seg i kast med et annet sett normer, men hele festfellesskapet gjør det *sammen*. (For Goffman må ikke publikum være virkelig – det kan være tenkt eller et ideal. Se Goffman 1959:81-82). Festfellesskapet må opptre sammen med en felles definisjon av hva som er akseptabel atferd, hvis ikke risikerer de at enkeltmedlemmer forstyrrer gjennomføringen av den tilsynelatende spontane festen (Goffman 1959:82). Denne samkjøringen av festopptredenene skjer ikke spontant, men må til tider forhandles, og alle medlemmene må informeres om

hvilke normer som gjelder under festen (Goffman 1959:88-89). Enkelthendelser som den nevnt over, hvor det oppstår en uklarhet om hva som har hendt og hvilke normer som gjelder, kan da gjøre det nødvendig å trekke seg tilbake og diskutere hvilken definisjon av festen fellesskapet skal operere med (Goffman 1959:112, 212). Det kan også hende at det *ikke finnes* noen klar norm før det oppstår episoder som kan diskuteres på denne måten (Kahneman & Miller 1986). Disse fortellingene kan da forstås som ritualer som produserer moralske standarder (Collins 2004:48). Slike diskusjoner skjer dagen derpå, og enigheten om en tolkning av enkelthendelser fungerer som *forberedelser for neste fest*, ettersom en nå vet bedre hva slags fest det er man lager i fellesskap (Goffman 1959:218).¹¹

Historiefortellingen kan også forstås som en rituell transformasjon av negative følelser til positive følelser og av festens hendelser til symboler på fellesskap. Elementene i informantenes beskrivelser av frokostselskapene utgjør ingrediensene i Collins' modell for rituell interaksjon (Collins 2004:48-49). Nedbrytningen av deltakerne til en "homogen masse" er en del av hvordan festen – med alkoholen som teknologi – skaper fellesskap (Collins 2004:52; Turner 1977:37). I forrige kapittel viste jeg hvordan informantene som en forlengelse av festens og rusens nedbrytning også forstod bakrus som en nedbrutt kropp. Denne nedbrutte kroppen i bakrus er den *felles tilstanden* deltakerne var i dagen derpå, og ofte forhørte seg med hverandre om – "Hvordan er formen?", "Er du knekt?" (Collins 2004:108). De var *fysisk samlet* på ett sted, og om de ikke våknet sammen kunne de besøke hverandre i løpet av dagen derpå for å prate sammen om festen. Fortellingene om kvelden før var det *felles fokuset* for interaksjonen, og det at de hadde disse felles erfaringene *avgrenset dem som gruppe* (Collins 2004:48-49). Slik ritualisert interaksjon kan transformere negative følelser til positive, og produserer varige "følelser av solidaritet" som videreføres ut over den konkrete situasjonen i form av *symboler* for sosiale relasjoner (Collins 2004:81-87, 92, 108).

Informantene likte å være sammen med vennene dagen derpå. Frokostselskapene var preget av latter, noe som innebærer en kroppslig synkronisering som bidrar til felles fokus og følelser av solidaritet (Collins 2004:65-

---

¹¹ Det er ikke *entydig* at dagen derpå er "backstage" ettersom mye av interaksjonen mellom deltakerne også dreide seg om å presentere en bestemt definisjon av situasjonen *for hverandre* (Goffman 1959:129-130, 134). Dette blir tydeligere i avsnittene 5.3 og 5.4.

66). På denne måten kunne frokostselskapene transformere den litt ubehagelige bakrustilstanden til positive følelser.

M: Vanligvis så pleier vi å – det blir nesten et slags lite sånn *rituale*, hvis det har vært en fest så alle har festa til langt på natt og bare krasja ned, så er det veldig vanlig at vi drar til et pizzasted på Lysaker, så det er liksom en hel guttegjeng som er der da. Og det er blitt litt sånn [at vi] deler litt historier om kvelden før og alle er plutselig jævlig lattermilde da. Jeg synes det virker litt som at man er ekstra lattermild dagen derpå. Og jeg synes det er tilfellet der bakrus egentlig kan være noe *positivt* fordi man har det jævlig, men man har det jævlig sammen med andre.

Når disse interaksjonsritualene transformerer fysisk eller emosjonelt ubehag til en positiv opplevelse av å *delta* fungerer de som en kollektiv lindringsteknikk. Oppbygningen av den nedbrutte kroppen er da en prosess man kan være sammen om. En slutter kanskje ikke å være slapp bare fordi en er sammen med noen, men en er sammen om å være slapp etter å ha vært sammen om å ha vært det motsatte kvelden før.

M: Det er en sånn vanlig greie at man sier “Åh, ånei nå er jeg klein! Hvorfor gjorde jeg det jeg gjorde i går?” liksom. Det går i liksom “Husker du hva som skjedde?” og “Ja, ja, selvfølgelig” og “Ånei *det* skjedde og det skjedde” og [så] går jeg liksom gjennom dagen før da – det man husker. Og så sier man jo også litt “Ja, nå må jeg ta en tur på do” eller “Nå må vi ta det litt roligere”. Lage en god frokost for å komme i gang for dagen, det er vel det det går i.

Frokostselskapene kan også ha mer varige konsekvenser. For en vellykket interaksjonsritual produserer også *symboler* på fellesskapet. Collins analyserer personlige narrativer som generering av symboler for relasjoner (Collins 2004:84-85). Den personlige erfaringen transformeres gjennom fortellingen til et symbol på fortellerens identitet (Collins 2004:87). På frokostselskapene har fellesskapet samtidig rollen som forteller, publikum og hovedperson. Fortellingene, diskusjonene, vurderingene og sammensyningen av delene alle kan bidra med er også en bekreftelse av en delt erfaring – *at* den er den delt erfaring – og slik også en bekreftelse av (fest)fellesskapet. Hendelsene og erfaringene de var sammen om kvelden før transformeres i fellesskap fra erfaringer til narrative symboler på dette fellesskapet. En overskridelse på fest som er innenfor normene av hva en fest skal være, kan slik være morsom for festfellesskapet der og da, men dagen derpå transformeres denne

gjennom fortelling til et symbol som gjør festfellesskapet og de positive følelsene de skapte på festen varig fordi overskridelsen i form av fortelling også er minneverdig. Festen og fortellingene forholder seg til hverandre slik at “[t]he first (...) is momentary, situational intersubjectivity; the second is the prolongation and re-creation of experience on another order, as symbolically crystallized intersubjectivity” (Collins 2004:95).

At dagen derpå brukes til en slik transformasjon av følelser og av festen til symboler betyr at festdeltakerne er sammen om en hel prosess når de fester, strakt ut over mange timer og ikke kun et ekstatisk, beruset øyeblikk. Festen og frokostselskapene er ikke det samme interaksjonsritualet, men som en tilbakeskuende og transformerende aktivitet er frokostselskapene en fortsettelse av festen, og slik en del av festpraksisen. Symbolene på fellesskapet trenger riktignok ikke vare lengre enn til neste helg.

M: Det er liksom bare den ene dagen vi prater om hva som skjer, det er liksom ikke sånn som blir hengende igjen ganske lenge. Hvis det har skjedd noe sånn ekstraordinært så kan det hende at det varer litt sånn internt ganske lenge, men det er sånn “Det har skjedd, det har skjedd”. “Det som har skjedd, det har skjedd”.

Fordi symbolene på fellesskapet og frokostselskapene opplevdes som positivt motiverer de til gjentakelse (Collins 2004:44). Frokostselskapene er praktiske, men også en solidaritetsforsterkende aktivitet som bidrar til å gjøre bakrus uproblematisk og minske en mulig straffeffekt.

5.3 Erting: Leken tilgivelse og anerkjennelse

Festdeltakerne kunne også bli utsatt for en spesiell oppmerksomhet fra de andre. En mann fortalte at om han ikke våknet sammen med de han hadde festet med, kunne han ringe dem dagen derpå, av de grunnene oppgitt over, men også for “å mobbe”.

M: Hvis det har skjedd noe utenom det vanlige (ler litt) ringer man gjerne og *hører* eller *forteller* eller får med seg litt hva som har skjedd da. Kanskje mobber.

I: Hva er en sånn ting som du ville mobbe noen for?

M: Nå vil jeg ikke virke slem da. Det er jo sånn hvis det *er* noe jenter som kanskje ikke er så veldig *pene* eller ikke så attraktive da, så mobber man gjerne litt “Ja du var jo med *hun* du!”

Og at kanskje hvis dem spøy eller tapte i drikkekonkurranse. Er sånne småting, det er ikke noe sånn at... Jeg vil ikke se på meg selv som en mobber, men det er sånt som går internt i vennegjengen at man gjerne mobber litt da (ler litt) eller har det gøy med hverandre.

I: Men de er med på det selv eller?

M: Jajaja. Jeg får jo høre det jeg også, det er ikke bare jeg som gir. Man gir og tar.

I: Ja hva er det de sier til deg da liksom [når du har endt opp med feil dame]?

M: Det er så mye rart som kommer ut av munnene dems det. (Tilgjort, overdrevent undrende stemme) “Ja, hva var det du drev med da? Mm, ja?” “Du våkna der du ja? Åja?” Liksom sånn [at] de bare gjenforteller litt det som skjedde da og du [svarer] “Åh, ja, jeg vet det, ja, jeg vet det”. Litt sånn.

I: (ler) De bare gnir det inn?

M: Ja, de gnir det inn. Og de gnir det inn godt også.

Bare to av mennene kalte denne aktiviteten “å mobbe”, men ordet viste til en noe mer pågående, maskulin variant av en form for erting som var ganske utbredt. Andre informanter kalte aktiviteten “erting”, “tulling” og “å gjøre narr av”. Et vitenskapelig navn på denne aktiviteten er “erting” (eng. *teasing*). Erting består, i følge en ledende, Goffman-inspirert teori, i en intensjonell provokasjon rettet mot en egenskap ved den som ertes, og at “[t]he provocations of the tease frequently highlight some undesirable attribute or action of the target” (Keltner, Capps, Kring, Young & Heerey 2001:235). Provokasjonen akkompagneres av markører om at provokasjonen skal tas som en vittighet (Keltner et al. 2001:234).

I flere av informantenes gjengivelser bestod markeringen i toneskifte (om gjengivelsen var tilnærmet korrekt) og over- eller underdrivelse (Keltner et al. 2001:232, 236). Det er enklere å si noe om hvilke egenskaper ved den som ble ertet provokasjonene dreide seg om. Offeret for “mobbingen” hadde alltid gjort noe *litt* galt, og informantene syntes å erte når de oppfattet at noen utsatte *seg selv* for noe uønskelig. Når ertingen tok utgangspunkt i hva som hadde hendt kvelden før dreide den seg i hovedsak om seksuell kontakt, å ha drukket for mye og oppført seg deretter, eller mindre alvorlige ulykker som å ha ramlet over ende. En kunne også ertes for bare å ha bakrus, ha en spesielt ille bakrus eller ha bakrus på feil tid. Denne mannen

ble ertet av kollegene sine, som også var venner av ham, fordi han hadde bakrus på jobb:

M: Jeg fikk jo mye pepper av de andre ansatte da [for] at jeg var så sliten og sånn. Men de er jo kompiser av meg da, så det var jo mye sånn tulling og sånn.

I: Hva sa de da?

M: Nei, de bare kom med sånne små cracks mot meg da, liksom “Se på Trygve han ser ut som en zombie” og sånn. Men jeg tror jeg så mye verre ut enn jeg følte meg, for jeg gikk ikke og tenkte så mye på det egentlig.

At det å ha bakrus var en egenskap det *kunne* ertes for kan også tolkes som et uttrykk for informantenes oppfatninger om at bakrus er selvforskyldt, uproblematisk og forventet. Uten det oppfattede individuelle ansvaret for bakrusen ville ertingen grenset mot lytehumor og reell mobbing. Men ertingen var nærmest det motsatte av mobbing.

Informantene ga uttrykk for at de ikke bare godtok, men faktisk satte pris på ertingen; vennene “har det gøy med hverandre”, det er bare “tulling”, det er et uttrykk for et “kompisforhold”, informantene sa de ville gjøre det samme om vennene var i samme situasjon og de lo mye mens de fortalte om ertinga. Ertinga var ikke bare en latterliggjøring på bekostning av den som ble ertet, men gav den som ble ertet noe positivt. Denne *gjensidigheten* kom til uttrykk når det hendte noe på en fest som var et typisk utgangspunkt for erting – seksuell kontakt, uhell osv. – og informantene ikke prøvde å gjemme dette for vennene for å unngå å bli ertet. Tvert imot kunne de servere vennene disse grunnene ved å fortelle om episoder fra kvelden før, og slik selv spille opp til ertingen. En mann snakket om at han på søndager ville treffe igjen de han hadde festet med kvelden før.

M: Det er jo sånn standard [at vi har] den der fyllerpraten dagen derpå om alt som har skjedd og “Hvor pokker du ble av til slutt?” (ler). Og *spesielt* mobbing av folk som har hooka opp med noe som ikke er så pent.

Jeg spør ham etter hvert om han selv har endt opp med kvinner som han etterpå synes ikke var tiltrekkende, og hva han hadde gjort da.

M: Kaster dem rett og slett *ut*. Det verste var vel når jeg tok tøyet hennes og kastet det ut av huset og ba henne gå.

I: Hvordan taklet hun det da?

M: Jeg har ikke hørt noe fra henne?

I: Visste noen av vennene dine at hun ble med deg hjem da eller?

M: Ja, du må jo fortelle. Du kan ikke bare fortelle om oppturene du må...-

I: -Ok, ja (ler).

M: Jeg er litt sånn, jeg tar det jo bare som humor, du må jo gå på en smell [nå og da] så jeg synes jo bare det er gøy og sitter omtrent og mobber meg selv for hva jeg har gjort. Det er vel i grunn ingen jeg har tatt og *skjult* hittil liksom.

I: Så du er med litt på mobbinga selv da?

M: Jajajaja, det er jo halve moroa med det omtrent.

Hva er det som gjør denne ertingen gjensidig positiv? Det er allerede kjent at erting foregår både i romantiske relasjoner og mellom venner (Keltner et al. 2001:236). Ertingen informantene beskrev handlet ikke bare om underholdning, men var en måte å praktisere intimitet på. Denne intimiteten kan både ligge i en form for *tilgivelse* for en overskridelse og i en form for *anerkjennelse* for overskridelsen. Ertende kommentarer påpeker mindre feil, og kan slik teste hva mottakeren tåler av provokasjoner. Om den som ertes ikke blir provosert betyr det også at overskridelsen er godtatt og den som ertes kan ikke deretter ta hendelsen det ertes for opp igjen som et virkelig problem. Å erte noen er slik en måte å vise at en oppfatter en overskridelse som en overskridelse, men at en godtar den og kun vil straffe den en ertes "for moro skyld", på den betingelsen at den som ertes godtar ertingen. Slik kan det å la seg bli ertet handle om å demonstrere at en godtar at en har begått en feil, eller i det minste at en tåler provokasjonen, og at de ertende da implisitt må *tilgi* den som tåler ertingen. Ertingen forsikrer den som ertes om at andre ikke anser overskridelsen som alvorlig. Denne formen for liksom-straffende påpekning av bakrus var tydelig når informantene ble ertet av foreldrene sine.

K: (ler) Veldig morsomt. Jeg driver og øvelseskjører da, [og] hvis vi for eksempel skal til bestefar som bor i Fredrikstad, så er det liksom sånn: “Ja Turid! (kremter, ler) skal du kjøre i dag 'a du? (ler mye) Kan du kjøre nå? Eller kan du kjøre *hjem* etterpå kanskje?” Så det er liksom sånne ting da.

Ertinga kunne også samle festfellesskapet ved at den enkeltes overskridelse bekreftet at festen virkelig hadde vært overskridende, og slik bidra i transformasjonen av festen til symboler på fellesskapet. Slik sett innebærer ertinga en form for anerkjennelse av bidraget til å skape festen; den som ertes får bekreftelse for å ha ofret seg for fellesskapet og gitt det en minneverdig fest.

Grensene for ertinga følger grensene for festen. De egenskapene det ble ertet for var akseptable og ønskelige overskridelser på fester, som kanskje bare hadde gått litt langt. Men på festen gis det ikke fritak fra alle normer, og skulle noen bryte en norm som fortsatt gjelder ble de ikke møtt med erting (Keltner et al. 2001:237, 238). Ertingen er en leken sanksjonering, men enkelte normer leker man ikke med.

I: Hva tenker du selv om sånne ting som du har gjort i fylla – sånn etterpå?

M: Noen av dem er jo veldig teite, jeg har havna i et par slagsmål og sånn. Det er ikke noe gøy, men når man gjør litt sånne veldig tullede ting da, som bare er skikkelig, veldig teite ting, så er det sånn man kan le veldig mye av i ettertid.

Informanten forteller videre om en bestemt slosskamp og alt han måtte gjøre dagen etter for å beklage og betale erstatning, og avslutter:

M: Altså, det er [en] sånn type bakrus som man ikke ler av da, hvor du ikke spøker med det du gjorde kvelden før – når man faktisk gjør noe som er skikkelig teit.

Slosskampen var ikke en form for overskridelse fellesskapet kunne samles om, og kunne ikke anerkjennes som et positivt bidrag til festen eller transformeres til noe symbol på fellesskap. Slike overskridelser må festfellesskapet håndtere på en annen måte, både når det kommer til sanksjonering og støtte til den som eventuelt ble et offer.

Ertingen fungerte som tilgivelse og anerkjennelse, og når den tok opp noe som hende kvelden før kunne den bidra til at festfellesskapet kom til en enighet om at overskridelsene på festen var akseptable og til og med positive. Ertingen er slik en del

av de måtene festfellesskapet sammen avklarer og avrunder festen på. Dette kan da være viktig for hvordan en *føler* seg dagen derpå (se neste kapittel).

5.4 Informasjonskontroll og selvpresentasjon

I interaksjonen med andre dagen derpå kan bakrusen også ha klarere positive og negative betydninger som kan gjøre det viktig å enten skjule eller vise fram at en har bakrus. Goffman skriver at “when an individual appears before others he will have many motives for trying to control the impression they receive of the situation” (Goffman 1959:15). Denne tilnærmingen til interaksjon fokuserer på strategier for presentasjon og opprettholdelse av en definisjon av situasjonen, og samarbeid innen det “laget” som opptrer og hvordan det interagerer med “publikum” for opptreden. I noen situasjoner kan bakrus ha *positive* betydninger innen en definisjon av situasjonen, og bakrus kan da bli inkludert i opptreden til personen eller laget. I andre situasjoner kan bakrus ha *negative* betydninger, og personen eller laget vil anvende defensive taktikker for å holde bakrusen skjult (Goffman 1959:13, 212-228). Hva slags inntrykk man vil gi avhenger naturligvis av situasjonen – *hvem* det er man interagerer med, *når* og *hvor* (Goffman 1959:6; 1986:12, 42). De viktigste i persongalleriet informantene interagerer med var her foreldre, kolleger, sjefer og venner. De kunne ha bakrus hjemme, på arbeidsplassen, på festivalcamper, og på det stedet de overnattet. Dagen derpå var som oftest, men ikke alltid på en fridag.

5.4.1 Å skjule bakrusen for foreldre og sjefer

Alle informantene var myndige og kunne drikke lovlig så mye de ville. Noen av informantene mente at foreldrene deres ikke så det som noe negativt at de hadde bakrus. Andre ville helst unngå å ha bakrus med foreldrene i nærheten, ikke fordi de var redde for konfrontasjoner, men fordi de hadde hatt “moralen hengende over” seg, som en informant sa, og helst ville holde de to områdene fest og familie adskilt. Informantene som tidligere hadde blitt bedt av foreldrene om å være forsiktige med alkohol ville tilsynelatende ikke at foreldrene skulle se at de ikke fulgte opp. Siden de fleste ikke bodde hjemme var det heller ikke noe som behøvde skjue ofte, men om det var uunngåelig å omgås foreldrene i bakrus måtte de da gjøre så lite som mulig av at de var i en redusert tilstand.

K: Forteller det ikke eksplisitt [til foreldrene mine at jeg har bakrus], det er mer sånn [at] jeg forteller at jeg har vært ute, og så ser de vel på meg at jeg kanskje ikke er helt i tipp topp form.

Men det er ikke sånn at jeg går rundt og forteller dem hvor vondt jeg har i hodet eller noe sånt noe, det er det ikke, det er vel mer sånn [at] jeg prøver å fungere som best som mulig da, ovenfor foreldrene [mine]. Ha lite granne verdighet.

Det var ingen som gav uttrykk for at foreldrene var spesielt konfronterende når det kom til bakrus, og selv de informantene som ville gjemme bakrusen sa at foreldrene kunne komme med ertende kommentarer. De fleste familiene syntes å ha en “working consensus” om at bakrus ikke var et tema barna tok opp med foreldrene om det ikke var strengt nødvendig (Goffman 1959:10). Selv om foreldrene godt kunne forstå at barna hadde bakrus, godtok de definisjonen barna presenterte om at de var veloppdragne.

K: Jeg sa ikke hva jeg hadde gjort eller sånne ting [til foreldrene mine], men de så jo at jeg var dårlig. Tror jeg da. Jeg vet ikke.

I: De sa ingenting?

K: Nei. Sa bare at jeg var sliten jeg, [og at jeg] hadde vært oppe lenge (ler). Jeg tror de vet mer enn de later som da.

Uansett om man velger å forstå familien som et lag som sammen jobber for å opprettholde en definisjon av barna som veloppdragne, eller barnet som en som opptrer ovenfor foreldrene som et veloppdragent barn, er det klart at de fleste familiene var enige om å unngå noen potensiell konflikt ved å holde bakrusen skjult eller implisitt. Om foreldrene kommenterte barnas bakrus gjorde de det i form av ertende kommentarer som slik kunne hinte om at de forstod hva som hendte, men uten å gå inn i noen seriøs konfrontasjon.

Hvem det er som spiller for hvem er tydeligere når det kommer til å ha bakrus på jobb. Kolleger – inkludert informantene – godtok at andre kolleger kom på jobb med bakrus nå og da.

I: Så du har hatt bakrus på jobb?

M: Jeg har hatt det ja. Det er jo ikke ideelt, men ja, det har forekommet.

I: Kan du si det til kollegaene da eller?-

M: -Ja. Jeg ville kanskje ikke sagt det til sjefen, men vi jobber jo mye sammen så jeg føler det er legitimt å si at “I dag har jeg en dårlig dag og det er fint om jeg kan slippe å ta de verste oppgavene”. Og det gjør kollegaene også, så føler at det er forståelse for [det]. Man skal jo ikke *misbruke* det. Men hvis du først har en dårlig dag så er det greit å si det.

De av informantene som ikke så noen spesiell risiko for å skade noen eller begå andre betydelige feil, så det ikke som særlig problematisk å komme på jobb med bakrus. Men det var alltid viktig at sjefen ikke fikk vite om det, for de arbeidet mindre effektivt i bakrus. Bakrus på jobb kan demonstrere at en ikke tar arbeidet seriøst og at en er villig til å risikere å gjøre en dårlig jobb. At noen har bakrus er da informasjon som ikke skal nå overordnede. Her kunne kollegaene opptre mer som et lag, hvor de informerte hverandre om at de hadde bakrus, men jobbet med en felles forståelse om at overordnede ikke skulle vite om det. Dette er spesielt tydelig i det følgende sitatet, med en mannlig hjelpelærer på en barneskole, hvor han og de andre hjelpelærerne løy til overordnede om grunnen til at kollegaen plutselig ble borte midt i arbeidstida.

M: Hvis en på jobben er litt bakfull, så har man jo ofte litt sånn som vi kaller “fyllmage” da, litt sånn løs mage. Og da tar jeg godt og *coverer* for dem og finner på noen unnskyldninger [ovenfor de overordnede] hvis de skal gå på doen og være der i kanskje en halvtime. Det er helt greit, for det er sånn man klarer å kjenne seg igjen i. Man har jo sine små hemmelig doer da, som ingen bruker. Da må man alltid ha en unnskyldning for å gå gjennom hele skolen, det er der den koblinga kommer inn. [Da sier jeg] for eksempel at han måtte gå ned på matlaginga med noe, eller [at] han måtte lete etter det og det barnet, eller han måtte hente seg et glass kaldt vann, for det har vi bare på lærerværelset.

De spilte også som et lag ovenfor barna når de endret språkbruken om alt som hadde med festing og rusmidler å gjøre, og brukte ordet “knekt” i stedet for bakrus og “brus” eller “drikke” i stedet for øl. Lagsamarbeidet så ut til å fungere greit og ingen av informantene snakket om problemer med overordnede som reagerte på at de hadde bakrus på jobb.

5.4.2 Å vise at en deltok

I selskap med venner kan bakrus, som vi har sett, være et felles stemningsmessig utgangspunkt. Under en felles frokost med de en har festet med, kan det at alle “har det jævlig sammen” også ha betydning som en forsikring om at alle faktisk deltok på festen. Her glir fortellingen og transformasjonen av festen til narrative symboler på fellesskap over i selvpresentasjon ovenfor resten av festfellesskapet.

I: Klaga du også [slik de andre gjorde] eller?

K: Ja, man gjør jo det. (ler) Man ildner hverandre litt opp også. “Jeg har også kjempevondt i hodet”, ikke sant. Noen ganger synes jeg det er litt sånn *greie* på en måte, at det skal være synd på en også. Kanskje fordi man tenker at man skal ha vært like full som dem eller sånt også, at liksom alle skal på en måte synes synd på deg, og at dere skal ha det like fælt da, og at det er sånn, medlidenhetssirkel (ler) eller noe.

I: Altså, du klaget mer enn du egentlig synes du hadde vondt eller?

K: Nei, noen ganger. Som regel så har du på en måte... Følelsen av dagen før sitter igjen i kroppen på en måte, men litt avhengig av hvem du er med da så overdriver du den eller du prøver å liksom skjule den. Den lørdagen der [sist gang jeg hadde bakrus] så var jeg ganske mørbanka også, så da ble det liksom en [del] klaging fra alle kanter.

En bakrus kan være et tegn til resten av festfelleskapet på at en ikke holdte igjen kvelden før. En festdeltaker med bakrus investerte like mye av kroppen i festen som alle andre, var like spontan og overskridende. Festdeltakeren med bakrus bærer de samme kostnadene som de andre, snylter ikke på andres investering i festen og lar ikke andre være alene med smerten. Enkelte informanter mente at det dagen derpå kunne være viktig vise vennene at en hadde bakrus. En slik oppfatning om at man kan *skylde* de andre å ha bakrus kan tolkes som at dagen derpå deltok informantene i det Hochschild kaller “emotional exchange” (Hochschild 1979:568). Tegn på at en har bakrus er da en gest for å vise andre at det er en balanse i det emosjonelle regnskapet; ingen skal ha holdt igjen kvelden før og bære en mindre kostnad dagen derpå. Om en skal være en troverdig deltaker i transformasjonen av festen til narrative symboler på festfelleskapet, kan en ubalanse i det emosjonelle regnskapet være ødeleggende, og innebære at gruppen ikke oppnår den nødvendige kroppslige rytmen mellom deltakerne (Collins 2004:71). Dette innebærer at når informantene var sammen med venner dagen derpå så spilte de ikke bare på samme lag, men de spilte også ovenfor resten av laget (Goffman 1959:134).

Dette åpner også for en mer aktiv bruk av bakrus som en gest, og for mistanker om at andre bruker bakrus slik. Noen av informantene forteller at bakrus er “en greie”. Begrepet brukes etter min erfaring til å si at noe er populært og har positive betydninger *for andre*. At bakrus er “en greie” betyr da at de oppfatter at det å ha bakrus kan gi en eller annen form for positiv anerkjennelse og at noen forsøker

å oppnå en slik anerkjennelse i interaksjonen med andre. Om bakrus er “en greie” innen en vennegjeng kan det å aktivt understreke sin egen bakrus, som en gest i en emosjonell økonomi, innebære at en ønsker å gi andre inntrykk av at en ofret *mer enn andre*, eller i alle fall ikke mindre. Ingen kan da tvile på at en virkelig deltar i festen.

K: Og så snakker man gjerne om det selv om man ikke har så veldig bakrus også, tenker jeg. At det blir en litt sånn, hvis man har vært på fest sammen – også når det ikke er på festival – at det blir en sånn *greie* å snakke om det, på samme måte som når man leser til eksamen da, tenker jeg. Selv om man ikke er så veldig stresset til eksamen så blir det er en greie å snakke om at man er stresset til eksamen fordi alle gjør det, så det tror jeg kan bli litt sånn det samme der at alle snakker om at man er sliten etter festen i går.

Uansett om de overdriver bakrusen for vennene fordi dette skaper en felles rytme og balanse i det emosjonelle regnskapet, eller om de aktivt viser den fram for å presentere seg som en som har ofret seg for festfellesskapet, så viser denne betydningen av bakrus i interaksjonen mellom festdeltakerne at tilpasning til bakrus innen festfellesskapene også er en tilpasning til *hverandre* og “not to be understood merely as a facet of personality” (Hochschild 1979:568).

5.4.3 Bakrus som tegn på (u)modenhet

En annen positiv betydning bakrus kunne ha var som tegn på modenhet. Det å drikke i seg selv hadde fortsatt et preg av overskridelse for de yngste, og bakrus kunne da vise til at vedkommende i hvert fall ikke hang etter i utviklingen mot det å bli en ung, selvstendig voksen. Derfor kunne informantene mistenke noen som snakket om sin egen bakrus for å *vis* fram at han/hun levde dette ungdommelige, selvstendige livet (Gundelach & Järvinen 2006:72-76; Harnett et al. 2000:68).

K: Så er det [avhenger] jo litt sånn [av] hvilket selskap du er i, hvor glad du er i å klage, at du hauser det litt opp hvor vondt du har i hodet og sånne ting. Så det er litt vanskelig å på en måte si noe konkret om noen hvor vondt de egentlig har, på en måte. Jeg vet ikke om det er litt sånn statusgreie å ha vært så full dagen før på en måte? Det er jo veldig sånn “Herregud, jeg var *så* på fylla i går” – det er mange som drar den. Ja jeg tror det er litt sånn statusgreie, egentlig altså, sånn “Se på meg, jeg...”. Det er sikkert fordi vi nettopp har blitt atten så vi kan gå ut og sånn, eller det er et år siden da, men likevel. Så tror det er mange som liksom skal være litt kule og “Jeg var ute i går da og tok en [øl]” liksom [og har] vondt i hodet (ler).

Denne demonstrasjonen av modenhet gjennom en implisitt tilhørighet til en ungdommelig festkultur hadde tapt mye av sin verdi for informantene. Flere av attenåringene var allerede skeptisk til andre som fortalte om bakrusene sine. De eldre informantene beskrev modenhetsbetydningen som en del av de *tidlige* erfaringene med bakrus.

M: Det har endret seg [med drikking siden jeg var yngre]. Før så var det jo sånn, [da] var det kult å drikke mye og bli sanseløst drita og gjerne juge litt [sånn] “Åh, jeg husker ingenting” og bla, bla, bla.

Om noen som var i slutten av tenårene, eller eldre, forsøkte å bruke bakrus som et tegn på modenhet, ble dette heller forstått som et tegn på at man befant seg på et *tidligere* stadium enn det ens alder skulle tilsi. Å legge for mye vekt på bakrus i interaksjon med venner ble da snudd til et tegn på umodenhet. En mann forteller om sin “første ordentlige bakrus”:

M: Jeg syns det var nytt og interessant jeg, på den tida, og hadde ikke noe imot det. Var litt sånn tøft og da, på en måte. Sånn at jeg liksom følte meg litt sånn voksen og bakfull og sånn. Da hadde jeg litt lyst til å skryte av det. [Men] nå er jo, nå er det forventet da. Det er sånt som alle opplever hele tida nå. Så er ikke noe særlig å skryte av akkurat.

Legg merke til at han også påpeker at bakrus ikke lenger *kan* fungere distingverende, for det er en så allmenn erfaring for folk på deres alder (se avsnitt 4.4.2). Bakrus kunne ved en viss alder og/eller i bestemte grupper ikke lenger brukes som tegn på modenhet fordi de selv husket at de for noen år siden kunne fortelle om bakrus for å demonstrere modenhet, og fordi bakrus hadde blitt, gjennom gjentatte erfaringer, så normalt at det hadde tapt sitt distingverende potensial.

5.5 Festfelleskapets varighet

Festfelleskapet oppløses ikke helt når deltakerne sovner. Festen og rusen kan ha vært kaotisk, normene har vært endret, det kan ha hendt mye og deltakerne kan ha vanskelig for å huske alt og vite helt hvordan de skal tolke det. Det kan være viktig å få avklart hva som er hendt, hva andre tenker om det, men også å få bekreftet at det bidro til å gjøre festen morsom og minneverdig. Måtene dette skjer på slik jeg har beskrevet i dette kapitlet tangerer flere steder det tidligere studier har beskrevet. Historiefortelling ble benyttet også blant informantene her for å samle gruppa og som

en “source of banter” (Griffin et al. 2009:463), den ble brukt til å ta opp potensielt problematiske, om enn ikke alltid tragiske, episoder (Tutenges & Rod 2009) og til å samkjøre forståelsen av disse episodene (Lalander 1998:145, 214-215). Informantene syntes også det var “amusing to piece the evening together” om det var deler av festen de ikke husket (Engineer et al. 2003:11).

Dagen derpå kan festfelleskapet vedvare mens det ser tilbake på det som er hendt og innstiller seg på å returnere til hverdagen. Før de går hver til sitt treffes de og forteller, erter, ler, tolker, diskuterer, og har det jævlige sammen – alt med referanse til festen – for slik å “kollektivt göra det till en hanterlig erfarenhet” (Norell & Törnqvist 1995:111). Dette fungerer ikke minst fordi en bakrusdag i fellesskap kan være samlende på positive måter som ligner på måtene festen er samlende. Festfelleskapet vedvarer dagen derpå når det samles for sammen å tilpasse seg den motstanden kroppene, følelsene og gruppa kan møte når de fester. Bakrusen er ikke da et individuelt, privat fenomen, men knyttet opp til festen som en overskridende praksis, til hvordan festfelleskapet organiserer seg og hvordan det håndterer overgangen fra festen tilbake til hverdagen.

6. Fylleangst: Følelsen av å ha festet feil

Jeg husker en gang så våknet jeg med en sånn skikkelig, skikkelig fylleangst. Jeg holdt liksom på å begynne å gråte. Hadde vondt i hodet. Og det var ikke det at jeg hadde gjort noe spesielt, det var bare det at jeg var så sliten i hodet på en måte at alt jeg hadde gjort virket som det flaueste i hele verden, ikke sant? Alt var pinlig, og “Gud hvorfor sa jeg det?” og... Jeg hadde møtt ekskjæresten til venninnen min [og] sagt [til han at] han var en skikkelig tulling. Det var [det] ikke noe gærent i da, han hadde vært en tulling også, så det var jo på en måte en god grunn da. [Men så] tenkte jeg at nå kommer han til å ta meg [for det] og skrive på Facebook hvor teit jeg er.

Kvinnelig informant

Festen tilbyr muligheter og skaper forhåpninger om sterkere vennskap, en ny kjæreste, om ekstase og fellesskap. Når en går feil her er fallet langt og landingen kan være smertefull. Plutselig har man tatt en for stor sjanse, latt seg rive med og sagt noe dumt, drukket for mye, blitt med feil person hjem. Dagen derpå kommer de vonde følelsene, bekymringen for om andre har begynt å mislike en. Det er mye som er usikkert. Hva skjedde? Har jeg gjort noe galt? Hva tenker de andre om meg nå? Det blir ikke enklere av at en ikke lenger kan ordne opp i problemet på stedet – en er jo ikke lenger på festen. I dette kapitlet skal jeg beskrive og analysere fylleangst, hva den består i, hva som forårsaker den, hvordan den håndteres og hvordan den er uløselig knyttet til festen som overskridende praksis.

6.1 Fylleangstens kjennetegn

Som navnet tilsier er fylleangst en ubehagelig følelse. Informantene beskrev at fylleangsten meldte seg om morgenen når de våknet etter en fest og begynte å tenke gjennom hva som hadde hendt kvelden før. For å beskrive fylleangsten brukte informantene ord som “bekymring”, “smånevrotisk”, “skyld”, “pinlig” og “flaut”. Beskrivelsene dreide seg ikke så mye om ubehaget de følte, men om *hva de tenkte på og hvordan de oppfattet hendelsene fra kvelden før*. Denne tenkingen ser både ut til å kunne forårsake, forsterke og lindre fylleangsten. Den er altså en følelse som er påvirket av oppfattelser (kognisjon), og er ikke bare en ren refleks.

K: Jeg får ofte litt sånn – hva heter det? – fylleangst, hvor du ligger og går gjennom alt og tenker. Uff, jeg [har følelsen] av at jeg alltid gjør så utrolig mye flaut i fylla liksom. Så før du på en måte får snakket med de andre da så tenker du mye selv også, om hva du har gjort og hva var dumt og hva var gøy og hva burde du gjort annerledes. Jeg veit ikke jeg, om det er en analyse av dagen før, men det er i hvert fall en oppsummering for deg selv også av hva du husker og ikke husker. Og så setter du som oftest litt bruddstykker sammen og husker det du tenkte dagen før, og antakeligvis hvor lite mening det gav (begge ler). Jeg får av og til den følelsen at det er gått noe galt dagen før da. At liksom “Åh, Gud det burde jeg ikke gjort” eller “Skulle ønske det hadde gått annerledes”.

Selv om følelsen, som alle følelser, er kroppslig, sitter ikke fylleangsten i kroppen slik hodepinen eller kvalmen gjør det. Informantene kunne godt ha en fysisk ubehagelig bakrus uten å få fylleangst. Det omvendte synes også mulig, om enn ikke like vanlig. En mer rent fysisk bakrus synes å være det vanligste. Skillet mellom de fysiske aspektene ved bakrus og fylleangsten var tydelig og eksplisitt.

I: Du nevnte litt sånn fylleangst er det noe annet enn bakrus eller er det [ikke]?

K: Ja det vil jeg si. For det er mange som får en bakrus uten at de er noe flau over det de gjorde dagen før da. Mens den fylleangsten er sikkert mer sånn, den får jeg som oftest før jeg har, altså når jeg våkner, uten at jeg har rørt meg eller på en måte... Bakrusen kommer som regel når jeg setter meg opp, og på en måte beveger kroppen. Mens fylleangsten er sånn du må tenke på hva du har gjort dagen før. Så jeg vil si det er mye mer sånn psykologisk-bakrus (ler litt). Mye mer sånn psykologisk bakrus, mer mental da. Hvor du går gjennom alt i hodet ditt og blir flau.

Informantenes beskrivelser av fylleangst handlet om normoverskridelser, men ofte mer om at de *følte* at de hadde gjort noe galt enn at de nødvendigvis hadde gjort noe galt. Det kunne ikke minst skyldes at de ofte ikke kunne huske alt som hadde skjedd kvelden før. Fylleangsten de beskrev dreide seg om å være bekymret for *hvorvidt* de hadde gjort noe galt eller *hvor* galt det de husket egentlig var. Slik er fylleangsten altså en reaksjon på sosiale overskridelser, eller *mulige* sosial overskridelser.

Noen av hendelsene informantene kunne få fylleangst av å tenke på dreide seg om at de hadde overskredet grensene som under en fest kan, eller skal, overskrides, men at de oppfattet at de hadde gått *for langt*. For eksempel var det tydelig i intervjuene med tre av mennene at vennegjengen deres i en eller annen grad opererte med en erobringsforståelse av seksuelle relasjoner på fest. Seksuelle tilnærmelser var

da en del av det å feste, og noe som kunne gi anerkjennelse blant vennene. En kunne imidlertid bli for erobringvillig, og ende opp til sengs med kvinner de og/eller vennene ikke mente var attraktive nok. Å våkne og angre på sex var da en grunn til å få fylleangst.

M: Fylleangst er jo hvis du har gått på en smell da og hooka opp med feil dame eller gjort noe *dumt* som å ta strippeshow på nachspiel eller noe sånt noe da. Tatt med deg den styggeste dama fra byen og trodd hun var grisefin, og våkner opp og bare [tenker] “Å fy faen altså!”

I: Har det hendt?

M: (ler) Skal vel ikke nekte for at man har gått på en smell. Det er vel noe av det å leve det? “Ælle ska' få!” (ler)

Et annet eksempel var å drikke for mye, og bli for full til at man kunne kontrollere seg selv. Slike overskridelser skjer da gjerne i forlengelsen av de forventingene festdeltakerne har til hva som skal skje på festen.

Videre kunne informantene få fylleangst fordi de trodde at de hadde brutt *feil normer*. For eksempel brukte en kvinne store deler av en kveld på å klage til de andre på en fest, hvor mange av deltakerne var folk hun ikke kjente. Selv om festpraksisen legger opp til mer spontane uttrykk for følelser og kontakt mellom fremmede, er ikke det å klage til fremmede en del av den måten man skal etablere kontakt med dem – kontakten skal være *positiv*.

K: Vanligvis når jeg blir skikkelig full så begynner jeg å klage veldig mye, og *syte*. Jeg er ikke sånn veldig *fysisk* person til vanlig, sånn at jeg går rundt og gir mange klemmer og sånn, men når jeg blir skikkelig *full* da så blir jeg veldig *klengete* og går og henger meg på folk og sånn. Og da har jeg gjort noe som jeg føler er *så* ille selv da som jeg bare “Å herregud, sånn vil jeg ikke bli sett på”, på en måte. Sånn at da blir det ganske ille “dagen derpå” (ler).

Disse overskridelsene skjer tilsynelatende mer som en bieffekt av festpraksisens struktur enn som en forlengelse av den. Folk reagerer ulikt på alkohol, og selv om reaksjonene varierer på tvers av kulturer, er det også en biokjemisk faktor her (Sulkunen 2002:266). En annen slik feil form for overskridelse vil være slosskamper. Det kan alltid finnes personer som fester med en plan om å bli voldelige, men festen kan også produsere situasjoner som kan være følelsesmessig frustrerende, og som i

kombinasjon med rusen kan gjøre at noen reagerer aggressivt. For eksempel banket en informant opp den nye kjæresten til ekskjæresten sin på en fest, og angret mye på det etterpå. Under intervjuet ville han ikke bli assosiert med en slik oppførsel, og sa det fantes *de* som ville sloss på fest, men at han ikke var slik.

Flere informanter la også vekt på at det ikke behøvde være noen god grunn til å få fylleangst, men at de likevel fikk det. Ofte dreide det seg da om at det var deler av kvelden før som de ikke husket, og at det da var *muligheten* for at de hadde gjort noe galt som var opphavet til fylleangsten. Dette kunne spesielt i etterkant bli sett som en overreaksjon, eller “irrasjonelt” som en informant kalte det, men var like fullt en ubehagelig følelse.

M: Da var det store deler av de kveldene som var borte, og det, det er aldri noe gøy, å ha [den] fylleangsten for det. [Så] *tenker* du gjerne tilbake på hva du drev med, det du husker da. Og det du ikke husker det kan være litt, altså ikke skremmende, men det kan være litt sånn rart og bare “Åh nei! Hva har jeg gjort?”. For det, du *vet* jo ikke, det blir jo helt borte. Man *kan* jo ha gjort nesten hva som helst. Huff! [Men] jeg var jo ikke noe slem, drev ikke med noe hærverk eller noe sånn.

Fylleangst trenger altså ikke innebære noen anger, for ofte kunne de ikke komme på noen grunn til å bekymre seg. Men to usikre forhold gjør det *lett* å bekymre seg. Noen ganger visste de ikke hva de har gjort, eller husket bare deler av kvelden før. I tillegg er festen en praksis som legger opp til overskridelser, som innebærer at deltakerne tar noen sjanser. Sammen kan denne normendringen og hukommelsestapet gjøre det lett å mistenke det verste. Alle disse tre formene for grunner til å bekymre seg – overdrevne eller feil overskridelser, eller mistanken om dem – dreier seg om at så mye var *usikkert* at det var lett å bekymre seg.

Festpraksisen handler om å bryte normer og overskride grenser, så hvorfor kunne det føles så vondt å bare tenke på at man *kanskje* hadde gjort noe galt? Normbrytere stiller seg utenfor resten av gruppen. Usikkerheten og bekymringen i fylleangsten syntes ikke å dreie seg bare om hva de hadde gjort og hva de selv mente om det, men mest om hvordan *andre* skulle oppfatte dem. For eksempel merket en kvinne at hun fikk mindre fylleangst etter at hun gjorde det slutt med kjæresten, fordi grunnen til å tro at hun hadde gjort noe som kunne såre ham, den viktigste *andre*, nå var borte. Her finner vi også en av grunnene til at informantene kunne ha oppfatningen om at de ikke hadde gjort noe galt, men likevel få fylleangst: De kunne

ha gjort noe de selv mener det ikke er noe galt med, men *mistenke at andre dømmer dem negativt* for det. Mer enn bare å ønske noe ugjort er fylleangsten det emosjonelle uttrykket for en bekymring for ens *sosiale identitet* (Goffman 1986; Jenkins 2004:71-74). Fylleangsten trengte ikke handle så mye om at de ikke ville bli assosiert med det de hadde gjort, som at de ikke ville bli assosiert med den definisjonen av handlingen som de fryktet at andre hadde.

K: Folk synes jo, “Ja, det er så typisk deg, at du gjør det”, så får du den i fleisen i tillegg, så blir det bare “Åh, herregud”. Da blir det bare skikkelig ille da, så man får sånn skikkelig *angst* av det! Og så tenker jeg *mest* kanskje på de som ikke kjenner meg så godt. De burde jo brydd meg minst, men jeg tenker sånn [at] siden at de ikke kjenner meg så godt da, så *tolererer* de ikke så godt det jeg har gjort heller. Jeg veit jo at de jeg kjenner skikkelig godt, de synes jo at jeg kanskje er plagsom i fylla, men de kjenner meg jo ellers.

Om utgangspunktet for fylleangsten var at de hadde overskredet feil, for mye, eller bare fryktet at de hadde gjort det, så handlet den altså om at informanten *oppfattet* situasjonen slik at *andre* kunne dømme han/henne for disse overskridelsene.

Bekymringen for at andre dømte dem negativt var gjennomgående i beskrivelsene av fylleangst, enten direkte, eller indirekte ved at de aktivt hadde søkt etter andres oppfatninger og kunne forsøke å korrigere eller unnskyldte dem. Det er altså snakk om en følelse som dreier seg spesielt om *relasjonen* mellom den som har følelsen, og andre.

6.2 Det situasjonelle særtrekket ved fylleangst

Bekymringen for ens sosiale identitet er en smertefull følelse, men hva er det som gjør fylleangsten til en spesiell erfaring med et eget navn? Selv om informantene hadde ett ord for denne erfaringen – fylleangst – er det godt mulig det er riktigere å snakke om flere beslektede følelser. Informantenes beskrivelser av fylleangst passer godt til en type følelser som er beskrevet under samlebegrepet “selvbevisste emosjoner”.¹² Det er tre slike selvbevisste følelser som er relevante om en skal forstå fylleangst: *skam*, *skyld* og *flauhet*. Alle følelsene er, likt fylleangsten, negative følelser som følger etter at en har brutt en sosial norm, eller foregrepet ens egen reaksjon på en hypotetisk normbrytende handling (Tagney, Stuewig & Mashek 2007:22). Følelsene forutsetter selvbevissthet og bevissthet om hvordan andre oppfatter en (Goffman 1967:98). Som

---

¹² Jeg gjør ingen forskjell på “følelser” og “emosjoner”.

allerede Darwin påpekte handler det om å “tenke [på] hva andre tenker om oss” (sitert i Gruenewald, Dickerson & Kemeny 2007:70; se også Leary 2004:130). Disse beskrivelsene stemmer godt med hvordan informantene beskrev fylleangsten som en frykt for at andre hadde fått negative oppfatninger om dem.¹³

En bestemt innsikt fra forskningen på selvbevisste negative følelser er avgjørende for å forstå fylleangsten. Negative selvbevisste følelser *signaliserer underdanighet eller ufarlighet* når en har brutt en norm, slik at en unngår at andre straffer en (Gruenewald et al. 2007:73; Keltner & Buswell 1997). Selvbevisste følelser er slik den kroppslige, automatiske reaksjonen til sosialiserte individer som er i stand til å overvåke sin sosiale identitet og den mulige effekten ens handlinger har på den (Goffman 1967:111; Miller 2007:252; Tagney et al. 2007:27). Disse følelsene har altså en viktig funksjon for å dempe potensielle konflikter som kan oppstå av normbrytende handlinger og uhell. Dette bekreftes av at *mennesker har mer positive oppfatninger om andre som oppviser disse fysiske signalene* enn om de som ikke gjør det (Feinberg, Willer & Keltner 2011; Miller 2007:250-251). Den økte selvbevisstheten gjør at om den som har en slik følelsesreaksjon ikke får noen bekreftelse tilbake fra andre på at den potensielle konflikten er avverget, så vil dette føre til kompensering og muligens forsterkning av disse følelsene (Gruenewald et al. 2007:73; Leary, Landel & Patton 1996). Selv om reaksjonen er ubehagelig er den altså et uttrykk for at de som får den er *sosialiserte individer*, fordi de er opptatt av å både overskride og oppføre seg *within limits* på festen, og at andre ikke skal tro de ødelegger for fellesskapet (Goffman 1967:111). Følelsene er et uttrykk for at “[d]en sosiale orden skriver seg inn i kroppen” på måter som “alltid levner en stor plass til følelseslivet” (Bourdieu 1999:147).

---

¹³ Psykologer debatterer fortsatt hva som egentlig er forskjellen mellom de tre følelsene skyld, skam og flauhet, og om de i det hele tatt er distinkte følelser (Gruenewald et al. 2007:71, 72-74). Informantenes beskrivelser stemmer med ulike deler av de kriteriene psykologene setter opp, og fylleangst kan derfor ikke enkelt kategoriseres som en av disse følelsene. En mer dedikert studie trengs for å avgjøre om fylleangst er en av disse følelsene, en kombinasjon av dem eller om ulike tilfeller fylleangst består av ulike negative selvbevisste følelser. Jeg skal derfor ikke konsentrere meg om forskjellene mellom disse tre følelsene. Det er likevel viktig å påpeke at fylleangst er en eller flere slike følelser fordi jeg slik bryter med informantenes begrep om fylleangst som *en* type erfaring, og foreslår en bredere vitenskapelig ramme for hvordan fylleangst kan forklares (Bourdieu et al. 1991:13-18).

Men fylleangsten er ikke noe de passivt opplever eller et signal de bare avgir. Hochschild forener teorier som fokuserer på følelsesuttrykk og de som fokuserer på den subjektive følelsererfaringen i en tilnærming hvor følelser kun forstås *i en situasjon* (Hochschild 1979:560).¹⁴ Folk forsøker å tilpasse følelsene sine til hva de oppfatter som de *riktige* følelsene å ha for dem *i den aktuelle situasjonen* (Hochschild 1979:563). Denne “tripartite consistency among situations, conventional frame, and feeling” kan slå sprekker, og vil da møtes med et *arbeid* for å endre følelsene (Hochschild 1979:563). Folk anvender så *kognitive*, *kroppslige* eller *ekspressive* teknikker i sitt arbeid med å endre følelsene sine (Hochschild 1979:562).

Det spesielle med fylleangsten er at den *ikke* forholder seg til det som skjer i den situasjonen den oppstår i, fordi den er en *forsinket reaksjon*. Fylleangsten handler ikke om at man blir flau eller skamfull for noe en nettopp har gjort, og en trenger heller ikke ha blitt flau eller skamfull på festen. Fylleangsten er en *forsinket reaksjon* på en handling man er redd for at skal skade ens sosiale identitet, men fordi den er en *forsinket reaksjon* er man samtidig *uten umiddelbar mulighet til å opptre konfliktdepende og demonstrere at man egentlig anerkjenner normen* og man kan da heller *ikke observere om andre godtar konfliktdempingen*. En av de kvinnelige informantene gav en lekpsykologisk betraktning.

K: Jeg tenker [at] fylleangst er mer sånn en følelse av at man ikke har hatt kontroll. At det kan være uavhengig om man har gjort noe man bør ha angst for på en måte, eller at man har dumma seg ut eller sagt noe, sånn at det bare [er] den følelsen hvis man har, hvis man veit man har vært så full, har drukket så mye at man ikke har helt kontroll over hva man sier og sånn. [Man] har liksom den følelsen at man ikke husker alt man har gjort eller sagt, at alt glir litt over i hverandre. I vanlige situasjoner har man jo et inntrykk av hvordan man selv oppfører seg i forhold til andre og sånn, mens [dagen derpå] kanskje husker man ikke eller, man innser at man har ikke noe sånt klart bilde av hvordan man oppførte seg, da, når man var berusa. Da får man på en måte angst, når man ikke har hatt kontroll på en måte.

Den *forsinkede reaksjonen* leder til den *paniske bekymringen* for hva andre tenker om dem. Måten informantene først håndterte følelsen på var i hovedsak *kognitiv* – de tenkte gjennom hva som hadde hendt, og senere kunne de prate med venner

---

¹⁴ Hochschild er ikke den eneste som har studert følelser situasjonistisk. Til forskjell fra for eksempel Collins (2004) vektlegger hun det aktive forholdet aktørene har til følelsene sine (med overvåking av og arbeid med dem), som stemmer godt med hvordan informantene beskrev fylleangsten.

(Hochschild 1979:562). Men denne gjennomgangen for seg selv av kvelden før var jo også noe av grunnen til at de fikk fylleangsten – de konsentrerte seg om det verst tenkelige – og slik kan følelsen som de forsøker å bli kvitt også forsterkes.

For å oppsummere kan altså fylleangst forstås som det som skjer når mistanken om at en er sosialt degradert for noe en gjorde kvelden før leder til negative selvbevisste følelser, og disse følelsene forsterkes fordi de oppstår så forsinket at interaksjonssituasjonen er avsluttet og den vanlige signalfunksjonen de har derfor er blokkert og en kompensere med å tenke mer på hva som hendte. Hele denne prosessen er tydelig i denne historien om en bestemt fylleangst:

K: Det er liksom sånn spesielt når man forandrer *personlighet*, og ikke det at man bruker alkoholen til å gjøre ting man egentlig ikke ville ha gjort, men at man bare *gjør* ting som man bare ikke kan kjenne seg igjen i da. Det var [på denne festen] en som jeg ikke kjenner så veldig godt som jeg har klenget veldig, veldig mye på, og han tror jeg syntes det var veldig *ubehagelig*. Og så er det ei som jeg bor sammen med som jeg hadde spurt etter hele kvelden, for jeg fant henne ikke og så spurte jeg *alle*, liksom, etter henne *hele* kvelden, og så var det siste at det var to venner av meg som jeg prøvde å *spleise* hele kvelden. Og jeg hadde gjort *tre ting* på en *hel kveld* liksom, og det er ganske ille, fordi da blir jo folk veldig sånn *negativ* til deg. Og jeg merket jo på en måte at jeg fikk sånne negative... Jeg tenkte liksom sånn når jeg gikk bort til en person, så skjønnte jeg ikke hvorfor den personen støtte meg bort. Så det var på en måte det jeg hang igjen med [dagen etter], sånn “Herregud, folk *takler* meg ikke”. Og så har jeg også fått sånn der beskjed om at, fra hun jeg bor sammen med, at “Nei, vi skal ikke være sammen noe mer når vi er full, for det *går* ikke liksom”. Så det har liksom *ringvirkninger* og det er det som er det verste da, at det der at jeg er på en måte redd for at folk skal [tenke] liksom sånn “Viktoria, hun, det går ikke med hun i fylla” på en måte. For det går jo ut over det sosiale, at det er på en måte det jeg er mest redd for, hvordan folk på en måte skal *se* meg etterpå.

6.3 Sosiale og kognitive teknikker for å lindre og unngå fylleangst

Fylleangsten kunne ikke være behagelig slik en mild bakrus kunne. Selv om informantene drakk med en risiko for å få fylleangst var det ingen som snakket om at den var “verd det”. De kroppslige smertene er flyktige; en nedbrutt eller skitten kropp kan bygges opp og vaskes, eller er et hinder for å være med på enda en fest og kan midlertidig bekjempes med tvilsomme midler. Fylleangsten derimot angår ens status, rykte, sosiale framtid – ens sosiale identitet. Man kan holde ut litt hodepine for en god fest, men få vil *føle* at de setter sitt gode rykte på spill for en kveld på byen.

M: Jeg blir nok mindre bakfull nå [enn før]. Det vel mye det samme. Jeg får ikke *fylleangst*. Så det er noe jeg heldigvis slipper.

I: Fikk du det før eller?-

M: -Nei. Heldigvis. I hvert fall i veldig liten grad, sånn hvis jeg hadde gjort noe dumt så har jeg kanskje angst for det, men jeg har ikke sånn, jeg har ikke pleid å ha en sånn *irrasjonell* fylleangst for, for *om* man kan ha gjort noe dumt.

Fordi årsaken til fylleangsten gjelder ens egne og andres oppfatninger om hva som er hendt og hvordan det skal tolkes, så var også den viktigste lindringsteknikken mot fylleangst å prate med andre for å få klarhet i hva som hadde hendt og hvordan andre oppfattet det, og om mulig forsøke å ufarliggjøre hendelsene. Det var avgjørende å få bekreftelser fra andre for å fjerne *bekymringen* for *om* andre hadde fått negative oppfatninger om dem.

K: Som regel, hvis jeg har hatt sånn skikkelig fyllekule [så ringer jeg noen] bare for å få *støtte* da, fra folk. Egentlig så er alt avhengig av hvor ille kommentarene jeg får [er] (ler). Så når jeg ringer til den personen og prater med den så [sier jeg] “Ja, det var jo morsomt i går, og la-la-la-la” og så føler jeg meg som regel *bedre* da etter den samtalen. Ellers så hjelper det også å høre, faktisk, mer at [det] du gjorde var skikkelig ille, og få *bekreftet* det fra venner at det du gjorde var skikkelig ille, i stedet for å *tenke* sånn der “Åh, var det ille eller var det ikke ille?” og bare får *høre* det da, den brutale sannheten.

Det beste var å få avkreftet mistanken. Men *hvis* de hadde gjort noe galt, var det bedre å få høre at det var det, og heller få litt kjeft for det. Hensikten var altså ikke bare å få vite akkurat hva de hadde gjort, men også om dette hadde endret andres oppfatninger om dem. Om de faktisk hadde gjort noe andre misliker, var det bedre å få vite det enn å *mistenke* at det var sånn. Denne informasjonen om hendelser og vurderinger var slik avgjørende for om de kunne håndtere fylleangsten kognitivt (Hochschild 1979:562).

Frokostselskapene jeg beskrev i forrige kapittel var derfor avgjørende for hvordan fylleangsten utviklet seg. Måten festfelleskapet samkjørte historien om festen og transformerte den til symboler på fellesskapet, kan også forstås som en kollektiv organisering som motvirker eller demper fylleangst – et “følelsesarbeidsystem” (Hochschild 1979:562). Måten festdeltakerne ertet hverandre dagen derpå kan også forstås som et slikt system. Mange av de overskridelsene informantene fortalte at kunne gi dem fylleangst – som å kline med feil person eller bli for full – var de

samme som vennene deres kunne erte dem for. Disse *within limits*-overskridelsene bidro til å skape festen og gav materiale for historiefortellingen dagen derpå, men den som var ansvarlig for overskridelsene kunne være bekymret for om de ville få konsekvenser for hans/hennes sosiale identitet. De som ertet tok da opp disse overskridelsene for å provosere fram en reaksjon, men demonstrerte at overskridelsen ikke var alvorlig og noe fellesskapet ville sanksjonere den ansvarlige for på ordentlig. Ertingen kan slik forstås som en måte fellesskapet avklarer den sosiale identiteten til den enkelte på. Gjennom å la seg erte eller til og med gi vennene grunner til å erte en, får den som har stått for en overskridelse tatt opp og avklart at overskridelsen er innenfor festens normative grenser, og ikke vil få varige, negative følger for hvordan andre oppfatter en – bekræftelser som kan dempe eller forhindre fylleangst. Latteren ertingen genererer kan gjennom sin synkronisering av kroppene bidra til å endre deltakernes fokus fra indre grubling til fellesskapet i situasjonen og produsere positive følelser av solidaritet (Collins 2004:65-66). Spesielt for mennene synes det som om den som ble ertet fikk en anledning til å demonstrere sosial utholdenhet, og slik snu det potensielt negative ved overskridelsene kvelden før og forhindre at feilen svertet hans sosiale identitet. Samtidig trengte ikke vennene som ertet å opptre medfølende og mobilisere en form for omsorg de ikke følte de håndterte eller passet dem. Vennene lekte da i stedet med de konvensjonelle kravene om medfølelse, heller enn å tvinge seg til å oppvise dem (Hochschild 1979:569).

Om fylleangsten er en riktig (forsinket) reaksjon på situasjonen kommer an på om en faktisk har gjort noe som gjør at andre er berettiget til å få negative oppfatninger om en. Informantene fant ut av dette etter noe oppnøstingsarbeid om hva som hadde hendt og hva andre tenkte om det. En uberettiget fylleangst innebærer å jobbe seg bort fra den verst tenkelige definisjonen av hva som er hendt. Med noe erfaring lærte informantene at de kunne få fylleangst uten å ha gjort noe, og fokuserte på å undertrykke den ubegrunnede følelsen (Hochschild 1979:561).

K: [Fylleangst] er mer sånn at du våkner opp og så går du hjem med kvelden i hodet ditt. Og så er du redd for at du kanskje sa noe. Men så pleier jeg ofte å resonnerer meg fram til – gjennom å tenke gjennom kvelden – at jeg ikke har gjort noe farlig. Men nå så våkner jeg ikke opp og gidder og resonnerer gjennom kvelden for å sjekke om jeg har gjort noe farlig. Nå er det jo ingen jeg kan på en måte såre eller krenke på noen måte da, så jeg føler ikke at jeg har noe behov for å rekapitulere, ja tenke gjennom kvelden, da. Så det er ikke angst på den måten, og man må på en måte bare ha litt selvironi, da, på hva man har gjort, og det tror jeg man bare

bygger seg opp en sånn derre prinsipp, nesten, inni deg. Altså du kan ikke hele tiden gå rundt og ha angst for noe du gjorde i fylla. Det er helt bortkastet tid da, det er helt bortkastet bruk av energi å gå rundt og engste seg for det egentlig. Og hvis de menneskene du var sammen med dagen før da på en måte ikke behandler deg liksom, ikke forholder seg til deg på noen annen måte da er det jo ikke noe å tenke på. Når den derre angsten griper taket så blir jeg veldig sånn fort “Nei, skjerp deg, det har ikke skjedd noe”. Før kunne [jeg] jo ligge og gruble og ha angst en god stund da, men nå, nei... Har lagt det fra meg (ler). Bestemt-

I: -Det var et valg?-

K: -Det er et valg (begge ler) faktisk. (ler) Ja.

Informanten anvender her en serie kognitive teknikker for å dempe fylleangsten (Hochschild 1979:562). Hun argumenterer med seg selv for å minne seg selv på at følelsen er uberettiget (“ikke noe behov”, “ingen jeg kan såre”, “bortkastet tid og energi”) og distanserer seg fra handlingene (“må ha litt selvironi”). Kanskje det viktigste poenget i argumentasjonen hennes er at hun vektlegger at det er snakk om festsituasjonen. *Normendringen* som skjer under festen skulle jo innebære at handlingene “rammes inn” forskjellig og derfor at også “følelsesreglene” endres (Hochschild 1979:566). Hvis det ikke var slik ville jo ikke normendringen vært reell. Argumentet informanten gir seg selv dagen derpå om at “du kan ikke hele tiden gå rundt og ha angst for noe du gjorde i fylla” er derfor avgjørende i et forsøk på å “perform the emotional management necessary to feel what, according to the official frame, it would be fitting to feel” (Hochschild 1979:567). Legg merke til at hun likevel bruker fraværet av negative reaksjoner fra vennene som et tegn på at hun har rett i sin oppfatning om at fylleangsten ikke er berettiget; hvordan andre ser henne er ikke blitt mindre viktig – hun bare vet mer om når det er grunn til å bekymre seg. Fylleangsten er da noe hun kan ta sjansen på å få når hun drikker, fordi hun stoler på at hun ikke fester på en måte som faktisk vil skade andres oppfatninger om henne.

De eldste informantene gav uttrykk for at fylleangst var noe de fikk mindre av nå enn før, eller hadde helt sluttet å få. Dette kan skyldes at de hadde lært mer om hvilke normer man ikke skal overskride selv på fest, og hadde lært seg å ikke anta det verste om hva som kunne ha skjedd kvelden før og hvordan andre oppfattet det. Dette betyr i så fall at også de emosjonelle reaksjonene, og arbeidet med dem, dagen derpå har gjennomgått en tilpasning som kan beskrives som en endring i habitus (Bourdieu

1984:207). De hadde inkorporert normendringen under festen slik at de vurderte og reagerte på det som skjedde der annerledes enn om det hadde hendt til hverdags.

Noen ganger kunne det hjelpe lite med følelsesarbeid fordi det faktisk var grunn til å bekymre seg for sin sosiale identitet. En informant fikk dagen etter enkelte fester så negativ tilbakemelding fra venner – også om hva andre hun ikke kjente mente om henne etter det hun hadde gjort på festen – at hun heller enn å måtte jobbe med følelsen måtte finne en måte å endre grunnen til at andre fikk slike negative oppfatninger om henne.

K: Fordi jeg tenker sånn at nå når man er tjueto så er på en måte ikke den der “fylla har skylla” – den gjelder liksom ikke lenger på samme måte. Det blir liksom mer sånn “Du skal kunne å drikke nå” på en måte. Moren min hun er helt avholds. Jeg vurderer faktisk å bli det jeg også! Fordi kanskje jeg rett og slett ikke tåler alkohol da! Og så når det går så, på en måte, hardt innpå meg *etterpå* at det det overskygger det morsomme jeg har når jeg er full da, så blir det liksom ikke noe – jeg blir ikke så veldig *fristet* til å drikke da, rett og slett.

At andre får negative oppfatninger om henne er ikke noe hun ser som en akseptabel kostnad for en fest. En slik “kostnad” ville stride helt imot grunnene til å feste, siden festen handler om samhold og styrking av relasjoner. Ender en opp med at andre ikke vil feste med en hjelper det lite å jobbe med følelsene, og da kan det være like greit å la være å drikke.¹⁵ Muligheten for at festen snur helt om og gir en det motsatte av det en hadde håpet på kan bidra til å forstå hvorfor noen velger å ikke drikke. Likevel er ikke fylleangsten en straffeeffekt av drikking. Fylleangsten kan føles som en straff for ikke å ha *festet riktig*. Om en har blitt for full og dette har plaget andre og ødelagt festen, kan festefellesskapets dom, eller tanken på den, føles som en straff for drikkingen. Men da er ikke straffen en konsekvens av drikkingen i seg selv, men av de andre deltakernes oppfatninger eller ens egen inkorporering av festpraksisens normer for drikking. Slike normer kan variere, og som vist i litteraturkapitlet kan enkelte festpraksiser nærmest omfavne ekstreme konsekvenser av å drikke.

---

¹⁵ Denne *mulige* endringen i sosial identitet etter en fest må ikke forveksles med den statusendringen van Gennep identifiserer i overgangsriter (1999). At en kan endre sosial identitet fordi en har gjort noe dumt på fest gjør ikke festen til en degraderingsrite.

6.4 Fylleangsten og festen

Fylleangsten følger av festpraksisen. At handlinger som ellers sanksjoneres blir tillatt og at en ruser seg i fellesskap er kriterier for at en samling kan kalles en fest – også for informantene. Normendringen under festen gjør det, i kombinasjon med rusen, lett å ta noen sjanser i interaksjonen med andre, noe som gjør det mulig å føle tilhørighet og få bekreftelser fra andre. Alt dette kan snus på hodet. En kan bryte normer som festen ikke åpner for noen overskridelse av – slik som å slåss eller sutre – eller en kan gå for langt og bli så full at en mister kontroll over kroppen eller blir for pågående i kontakten med andre, eller en kan bare glemme så mye at en mistenker at en har gjort noe som andre vil dømme en for.

Normbryteren som har inkorporert praksisens normer vil lett frykte å bli sanksjonert og utstøtt. Fordi festen legger opp til overskridelser blir det lett å bekymre seg for om en har gjort noe galt og lett å gjøre noe en kan bekymre seg for, og ønsket og forhåpningene om å delta og få bekreftelse fra andre gjør en sensitiv for hva andre mener. Fylleangsten er frykten for at en sitter igjen med det fullstendig motsatte av det festen skulle gi en. I stedet for samhold: isolasjon; i stedet for solidaritet: skam, skyld og flauhet. Denne voldsomme kontrasten skaper et emosjonelt stup som kan åpne seg dagen derpå.

Angest kan man sammenligne med Svimmelhed. Den, hvis Øie kommer til at skue ned i et svælgende Dyb, han bliver svimmel. Men hvad er Grunden, det er ligesaa meget hans Øie som Afgrunden; thi hvis han ikke havde stirret ned (Kierkegaard 2006:29).

I flere av informantenes fortellinger er det som om de først har forsøkt å dra nytte av alle de mulighetene festen åpner for, for så å se ned i dette stupet når de vurderer handlingene sine dagen derpå. De har kastet seg ut i det, og sett hvordan det har gått. Noen ganger eksponerte de seg selv for erfaringer de ikke var forberedt på å håndtere, men som de må eksponeres for om de skal utvikle en festhabitus (Bourdieu 1999:146). Returen til hverdagens normer dagen derpå kunne da være smertefull. Fylleangsten var tilsynelatende det ved dagen derpå som informantene synes var vanskeligst å tilpasse seg. Det kan hende vi her nærmer oss en grense for hvilke skiftninger mellom praksiser med ulike normer mennesker *kan* tilpasse seg, hvilke overskridelser en kan delta i på fest når en også skal kunne returnere til en hverdag hvor de samme handlingene er noe man skammer seg for?

Fylleangsten er som et speilbilde av festen. Den viser oss forhåpningene, deltakelsen, den felles overskridelsen med motsatt fortegn. Frykten til sosialiserte deltakere for at festen har gitt dem det motsatte av det de håpte på, viser fram festen i en invertert form, som det isolerte, skamfulle individet, i stedet for det frie fellesskapet.

7. Konklusjon

Avslutningsvis vil jeg nøste opp trådene og klargjøre hovedpoengene i oppgaven. Den omfattende tilpasningen til bakrus informantene hadde gjennomgått kan beskrives som en del av utviklingen av en festhabitus. Videre kan dagen derpå forstås som en fysisk, emosjonell og sosial avslutning på festen og en overgang fra festen til hverdagen. Kapitlet om fylleangst har vist at det er sosiale baksider ved festen som kan være mer smertefulle enn de fysiske konsekvensene. Til slutt vil jeg peke på hvordan denne oppgaven kan ha betydning for framtidig forskning på alkoholbruk og festing blant unge voksne.

7.1 Tilpasning til bakrus som en del av utviklingen av en festhabitus

Informantenes tilpasning til bakrusen var en del av en mye mer omfattende tilpasning til festen, som igjen er en tilpasning til deres sosiale posisjon. Unge mennesker befinner seg i en sosial posisjon som gjør at å delta på festen kan være strategisk. De er i en prosess med å etablere varige sosiale relasjoner av andre typer enn når de var barn, og festen som overskridende praksis gir dem muligheter de ikke får noe annet sted, utenfor foreldrenes kontroll (Gundelach & Järvinen 2006:59-67; W. Pedersen 2006:96). Men kroppen er ikke umiddelbart tilpasset praksisen, det kreves trening for å kunne delta på meningsfulle måter som gir de utbyttene deltakerne ønsker – emosjonelt og relasjonelt, umiddelbart og over tid. Alkohol er sentral i festpraksisen, og det å lære å drikke er avgjørende for å kunne delta på en meningsfull måte (Demant & Østergaard 2007; Harnett et al. 2000; Østergaard 2009). Habitusbegrepet er ment å fange opp nettopp en slik forming av individenes disposisjoner som en tilpasning til de sosiale begrensningene og mulighetene som ligger i individets sosiale posisjon (Bourdieu 1990:54). Tilpasningen til bakrus som jeg har beskrevet i denne oppgaven kan derfor forstås som *en del av utviklingen av en festhabitus*.

Tilpasningen til bakrusen og festpraksisen gjennom habitus er *praktisk* orientert mot å muliggjøre deltakelsen i festen (Bourdieu 1999:144-145). Fordi informantenes forhold til alkohol var så knyttet opp til det å feste var bakrusen ikke bare en konsekvens av å drikke, men like mye en konsekvens av festingen. For å kunne delta og investere i festen var det viktig å dempe og tilpasse forhold som kunne tale imot en slik deltakelse. Denne deltakelsen innebar en kroppslig, emosjonell og

sosial eksponering, en risiko for å bli såret på ulike måter, og noen ganger gikk det også så galt at de måtte kjenne på dette vonde som kunne hindret dem i å delta (Bourdieu 1999:146). Men i stedet for å la seg avskrekke av de ubehagelige konsekvensene av å drikke tilpasset informantene seg til bakrusen som en sannsynlig konsekvens av å drikke. Informantene la ikke skjul på at bakrus og fylleangst kunne være vonde erfaringer, men de fant måter å unngå dem eller gjøre dem uproblematisk på, uten å slutte å drikke seg full på fest. Tilpasningen var praktisk orientert mot å muliggjøre mer festing for det som opplevdes som en mindre kostnad.

Informantenes tilpasning til bakrus var *omfattende* fordi den innebar at de tilegnet seg måter å oppfatte og vurdere den på, og mønstre for handling og følelser som var tilpasset den og som muliggjorde en mer uproblematisk deltakelse i festen (Bourdieu 1999:144-148; Bourdieu & Wacquant 1992:127, 130). De tolket og forklarte det fysiske ubehaget, og utviklet lindringsteknikker for å forhindre og dempe det. De arbeidet med følelsene sine for å lindre eller forhindre fylleangst, og organiserte overnattinger og frokostselskap som fungerte som “følelsesarbeidssystemer” hvor de fikk bekreftelser fra andre om egne overskridelser, gjennom erting og deltakelse i konstruksjonen av et felles narrativ om kvelden før (Hochschild 1979:562). Bakrus ble vurdert som uproblematisk, men for å gjøre dette måtte de endre rammene for vurderingene sine når bakrusen ble fysisk ubehagelig – fra å være uproblematisk fordi den var lett til uproblematisk fordi den var “verd det”. Dette viser at de også aktivt og kreativt arbeidet for å konstruere og opprettholde en vurdering av bakrus som uproblematisk (Bourdieu & Wacquant 1992:127). Denne omfattende tilpasningen er ikke bare en innprentning av festpraksisen, men en læringsprosess som praktisk muliggjør, forenkler og gir mening til deres aktive deltakelse i festen. Den er en del av “systemene av mønstre for *oppfattelse, vurdering og handling* [som] gjør det mulig å utføre handlinger styrt av praktisk kunnskap” (Bourdieu 1999:144, min kursivering).

Informantenes omfattende repertoar av ulike måter å tilpasse seg bakrus på, er ikke bare en serie uavhengige valg, men internt sammenhengende håndteringer som sammen bidrar til å nøytralisere og dempe potensielt problematiske konsekvenser av festens overskridelser og dermed gjøre deltakelsen i fester til en så positiv erfaring som mulig. Når en form for tilpasning feiler, står en annen klar for å produsere et lignende utfall, nemlig at bakrus er noe man tåler, en smerte man ofrer for en god fest og for festfelleskapet. Det er en *systematikk* i dette repertoaret, for alt som inngår i

det ser ut til å være “objectively adapted to their outcome” (Bourdieu 1990:53) – de demper de potensielle problemene ved bakrus og bidrar til mer deltakelse i festen.

Den fysiske, emosjonelle og sosiale motstanden informantene erfarte når de eksponerte seg for festen ble slik dempet av tilpasningen og muliggjorde videre investering og deltakelse i festpraksisen (Bourdieu 1990:61; 1999:146).

Informantenes tilpasning kunne være så suksessfull at deres festhabitus, i alle fall med hensyn til bakrus, passet festpraksisen nærmest perfekt. Informantene opplevde at de mestret bakrusen, den var ikke et hinder for dem, og de mente de hadde ansvar for egne bakruser. At de fikk lyst til å drikke før fridager kan vise at følelsene deres var tilpasset til den objektive koordineringen av festpraksisen med andre praksiser hvor bakrus inngår som en avslutning på festen. To informanter fortalte også om fysisk behagelige bakruser, og mange beskrev en serie positive erfaringer med å være samlet med vennene dagen derpå. Tilpasningen var da så god at de kunne få maksimalt med positive følelser og styrket solidaritet ut av å feste, med minimal motstand fra alle de fysiske, emosjonelle og praktiske hindringer som kan ligge i en bakrus. Festhabitusen gjorde slik at de følte “seg hjemme i verden fordi verden også er i [dem] i form av en habitus, en nødvendighet gjort til dyd” (Bourdieu 1999:149). Tilpasningen innebærer slik at deltakerne mestrer festpraksisen, og det er da de kan improvisere og organisere den på en meningsfull måte.

Fest handler ikke bare om samhold og moro, men om også om smerte. Og smertene kommer gjerne dagen derpå. Tilpasningen til festen handler om å lære seg å holde ut, lindre eller til og med *like* smerten, og å oppfatte den som uproblematisk og en akseptabel kostnad. Dette er en del av det å utvikle en festhabitus. Wacquant skriver om utviklingen av bokserhabitus:

[T]here is only one way to harden yourself to pain and to get your body used to taking blows, and that is to get hit regularly (...) What boxers have done is to elevate their threshold of tolerance for pain by submitting to it in [a] graduated and regular fashion (Wacquant 2004:94).

Smerten er ikke poenget med verken festing eller boksing, men en uløselig del av å delta, og derfor noe en må aktivt trene seg opp til å mestre om en skal være en fullverdig deltaker og kunne få det utbyttet en ønsker og kan få av å delta.

7.2 Dagen derpå som avslutningen på festen

Bakrus må forstås i den konteksten den erfares i. Bakrus oppstår ikke bare som en konsekvens av å drikke alkohol, slik eksperimentelle medisinske studier av bakrus kan gi inntrykk av. Bakrusen omtales treffende som “dagen derpå” fordi den på så mange måter er knyttet opp til festen kvelden før. Det meste av informantenes drikking foregikk i selskap med andre, og bakrus var i praksis noe de opplevde etter fester (se Horverak & Bye 2007:155-157). Derfor ble også bakrusen erfart, forstått og håndtert som en del av festpraksisen. Det er spesielt to trekk ved festpraksisen som er viktige for å kunne forstå bakrusen kontekstuellt: festpraksisen er *overskridende* og har en spesiell *temporal struktur/oppbygning*.

Det ligger en dobbelthet i å være “midt i mellom” og i de mulighetene og risikoene festen skaper. Normene endres på festen og handlinger sanksjoneres ikke som de ellers gjør. Deltakerne kan oppføre seg annerledes og kan ta sjanser. Festen tilbyr muligheter, men gjør det også enklere å trå feil om en ikke har gjort dette mange nok ganger før, eller om en er for full til å dra nytte av det en har lært. Skal det bli noen fest må man sammen med de andre deltakerne gå inn i dette rommet hvor man sammen brytes ned til en felles stemning, et beruset fellesskap, normene endres og relasjoner styrkes og utfordres. Både de positive og de problematiske konsekvensene av festens overskridelser glir over og farger dagen derpå.

Festen lover samhold, nye relasjoner, frihet, spontanitet og en leken og erotisk kropp. Det positive ved festen, som gir gode grunner til å delta og investere kroppen i festen, vedvarer på ulike måter dagen derpå. Informantene deltok under frokostselskap i en transformasjon av festfellesskapets solidaritet under festen til narrative symboler på dette samholdet. Denne transformasjonen er i seg selv et interaksjonsritual som produserer solidaritet, og bare å delta i dette kunne samtidig bidra til at emosjonelle plager ble transformert til positive følelser av å tilhøre et fellesskap. Dagen derpå kunne de oppleve bakrusen sammen, som en kroppslig, stemningsmessig parallell til rusen de hadde delt kvelden før. De praktiserte også intimitet gjennom erting og gav slik også hverandre bekreftelser for deres overskridelser. I utvekslinger av bakruserfaringer kunne de vise for hverandre at de hadde investert like mye i festen og opprettholde en balanse i det emosjonelle regnskapet, og slik styrke oppfatningen om at festen er noe en er sammen om. Selv når en er alene med bakrusen kan noe av festens normendrende struktur vedvare, som

når en er unnskyldt for at en ikke leser, går seg en tur eller gjør unna noe arbeid, men heller blir liggende og slappe av foran fjernsynet med en pose potetgull.

En fest kan også rote ting til, skape et kaos av gester, følelser og relasjoner. Når en våkner dagen derpå er ikke alltid overskridelsene enkle å forstå eller slå seg til ro med. Kanskje har en ikke helt lært seg hvilke normer som skal overskrides, eller hvordan; en flørt kan bli keitete, en kan bli for full eller trøtt for tidlig, en kan bli sint eller sutrete. Eller kanskje en bare ikke husker alt som har hendt, eller kanskje andre gjorde noe sårende eller overraskende. Dagen derpå er det tid for å tolke det som hendte, både for seg selv og i fellesskap med andre. Kanskje må en arbeide ekstra for seg selv med følelsen av at man har gjort noe galt som andre vil dømme en for, og kanskje må en diskutere dette med de som var der, kanskje unnskyldte seg og love å oppføre seg bedre neste gang. Fellesskapet kan hjelpe en til å bli kvitt de vonde følelsene, gjennom erting som demonstrerer at de ikke ser overskridelsene som alvorlige, og gjennom inkludering av overskridelsene i et felles narrativ om festen. Slik kan festfellesskapet gjøre vonde følelser om til følelser av at man likevel tilhører et fellesskap. Når festfellesskapet har nådd en enighet om hva som har hendt og hvordan alle skal forstå det, så er dette fellesskapet også bedre forberedt til neste helg.

Måtene både de positive og problematiske sidene ved festen vedvarer, individuelt og i fellesskap, viser at dagen derpå er en *prosess* hvor festdeltakerne vender seg bort fra festen for å *returnere* til hverdagen. I fellesskap har festdeltakerne skapt en ubalanse når de setter de vante måtene å oppfatte, vurdere og handle på til side. Dagen derpå må de gjenfinne balansen. Det innebærer både å forstå og håndtere erfaringen fra festen, og å omstille seg til hverdagslivet. Denne omstillingen er omfattende og *tar tid*. For eksempel innebærer returen til hverdagsnormene at festens hendelser vurderes, sanksjoneres, tilgis og deltakerne inkluderes igjen i fellesskapet, og dette må koordineres med de andre deltakerne. Returen er tilbakeskuende, men bare så man mandag morgen kan møte hverdagen uten smerter og skam, med en kropp som kan arbeide og ikke krymper seg ved tanken på lørdagsnatta. Denne returen til hverdagen er en egen fase ved festen hvor individet og festfellesskapet integreres i resten av samfunnet igjen. Prosessen med å returnere – fysisk, emosjonelt og sosialt – svarer til den siste fasen, integrasjonsfasen, i van Genneps tredelte skjema (Turner 1977:36; van Gennep 1999). Festdeltakerne har vært “midt imellom”, de er skitne og nedbrutte (Turner 1977:37; 1999:133-134), men nå er de på vei ut av festen

og “forventes å oppføre seg i samsvar med visse sedvanlige normer og etiske standarder” (Turner 1999:132).

Alle disse tilbakeskuende aktivitetene er *organiserte* som en avslutning på festen. Festdeltakerne overnatter hos hverandre, holder frokostselskap, besøker hverandre dagen derpå, ringer hverandre – for å høre hva som har hendt, for å fortelle, for å erte, for å få støtte, for å vite at de andre er like nedbrutte. Dette gjentar seg regelmessig, og spesielt på søndager og andre fridager. Organiseringen er en del av den praktiske organiseringen av festen. Festpraksisens koordinering av deltakerne er så effektiv at bakrusen, som en del av festen, har sine egne dager i kalenderen – søndag, 1. januar, 1. mai, 17. mai, tredje juledag. Festen har en dag satt av til den kroppslige, emosjonelle og sosiale returen fra festen til hverdagen. Organiseringen gjentar seg og utvikler seg til vaner som tvinger seg fram slik at selv om deltakerne ikke har bakrus kan de *oppføre seg som om* de har bakrus, og tilbringe en dag derpå med venner for å prate om festen, eller alene foran fjernsynet.

Kroppen, eller kroppene, er midtpunktet for hele festen – inkludert dagen derpå. Smertene som i løpet av dagen slipper taket – som et sår som gror eller en sykdom som slipper taket – understreker hvordan individet er i en prosess med å vende tilbake til en normaltilstand. Kroppen har blitt brutt ned, fra normaltilstanden, gjennom rusen som bidrar til en felles stemning, ned til og inn i et mer homogent fellesskap (Collins 2004:52; Turner 1977:37; 1999:133-134). Fra denne skitne, “fyllesyke” tilstanden, kun avbrutt av søvn, skal den bygges opp igjen, i en mer eller mindre smertefull prosess, tilbake til en opprinnelige tilstand som en frisk, ren og fungerende kropp. Informantene følte seg urene, og vasket seg for å avslutte bakrusen, de spiste, drakk og slappet av for å bygge opp kroppen og samle krefter til neste dag. En informant snakket om å ligge “som slakt” og å “gå i fosterstilling i sofaen”, med klare paralleller i hvordan novisene i liminalfasen ofte oppfattes som døde eller som fostre (Turner 1977:37; 1999:133). Sammen med hele den sosiale og emosjonelle returen – diskusjonene, ertingen, transformasjonen av festen til symboler, fylleangsten og følelsesarbeidet – gjenfødtes festdeltakerne i bakrusen som fullverdige deltakere også i hverdagslivet.

Bakrusen er altså for unge voksne en kroppslig, psykisk og sosial *avslutning* på festen, eller en *overgang* fra festen til det som kommer etter. Bakrusen kan derfor ikke forstås løsrevet fra festpraksisen til unge voksne, og en full forståelse av festens

utfoldelse, rolle i og innvirkning på livene deres kan ikke oppnås om ikke dagen derpå tas med i betraktning.

7.3 Fylleangsten som festens bakside

Analysen av fylleangsten utvider fokuset fra de fysiske aspektene, og gir et mer nyansert bilde av hvordan unge voksne erfarer dagen derpå, hva det er de må håndtere og hvordan denne dagen også emosjonelt henger sammen med festen. Fylleangsten er festens emosjonelle bakside; i forventningene til alt det som festen kan tilby og de sjansene en er villig til å ta for å bli en del av det, truer en frykt for andres dom, for ensomhet, isolasjon og selvforakt. Den sosialiserte kroppen kan svare med angst på mistanken om at andre kan dømme en. I fylleangsten er alt det positive ved festen snudd til en panisk angst for om en har gjort noe som kan få alle andre til å mislike og isolere en.

Fylleangsten var verre enn all kvalme, hodepine og slapphet fordi den var emosjonelt antitetisk til det informantene håpte festen skulle gi dem. På festen beveger festfellesskapets deltakere seg opp mot, utfordrer og overskrider sosiale grenser. Deltakerne beveger seg sammen, gjennom rusen, inn i en uavklart tilstand. Det er dette liminalitet dreier seg om: å krysse grenser (lat. *limen*, eng. *limit*) og stille seg midlertidig på siden, i en uavklart posisjon utenfor samfunnets vanlige regler og vaner. I denne tilstanden settes relasjoner i ubalanse og identiteter på spill. Her kan deltakerne føle seg som en del av et fellesskap, de kan få bekreftelser for overskridelser, og de kan ta sjanser for å få den. Men det er krevende både å holde balansen i denne tilstanden, og å returnere fra den, tilbake til hverdagen.

Mens den uavklarte tilstanden gav mening i fellesskapet kvelden før kan ting se annerledes ut dagen derpå. Da kan en gripes av mistanken om at andre oppfattet hendelsene annerledes, om at fellesskapet er snudd imot en og lot en stå igjen alene på siden. Festens normoverskridende struktur og rusens innvirkning på hukommelsen gjør det lett å bekymre seg. Sensitiviteten for omgivelsene, ønsket om å delta og få bekreftelse for det vedvarer, men i dagslys kan det uavklarte være vanskeligere å slå seg til ro med, og det kan være vanskelig å skjønne hva andre har tenkt.

På denne usikkerheten kan den sosialiserte kroppen svare med angst. Forsinkelsen i reaksjonen gjør det vanskeligere å håndtere følelsen og overskridelsen som (kanskje) er årsaken til den slik man ellers ville gjort. Informantene måtte arbeide med disse emosjonelle problemene dagen derpå, både privat og sosialt, og muligheten

for å få fylleangst kan ha vært en motivasjon for å ligge over hos venner, delta i frokostselskap og ikke avslutte festen når det siste glasset blir tømt.

Fordi fylleangsten er tett sammenvevd med festen som en overskridende og uavklart tilstand, bærer festen alltid med seg fylleangsten som en mulighet. Festen er et spill som kan slå begge veier. Men dette er et spill unge voksne er villige til å delta i, ikke minst fordi det ikke finnes noe annet sted de kan investere kroppen og følelsene i et fellesskap på noen lignende måte. Det er den sosialiserte kroppen som i sitt ønske om tilhørighet og bekreftelse og sin frykt for isolasjon åpner festdeltakerne mot det usikre, som drar dem mot grensene og samtidig mot festens mørke bakside.

7.4 Veien videre

Forhåpentligvis kan denne oppgaven åpne for flere bredt anlagte studier av bakrus og dagen derpå. Det er flere interessante områder som har vært lite behandlet her, slik som bakrus i familien og på jobb. Forskjellene mellom kjønnene har også blitt lite utforsket her, både fordi det ikke alltid har vært tydelig om det er noen forskjell, men også fordi det som har vært likt har vært viktigere å formidle. Dette og forhold som klasseforskjeller og aldersforskjeller overlater jeg til framtidige studier å utforske.

Framtidig forskning kan forhåpentligvis også dra nytte av en mer generell implikasjon av hovedargumentene jeg har presentert. For unge voksne har gode grunner til å feste. Innen festpraksisen kan deltakerne gå inn i og utvikle viktige og intime relasjoner med andre, organisere og skape meningsfulle festsituasjoner sammen med dem, og utvikle symboler på dette fellesskapet som kan vare i form av historier. Derfor har de gode grunner til å tilpasse seg. Om de kan dempe eller fjerne mye av den kroppslige, emosjonelle og sosiale motstanden som kan ligge i bakrusen, gjennom lindringsteknikker, følelsesarbeid, *timing* og møter med venner dagen derpå, kan dette bidra til mer festing og en følelse av mestring og ansvar. Derfor kan det også finnes gode grunner til å bekymre seg. En for god tilpasning og følelse av mestring kan bidra til at unge som drikker mye, og de rundt dem, vanskeligere får øye på de mer destruktive sidene ved drikkingen og festingen. De positive sidene ved dagen derpå, som ertingen og historiefortellingen, kan gjøre det lettere for et festfellesskap å la festen spise seg inn på større deler av livet utenfor festen. Informantenes fortellinger om ukelange fester i sommerferien viste også at “vondt, men verdt det”-logikken kunne tøyes langt. Det finnes gode grunner til å feste og gode grunner til å tilpasse seg, men i enkelte tilfeller kan kanskje de potensielt farlige

sidene ved drikking bli realisert nettopp fordi deltakerne har tilpasset seg så godt at de føler de kan mestre en stadig mer overskridende festpraksis. Hvor sikkert og sunt det er på lang sikt å være tilpasningsdyktig kommer an på hva det er man tilpasser seg. Hvordan unge voksne, alene og i fellesskap, kan dempe tilsynelatende utvetydige negative erfaringer av drikking og til og med snu de til noe positivt, og hva slags innvirkning dette har på de festene de lager og de sjansene de tar, kan være viktig å ta hensyn til om en vil få fram en bredere og mer nyansert forståelse av de prosessene som skaper ulike drikkevaner blant unge og voksne.

Litteraturliste

- Ames, G., Grube, J. & Moore, R. (1997). The relationship of drinking and hangovers to workplace problems: An empirical study. *Journal of Studies on Alcohol*, 58(1), 37-47.
- Amis, K. (2008). *Everyday drinking: The distilled Kingsley Amis*. London: Bloomsbury.
- Becker, H. S. (1998). *Tricks of the trade: How to think about your research while you're doing it*. Chicago: University of Chicago Press.
- Blaxter, M. (2001). What is health? I B. Davey, A. Gray & C. Seale (red.), *Health and disease: A reader* (3. utg., s. 21-27). Buckingham: Open University Press.
- Bourdieu, P. (1984). *The distinction: A social critique of the judgement of taste* (R. Nice, overs.). Cambridge: Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1985). The social space and the genesis of groups. *Theory and society*, 14(6), 723-744.
- Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice* (R. Nice, overs.). Stanford: Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (1999). *Meditasjoner. Méditations pascaliennes*. Oslo: Pax.
- Bourdieu, P., Chamboredon, J.-C., Passeron, J.-C. & Krais, B. (1991). *The craft of sociology: Epistemological preliminaries*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. (1992). *An invitation to reflexive sociology*. Chicago: University of Chicago Press.
- Bruun, K. (1959). *Drinking behaviour in small groups: An experimental study* (F. A. Fewster, overs.). Helsinki: Finnish Foundation for Alcohol Studies.
- Calder, I. (1997). Hangovers. Not the ethanol – perhaps the methanol. *British Medical Journal*, 314(7073), 2.
- Collins, R. (2004). *Interaction ritual chains*. Princeton: Princeton University Press.
- Corbin, J. & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (3. utg.). Thousand Oaks: Sage.
- Daykin, N., Irwin, R., Kimberlee, R., Orme, J., Plant, M., McCarron, L. et al. (2009). Alcohol, young people and the media: A study of radio output in six radio stations in England. *Journal of Public Health*, 31(1), 105-12.
- Demant, J. & Østergaard, J. (2007). Partying as everyday life: Investigations of teenagers' leisure life. *Journal of Youth Studies*, 10(5), 517-537.
- Engineer, R., Phillips, A., Thompson, J. & Nicholls, J. (2003). Drunk and disorderly: A qualitative study of binge drinking among 18- to 24-year-olds. London: *Home Office Research, Development and Statistics Directorate*.
- Feinberg, M., Willer, R. & Keltner, D. (2011). Flustered and faithful: Embarrassment as a signal of prosociality. *Journal of Personality and Social Psychology*. Publisert på nett før den er trykt.
- Foss, Ø. T. (2001, 10. desember). Allergitabletter mot fyllesyke. NRK.no. Hentet 27. mai 2011 fra http://www.nrk.no/programmer/tv/puls/spor_legen/1496821.html
- Frone, M. (2006). Prevalence and distribution of alcohol use and impairment in the workplace: A US national survey. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 67(1), 147.
- Gjerde, H., Christophersen, A., Moan, I., Yttredal, B., Walsh, J. M., Normann, P. et al. (2010). Use of alcohol and drugs by Norwegian employees: A pilot study using questionnaires and analysis of oral fluid. *Journal of Occupational Medicine and Toxicology*, 5(1).

- Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. Garden City, New York: Doubleday.
- Goffman, E. (1967). Embarrassment and social organization. I *Interaction Ritual* (s. 97-112). New York: Anchor Books.
- Goffman, E. (1986). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. New York: Simon & Schuster.
- Griffin, C., Bengry-Howell, A., Hackley, C., Mistral, W. & Szmigin, I. (2009). 'Every time I do it I absolutely annihilate myself': Loss of (self-)consciousness and loss of memory in young people's drinking narratives. *Sociology*, 43(3), 457-476.
- Grimsmo, A. & Rossow, I. (1997). *Alkohol og sykefravær*. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet/Statens institutt for alkohol og narkotikaforskning.
- Gruenewald, P., Dickerson, S. S. & Kemeny, M. E. (2007). A social function for self-conscious emotions. I J. L. Tracy, R. W. Robins & J. P. Tangney (red.), *The self-conscious emotions: Theory and research* (s. 68-87). New York: Guilford Press.
- Gundelach, P. & Järvinen, M. (red.). (2006). *Unge, fester og alkohol*. København: Akademisk Forlag.
- Gusfield, J. R. (1996). *Contested meanings: The construction of alcohol problems*. Madison: University of Wisconsin Press.
- Hanson, D. & Engs, R. (1992). College students' drinking problems: A national study, 1982-1991. *Psychological Reports*.
- Harburg, E., Gunn, R., Gleiberman, L., DiFranceisco, W. & Schork, A. (1993). Psychosocial factors, alcohol use, and hangover signs among social drinkers: A reappraisal. *Journal of Clinical Epidemiology*, 46(5), 413-422.
- Harnett, R., Thom, B., Herring, R. & Kelly, M. (2000). Alcohol in transition: Towards a model of young men's drinking styles. *Journal of Youth Studies*, 3(1), 61-77.
- Heath, D. B. (2000). *Drinking occasions: Comparative perspectives on alcohol and culture*. Philadelphia: Brunner/Mazel.
- Hochschild, A. R. (1979). Emotion work, feeling rules, and social structure. *The American Journal of Sociology*, 85(3), 551-575.
- Horverak, Ø. & Bye, E. (2007). *Det norske drikkemønsteret: En studie basert på intervjudata fra 1973-2004*. Oslo: Statens institutt for rusmiddelforskning.
- Howland, J., Rohsenow, D. & Edwards, E. (2008). Are some drinkers resistant to hangover? A literature review. *Current Drug Abuse Reviews*, 1(1), 42-46.
- Jenkins, R. (2004). *Social identity*. London: Routledge.
- Kahler, C., Strong, D. & Read, J. (2005). Toward efficient and comprehensive measurement of the alcohol problems continuum in college students: The brief young adult alcohol consequences questionnaire. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 29(7), 1180-1189.
- Kahneman, D. & Miller, D. T. (1986). Norm theory: Comparing reality to its alternatives. *Psychological Review*, 93(2), 136.
- Kauhanen, J., Kaplan, G. A., Goldberg, D. D., Cohen, R. D., Lakka, T. A. & Salonen, J. T. (1997). Frequent hangovers and cardiovascular mortality in middle-aged men. *Epidemiology*, 8(3), 310-314.
- Keltner, D. & Buswell, B. (1997). Embarrassment: Its distinct form and appeasement functions. *Psychological Bulletin*, 122, 250-270.
- Keltner, D., Capps, L., Kring, A., Young, R. & Heerey, E. (2001). Just teasing: A conceptual analysis and empirical review. *Psychological Bulletin*, 127(2), 229-248.
- Kierkegaard, S. (2006). Begrebet Angest: En simpel psykologisk-paapegende Overveielse i Retning af det dogmatiske Problem om Arvesynden. Elektronisk

- bok utgitt på www.estrup.org. Hentet 6. mai 2011 fra <http://www.estrup.org/cms/udata/data/000000/000117.pdf>
- Lalander, P. (1998). *Anden i flaskan: Alkoholens betydelse i olika ungdomsgrupper*. Brutus Östlings Bokförlag Symposion, Stockholm.
- Leary, M. R. (2004). Digging deeper: The fundamental nature of 'self-conscious' emotions. *Psychological Inquiry*, 15(2), 129-131.
- Leary, M. R., Landel, J. L. & Patton, K. M. (1996). The motivated expression of embarrassment following a self-presentational predicament. *Journal of Personality*, 64(3), 619-636.
- Lee, C. M., Geisner, I. M., Patrick, M. E. & Neighbors, C. (2010). The social norms of alcohol-related negative consequences. *Psychology of Addictive Behaviors*, 24(2), 342-348.
- Leichliter, J., Meilman, P., Presley, C. & Cashin, J. (1998). Alcohol use and related consequences among students with varying levels of involvement in college athletics. *Journal of American College Health*, 46(6), 257-262.
- MacAndrew, C. & Edgerton, R. (1969). *Drunken comportment: A social explanation*. Chicago: Aldine.
- Mallett, K., Bachrach, R. & Turrisi, R. (2008). Are all negative consequences truly negative? Assessing variations among college students' perceptions of alcohol related consequences. *Addictive Behaviors*, 33(10), 1375-1381.
- Mallett, K., Lee, C., Neighbors, C., Larimer, M. & Turrisi, R. (2006). Do we learn from our mistakes? An examination of the impact of negative alcohol-related consequences on college students' drinking patterns and perceptions. *Journal of Studies on Alcohol*, 67(2), 269.
- Measham, F. & Brain, K. (2005). 'Binge' drinking, British alcohol policy and the new culture of intoxication. *Crime, Media, Culture*, 1(3), 262-283.
- Miles, M. & Huberman, A. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2. utg.). Thousand Oaks: Sage.
- Miller, R. S. (2007). Is embarrassment a blessing or a curse? I J. L. Tracy, R. W. Robins & J. P. Tangney (red.), *The self-conscious emotions: Theory and research* (s. 245-262). New York: Guilford Press.
- Mills, C. W. (1959). *The sociological imagination*. New York: Oxford University Press.
- Mäkelä, P., Fonager, K., Hibell, B., Nordlund, S., Sabroe, S. & Simpura, J. (2001). Episodic heavy drinking in four Nordic countries: A comparative survey. *Addiction*, 96(11), 1575-1588.
- Norell, M. & Törnqvist, C. (1995). *Berättelser om ruset: Alkoholens mening för tjugoåringar*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Nyström, M. (1992). Positive and negative consequences of alcohol drinking among young university students in Finland. *British Journal of Addiction*, 87(5), 715-722.
- Pape, H. (1996). Tenåringsdrikking i utviklingspsykologisk perspektiv. *Norsk epidemiologi*, 6(1).
- Pape, H. & Rossow, I. (2007). Farlig fyll: Overstadig drikking og problemer knyttet til alkoholbruk blant skoleungdom. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 7(1), 113-125.
- Park, C. & Grant, C. (2005). Determinants of positive and negative consequences of alcohol consumption in college students: Alcohol use, gender, and psychological characteristics. *Addictive Behaviors*, 30(4), 755-765.
- Pavis, S., Cunningham-Burley, S. & Amos, A. (1997). Alcohol consumption and young people: Exploring meaning and social context. *Health Education Research*, 12(3), 311-322.

- Pedersen, E. & LaBrie, J. (2007). Partying before the party: Examining prepartying behavior among college students. *Journal of American College Health*, 56(3), 237-245.
- Pedersen, W. (1992). Overgangsriter, liminalitet og rus. *Nordisk alkoholtidsskrift*, 9(2), 98-108.
- Pedersen, W. (2006). *Bittersøtt: Ungdom, sosialisering, rusmidler*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Piasecki, T., Sher, K., Slutske, W. & Jackson, K. (2005). Hangover frequency and risk for alcohol use disorders: Evidence from a longitudinal high-risk study. *Journal of Abnormal Psychology*, 114(2), 223-234.
- Piasecki, T., Slutske, W., Wood, P. & Hunt-Carter, E. (2010). Frequency and correlates of diary-measured hangover-like experiences in a college sample. *Psychology of Addictive Behaviors*, 24(1), 163-169.
- Pittler, M., Verster, J. & Ernst, E. (2005). Interventions for preventing or treating alcohol hangover: systematic review of randomised controlled trials. *BMJ*, 331(7531), 1515.
- Plant, M. (2001). Learning by experiment. I E. Houghton & A. M. Roche (red.), *Learning about drinking* (s. 129-146). Philadelphia: Brunner-Routledge.
- Plant, M., Plant, M. & Mason, W. (2002). Drinking, smoking and illicit drug use among British adults: Gender differences explored. *Journal of Substance Use*, 7(1), 24-33.
- Prat, G., Adan, A. & Sánchez-Turet, M. (2009). Alcohol hangover: A critical review of explanatory factors. *Human Psychopharmacology: Clinical and Experimental*, 24(4), 259-267.
- Rasmussen, B. K. & Olesen, J. (1992). Symptomatic and nonsymptomatic headaches in a general population. *Neurology*, 42(6), 1225.
- Robertson, B. M. (2010). *Validity of the hangover symptoms scale: Evidence from two diary studies*. Master of Arts, University of Missouri, Columbia.
- Room, R. (2001). Intoxication and bad behaviour: Understanding cultural differences in the link. *Social Science & Medicine*, 53(2), 189-198.
- Sacks, H., Schegloff, E. A. & Jefferson, G. (1974). A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language*, 50(4), 696-735.
- Sande, A. (2000). Den norske russefeiringen: Om meningen med rusmiddelbruk sett gjennom russefeiring som et ritual. *Nordisk alkohol och narkotikatidsskrift*, 17(5/6), 340-354.
- Skog, O. J. (1985). The collectivity of drinking cultures: A theory of the distribution of alcohol consumption. *British Journal of Addiction*, 80(1), 83-99.
- Slutske, W., Piasecki, T. & Hunt-Carter, E. (2003). Development and initial validation of the hangover symptoms scale: Prevalence and correlates of hangover symptoms in college students. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 27(9), 1442-1450.
- Smith, C. & Barnes, G. (1983). Signs and symptoms of hangover: Prevalence and relationship to alcohol use in a general adult population. *Drug and Alcohol Dependence*, 11(3-4), 249-269.
- Span, S. & Earleywine, M. (1999). Familial risk for alcoholism and hangover symptoms. *Addictive Behaviors*, 24(1), 121-125.
- Sulkunen, P. (2002). Between culture and nature: Intoxication in cultural studies of alcohol and drug use. *Contemporary Drug Problems*, 29, 253.
- Swidler, A. (1986). Culture in action: Symbols and strategies. *American Sociological Review*, 51(2), 273-86.
- Swift, R. & Davidson, D. (1998). Alcohol hangover. *Alcohol Health & Research World*, 22, 54-60.

- Sykes, G. M. & Matza, D. (1957). Techniques of neutralization: A theory of delinquency. *American Sociological Review*, 22(6), 664-670.
- Szmigin, I., Griffin, C., Mistral, W., Bengry-Howell, A., Weale, L. & Hackley, C. (2008). Re-framing 'binge drinking' as calculated hedonism: Empirical evidence from the UK. *International Journal of Drug Policy*, 19(5), 359-366.
- Tagney, J. P., Stuewig, J. & Mashek, D. J. (2007). What's moral about the self-conscious emotions? I J. L. Tracy, R. W. Robins & J. P. Tangney (red.), *The self-conscious emotions: Theory and research* (s. 21-37). New York: Guilford Press.
- Thomas, W. I. & Thomas, D. S. (1928). *The child in America: Behavior problems and programs*. New York: Knopf.
- Turner, V. W. (1969). *The ritual process: Structure and anti-structure*. Chicago: Aldine.
- Turner, V. W. (1977). Variations on a theme of liminality. I S. F. Moore & B. G. Myerhoff (red.), *Secular ritual* (s. 36-52). Assen: Van Gorcum.
- Turner, V. W. (1999). Midt imellom. Liminalfasen i overgangsriter (E. Ringen, overs.). I A. van Gennepp, *Rites de passage. Overgangsriter* (s. 131-145). Oslo: Pax.
- Tutenges, S. & Rod, M. (2009). 'We got incredibly drunk ... it was damned fun': drinking stories among Danish youth. *Journal of Youth Studies*, 12(4), 355-370.
- Upmark, M., Hemmingsson, T., Romelsjö, A., Lundberg, I. & Allebeck, P. (1997). Predictors of disability pension among young men: The role of alcohol and psychosocial factors. *The European Journal of Public Health*, 7(1), 20.
- van Gennepp, A. (1999). *Overgangsriter* (E. Ringen, overs.). Oslo: Pax.
- Van Oers, J., Bongers, I., Van de Goor, L. & Garretsen, H. (1999). Alcohol consumption, alcohol-related problems, problem drinking, and socioeconomic status. *Alcohol and Alcoholism*, 34(1), 78-88.
- Wacquant, L. (1992). Toward a social praxeology: The structure and logic of bourdieu's sociology. I P. Bourdieu & L. Wacquant, *An Invitation to Reflexive Sociology* (s. 1-59). Chicago: University of Chicago Press.
- Wacquant, L. (2004). *Body & soul: Notebooks of an apprentice boxer*. Oxford: Oxford University Press.
- Warwick, I., Chase, E., Spencer, G., Ingold, A. & Aggleton, P. (2009). *Young people and alcohol: Meanings, practices and contexts*. London: Institute of Education, University of London
- Wechsler, H., Davenport, A., Dowdall, G., Moeykens, B. & Castillo, S. (1994). Health and behavioral consequences of binge drinking in college: A national survey of students at 140 campuses. *Jama*, 272(21), 1672-1677.
- Weiss, R. S. (1994). *Learning from strangers: The art and method of qualitative interview studies*. New York: Free Press.
- Workman, T. (2001). Finding the meanings of college drinking: An analysis of fraternity drinking stories. *Health Communication*, 13(4), 427-447.
- Østergaard, J. (2009). Learning to become an alcohol user: Adolescents taking risks and parents living with uncertainty. *Addiction Research & Theory*, 17(1), 30-53.

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Antall ord i oppgaven: 39 161

Vedlegg 1: Intervjuguide 21.6.2010

1.

- Ordet du bruker. Pleier du kalle det bakrus, fyllesyk eller...?
- Når var siste gangen du hadde [bakrus]?

Kan du fortelle om hva du **gjorde** den dagen? Fra du våkna og til du la deg? Bare fint om du er detaljert.

- + **KONKRET**: Gjorde HVA. (HVA du ser på tv, gjør på internett, leste etc.)
- + Noe **arbeid** hjemme? **ELLER** Arbeidsdag?
- + **Spiser** du noe spesielt?
  - Røyker du? Mer eller mindre?
- + Hadde du kontakt med noen **venner** da?
  - **HVORDAN**: Hva gjorde dere?
- + Gikk du **ut**?
- + Hvordan er det med **klær** (og sminke)?
- + Gjorde du noe spesielt for å **lindre** bakrusen?
  - Hjelper det?
- + Traff du noen i familien din?
- + Er det noe du vil at andre skal gjøre når du har bakrus?

Hvordan **følte** du deg?

- Kroppslig – hva dårlig/bra?
- Følelser – hva dårlig/bra?
- Noe sosialt – hva dårlig/bra?

2.

Vanlig bakrus?

Merker du noen **forskjell** på bakrusene?

- **KONKRET**: **HVORDAN** er de ulike?
  - **GJØR** noe annerledes? (Venner, spiser, klær, jobb)
  - **FØLER** noe annerledes?

Fins det en bakrus som er **helt grei**?

- **KONKRET**: Hva gjør den grei?

Kan det være **bra**?

- **KONKRET**: HVA er det som kan være bra da?
- Hvor går grensa til en bakrus som ikke er grei? Den du vil unngå?

Har du opplevd at det har vært **skikkelig ille** noen gang, som du husker godt?

- Hva gjorde du da?
- **KONKRET**: **HVORDAN** det var ille (Kroppslig, Sosialt/pinlig, Økonomisk, Følelser)
- + Har du fortalt om dette til andre?

Fylleangst

Reparert

Sånn generelt, er bakrus noe som plager deg noe spesielt? Synes du det er et problem?

Hva gjør du på helgedager om du **ikke har bakrus**? **HVA** tenker du er annerledes?

Tilpasning til bakrus?

3.

Forteller du det til noen dagene etterpå at du har vært fyllesyk?

- **KONKRET: Hvordan** forteller **du** det da?

Snakker du med noen om bakrus på **facebook** eller noe sånt?

+ Har noen du kjenner lagt ut bilder av dem selv eller andre i bakrus?

- Hvis ja: Hva syntes du om det?

Det hender kanskje at noen av **vennene** dine også har bakrus? Gjør du noe for den personen da?

Hender det at **medstudentene/kollegaene** dine forteller deg at de har vært fyllesyke i helga?

- **Hvordan** forteller **de** det da?

4.

Har du noen gang fortalt **foreldrene** dine om at du ble dårlig etter en fest?

Har det hendt at du har truffet **foreldrene** dine mens du har vært i bakrus?

- Hva **gjorde du** da? (skjulte det, ba om hjelp...)

- Hva **gjorde de** da? (hjelp, reprimande...)

Har du vært fyllesyk på **jobb**/skole?

- Holder det til fridager?

Mer generelt tenker du at det kan være **OK** om noen **ikke** drar på jobb fordi de har bakrus?

5.

Den gangen vi snakka om først, kan du fortelle om festen/kvelden før?

- Hva slags fest var det? Hvem var det med? Hva gjorde dere?

Gjorde du noe (på festen eller etterpå) for å **unngå** å bli fyllesyk dagen etter?

Drakk du mye, eller?

- Planlagt?

- Visste at du kom til å få bakrus av det?

Synes du at du drikker mye eller lite i forhold til andre?

Hender det at du synes du at du blir **for** full?

+ Angrer deg?

Hvor viktig synes du drikking er for festens skyld?

Noe anna som gjør festen bra?

Har det hendt at du har skjønt at “nå blir jeg nok dårlig”, men så drikker du likevel?

Er det noe du tenker at gjør bakrusen verre?

6.

Var noe med bakrusen **annerledes når du var yngre?**

- KONKRET: Hvordan var bakrusen da?

Hvor **gammel** sånn cirka var du da du begynte å drikke slik at du fikk bakrus?

+ Tenker du at du har **lært noe om drikking** siden da?

Tror du ting kommer til å endre seg med bakrus når du blir **eldre**?

7.

I forhold til andre folk du kjenner/vennene dine, tenker du at du har bakrus oftere eller sjeldnere?

- Normalt?

- Verre/mildere enn andre?

Snakker du av og til med vennene dine om det å drikke?

+ farlig? drikke noe annet, spise samtidig, drikke mindre?

+ Har dere pratet om grunner for å drikke, sånn “det er *derfor* jeg drikker”?

Har du tenkt på det (hvorfor du drikker) selv?

Hvis du skulle skrevet din egen definisjon av bakrus, hvordan ville den vært?

Har du vært på apotek for å få noe mot bakrus?

Har du snakka med en lege eller en sykepleier eller noe sånt om bakrus?

8.

Er det en ting vi ikke har snakka om som **du synes jeg burde spurt om**? Som du tenker “hvorfor spurte han ikke om det”?

- Noe du synes jeg burde **spørre andre** om?

Vil du at jeg sender deg en kopi av den utskrifta? Så kan du legge til ting eller kommentere om det er noe du kommer på eller synes mangler?

Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring

INTERVJUUNDERSØKELSE OM BAKRUS

Jeg vil gjerne invitere deg til å bli intervjuet i en undersøkelse om bakrus. Målet med undersøkelsen er å finne ut hva unge voksne holder på med og hvordan de har det når de har bakrus, både om de er alene eller sammen med venner. Jeg er interessert i å snakke med deg om erfaringene dine med bakrus og hva du mener og tenker om det. Forskere vet lite om dette fra før, så det du sier vil være et viktig bidrag.

Jeg som ønsker å intervju deg heter Eivind Grip Fjær, og skal skrive en mastergrad i sosiologi ved Universitetet i Oslo. Intervjuet kan vi gjøre på en kafé i Oslo eller på universitetet på Blindern en dag i løpet av de nærmeste ukene. Intervjuet vil ta ca. en time, og jeg vil ta det opp elektronisk for å huske det vi snakker om. Etterpå vil jeg sitere det du sier i oppgaver, artikler og i presentasjoner av undersøkelsen. Alt du sier vil bli anonymisert sånn at ingen skal kunne se at det er du som har sagt det. Jeg vil heller ikke fortelle andre at jeg har pratet med akkurat deg. Opptaket av intervjuet sletter jeg når undersøkelsen er over i løpet av 2011, og beholder en anonymisert, skriftlig versjon. Totalt vil jeg intervju mellom 10 og 20 personer. Det er helt opp til deg om du vil delta, og du kan trekke deg underveis om du skulle ombestemme deg. Prosjektet er meldt til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Du kan nå meg på mobil [mobilnummer], eller epost [epostadresse]. Du kan også snakke med mine veiledere Willy Pedersen ved Universitetet i Oslo på [telefonnummer] eller [epostadresse], og Janne Scheffels ved Statens institutt for rusmiddelforskning på [telefonnummer] eller [epostadresse].

Hilsen Eivind Grip Fjær
[adresse]

SAMTYKKEERKLÆRING

Jeg har mottatt informasjon om undersøkelsen av bakrus og ønsker å stille til intervju

---

Navn og dato

Vedlegg 3: Utdrag fra kodebok

Kode	Beskrivelse
TPK-Kropp-Beskrivelse	Informanten beskriver en kroppslig erfaring eller tilstand
TPK-Kropp-Grense-Ubehagelig og behagelig	Informanten gir kriterier for hva som gjør en bakrus behagelig eller ubehagelig mht. kropp
TPK-Kropp-Helsehensyn	Informanten snakker om spesielle helsehensyn med hensyn til drikking
TPK-Kropp-Klær	Informanten snakker om han hun bruker bestemte klær i bakrus
TPK-Kropp-Lindring-Lindringsteknikk forhindret	Informanten snakker om å være forhindret fra å lindre bakrusen på foretrukne måter
TPK-Kropp-Lindring-Ta det med ro	Informanten snakker om å “ta det med ro”, “ta det rolig”, “senke tempoet” etc. i bakrus, eksplisitt eller implisitt <i>fordi</i> han/hun har bakrus
TPK-Kropp-Lindring-Teknikk	Informanten snakker om lindringsteknikker
TPK-Kropp-Lindring-Teknikk-Mat	Informanten snakker om mat som lindringsteknikk (eksplisitt eller implisitt)
TPK-Kropp-Lindring-Teknikk-Reparere	Informanten snakker om reparering som lindringsteknikk
TPK-Kropp-Lindring-Teknikk-Smertestillende	Informanten snakker om å ta smertestillende som lindringsteknikk
TPK-Kropp-Lindring-Teknikk-Sove	Informanten snakker om å sove som lindringsteknikk
TPK-Kropp-Lindring-Teknikk-Vann	Informanten snakker om å drikke vann som lindringsteknikk
TPK-Kropp-Svekkelse	Ikke skille mellom fysisk eller kognitiv svekkelse
TPK-Kropp-Svekkelse-Fysisk	Informanten snakker om fysisk svekkelse i bakrus, eller beskriver bakrus som fysisk svekkelse
TPK-Kropp-Svekkelse-Kognitiv	Informanten snakker om kognitiv svekkelse i bakrus, eller beskriver bakrus som kognitiv svekkelse
TPK-Kropp-Teknikk-Holde ut/benekte	Informanten holder ut bakrus som en merker, eller benekter at han/hun har den
TPK-Kropp-Toleranse	Informanten snakker om å tolerere fysisk ubehag
TPK-Kropp-Ubehag	Informanten snakker om fysisk ubehag i bakrus
TPK-Kropp-Uproblematisk	Informanten snakker om en bestemt bakrus som uproblematisk, dvs. han/hun kan ha symptomer, men sier det var “helt greit” og lignende
TPK-Kropp-Uren	Informanten snakker om følelse av urenhets i bakrus
TPK-Kropp-Vurdering-Behagelig bakrus	Informanten snakker om kroppslig behagelig følelse i bakrus
TPK-Kropp-Årsak	Informanten snakker om endring uten spesiell referanse til ubehag
TPK-Kropp-Årsak-Ubehag	Informanten hevder noe forårsaker fysisk ubehagelig bakrus
TPK-Kropp-Årsak-Ubehag-Blandet typer alkohol	Informanten tilskriver årsaken til fysisk ubehag at han/hun har blandet ulike typer alkohol
TPK-Kropp-Årsak-Ubehag-Drukket for mye	Informanten tilskriver årsaken til fysisk ubehag at han/hun har drukket for mye
TPK-Kropp-Årsak-Ubehag-Lite søvn	Informanten tilskriver årsaken til fysisk ubehag til lite eller forstyrret søvn